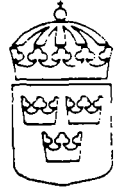

Riksdagens protokoll

1989/90:117

Tisdagen den 8 maj

Kl. 14.30–18.41

Protokoll
1989/90:117

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

Svar på frågor

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 2 maj.

2 § Svar på fråga 1989/90:574 om fredsplikten i MBL

Anf. 1 Arbetsmarknadsminister MONA SAILIN:

Herr talman! Mot bakgrund av den s.k. Britannia-domen och ett beslut av EG-domstolen har Karl-Erik Persson frågat mig om jag är beredd att snabbt föreslå sådana ändringar i medbestämmandelagen att de, som han anser, ödesdigra effekterna av Britannia-domen undanröjs.

Britannia-domen föranledde en interpellation av Karl-Erik Persson. Dåvarande arbetsmarknadsministern förklarade i sitt svar på interpellationen att hon beslutat att låta en särskild arbetsgrupp analysera arbetsdomstolens dom och därmed sammanhängande frågor. Det arbetet pågår för närvarande inom arbetsmarknadsdepartementet.

Frågan berör mycket komplicerade rättsfrågor. Som jag nyligen förklarade för företrädare för LO och några av dess förbund är jag självfallet beredd att föreslå sådana ändringar i lagstiftningen som är nödvändiga för att garantera de fackliga rättigheter som förutsattes vid medbestämmandelagens tillkomst. Innan arbetsgruppens arbete är avslutat är jag inte beredd att närmare uttala mig om vilka ändringar som det kan bli fråga om.

Anf. 2 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Britannia-domen får effekter inte bara till sjöss, utan den ökade internationaliseringen – inte minst genom den EG-anpassning som pågår – gör att det blir vanligare med utländska entreprenörer i Sverige.

EG-domstolen har nyligen klargjort att det i fråga om de sociala villkoren inte skall kunna finnas någon "dumpning" när det gäller utländsk arbetskraft. Det är därför naturligt att även Sverige håller på den delen, och vi måste av den anledningen få till stånd en ändring av 41 och 42 §§ MBL.

Britannia- domen kommer annars att kunna få andra negativa konsekvenser, vilket jag ser som en stor fara för den svenska fackföreningsrörelsen.

När det gäller Britannia- domen, och framför allt den del som Sjöfolksförbundet har hållit på med, har det trots allt skett en viss upprensning bland avtalen, och man har sett till att besättningarna på båtarna har haft något så när drägliga avtal och lönevillkor. I och med att Britannia- domen kom till har man minskat möjligheten för framför allt Svenska sjöfolksförbundet att agera.

Jag tycker att det är mycket synd att man inte kan påskynda arbetet i denna fråga. Det är ju, framför allt beträffande Svenska sjöfolksförbundet, oerhört viktigt att kunna garantera villkoren för de internationella besättningarna.

Anf. 3 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN:

Herr talman! Den ökade internationalisering som Karl-Erik Persson tar upp påverkar självfallet diskussionen om våra arbetsrättsfrågor. Detta framgår tydligt av såväl Britannia- domen som den dom i EG- domstolen som Karl-Erik Persson hänvisar till. Jag vill emellertid än en gång understryka att om de fackliga rättigheter som förutsattes när medbestämmandelagen kom till inte kan upprätthållas, då är jag självfallet beredd att föreslå de ändringar som krävs. Men eftersom det här rör sig om mycket svåra frågor och det är mycket viktigt att det man gör också blir riktigt, vill jag inte nu närmare kommentera på vilket sätt detta skall åstadkommas. Jag kommer att återkomma i frågan så snart översynen är färdig.

Anf. 4 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! De risker som nu finns gäller som jag ser det Svenska sjöfolksförbundet, som på grund av konfliktåtgärder är draget inför arbetsdomstolen. Jag hoppas därför att översynen inte tar för lång tid. I sitt svar på min interpellation om detta lovade förra arbetsmarknadsministern att hon skulle försöka påskynda utredningen. Jag hoppas därför att det går ganska fort så att inte Svenska sjöfolksförbundet behöver komma i klammeri med arbetsdomstolen.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1989/90:509 om USAs TV-sändningar till Cuba

Anf. 5 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig om hur Sverige har agerat och hur man tänker att agera för att förmå USA att upphöra med TV-sändningar från en särskild sändare riktad mot Cuba. Måbrink betecknar sändningarna som ett flagrant brott mot internationella lagar och avtal, eftersom de till yttermera visso sker med utnyttjande av en av Cubas TV-frekvenser.

TV Marti, som kanalen heter, kan ses som ytterligare ett inslag i den amerikanska politiken visavi Cuba. Denna politik har inte lett till politiska eller

andra förändringar i demokratisk riktning i Cuba. Det är att beklaga att dialog länderna emellan inte har kunnat utvecklas.

Det är min uppfattning att kommunikationer – det må vara TV eller radio – skall användas till att främja kontakter mellan länder och folk, inte att försvåra dem. Detta gäller inte minst i en period av internationell avspänning med de nya samarbetsmöjligheter som den erbjuder.

Anf. 6 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Det är ju här inte fråga om några piratsändningar från USAs sida – i så fall skulle jag kanske inte ha ställt min fråga. Vad det här handlar om är i stället att USA bryter sig in på en av Cubas TV-kanaler, nämligen TV2, med propagandasändningar. Man kan naturligtvis diskutera innehållet i dessa sändningar, men det får andra klara av. Detta strider enligt vad jag förstår – och det kan väl utrikesministern bekräfta – mot de internationella konventioner som finns på detta område. Kubanerna, liksom enligt vad jag förstår dessa internationella konventioner, säger att detta är ett brott mot Cubas suveränitet.

Jag har till utrikesministern ställt frågan vad Sveriges regering har gjort. Denna verksamhet har ju pågått ungefär en månad, och kubanerna har hitintills lyckats försvåra dessa sändningar. Frågan är nu om Sverige direkt till USA har påtalat att man bryter mot de konventioner man har skrivit under. En supermakt bryter alltså här hänsynslöst mot dessa konventioner.

Det är enligt min mening mycket viktigt att Sverige, de politiska partierna i det här landet liksom parlamentariker i västvärlden i övrigt reagerar mot vad som nu sker i Cuba.

Sedan kan man ha olika uppfattning om tillståndet i Cuba, det kan jag vara med och diskutera. Detta är emellertid en annan sak. Det finns problem i Cuba, och jag tycker att man skall påtala dem. Men man får då inte ursäktat att en supermakt som förevändning för denna verksamhet tar det faktum att det saknas demokrati i Cuba. Detta får inte accepteras.

Om nu Sveriges och andra västländers samvete tiger, vilket annat land står då på tur att utsättas för överfall av det här slaget från en supermakt?

Utrikesministern har enligt min uppfattning inte riktigt svarat på vad Sverige direkt har sagt till USA eller om man tänker säga någonting.

Anf. 7 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Det finns i mitt svar ingenting av en ursäkt gentemot supermakten USA. Sverige är en av 167 medlemmar i den internationella teleunion som handskas med just den konvention som Bertil Måbrink åberopar. Där har man av praxis ett förfarande som går ut på att tvister om frekvenser som uppstår skall lösas bilateralt och att dessa tvister, om parterna inte kommer överens, kan hänvisas till ett internationellt förfarande. Detta är naturligtvis mycket svaga sanktioner.

Jag vill gärna placera in denna fråga i ett större sammanhang. Jag har med amerikanska företrädare diskuterat USAs politik gentemot Cuba. Jag tror inte att denna politik leder till det åsyftade resultatet, utan det vore enligt min mening bättre att få till stånd en dialog. Det här är en del av den amerikanska politiken som jag menar är felinriktad. Det är självklart att om vi

resonerar med amerikanerna om detta är jag också beredd att ta upp den här aspekten. Jag tror nämligen att den verkar i fel riktning.

Anf. 8 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag kan instämma med utrikesministern. Jag tror inte heller att effekten blir den som USA utgår ifrån när USA gör den här typen av attacker mot Cuba.

Det här är inte det enda som har hänt sedan jag ställde frågan. Det har visat sig att USA när det gäller Cuba har genomfört en mycket stor landstigningsövning och att avsikten tydligen var att övningen skulle ha överraskningskaraktär. Jag vet inte om övningen fortfarande pågår. Det är mycket farliga saker som USA håller på med mot Cuba.

Jag vore glad om utrikesministern också i de fortsatta kontakterna med USA framhöll att det är oacceptabelt att USA använder dessa metoder.

Anf. 9 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan inte gå längre än vad jag redan har gjort. Detta är ett led i USAs agerande som inte leder till det åsyftade resultatet. Det vore bättre att starta en öppen dialog.

Om jag bara håller mig till det som nu har återopats, kan man konstatera att den här konventionen är så pass svag och ger så pass litet manöverutrymme att den måste komma in som en del i en större helhet för att saken skall kunna tas upp litet mera verksamt på det diplomatiska planet. Jag är dock beredd att göra det som är möjligt att göra.

Anf. 10 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag har suttit och tittat på texten i den här konventionen, och det är möjligt att jag har tolkat den litet fel. Jag tycker ändå att den är så klar att man kan anse att det här inte är acceptabelt. Det är ett brott mot konventionen att göra på det här sättet. Om det är som utrikesministern säger, får man naturligtvis arbeta på att se till att den blir så klar i fortsättningen att det inte blir någon tvekan på den här punkten.

Anf. 11 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! All right – läs den en gång till, Bertil Måbrink, så blir den oklarare.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1989/90:513 om åtgärder mot kärnvapenprov på Novaja Zemlja

Anf. 12 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Eva Björne har frågat miljöministern vad regeringen har gjort eller avser att göra för att hindra Sovjetunionen från att testa kärnvapen på Novaja Zemlja. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

I slutet av november förra året antog Sovjetunionens Högsta sovjet ett dekret om brådskande åtgärder beträffande olika miljöproblem. I dekretet uppmanades bl.a. ministerrådet att lägga fram förslag om stopp för fortsatta provsprängningar i Semipalatinsk och att överväga möjliga konsekvenser av att fortsätta sådana prov på Novaja Zemlja.

Detta har väckt stor oro i Sverige och många andra länder. Regeringen har därför under den senaste tiden vid tre olika tillfällen tagit upp frågan med sovjetiska representanter.

Det första tillfället var i mitten av mars, då rättschefen i det sovjetiska utrikesministeriet besökte Stockholm. En vecka senare togs frågan åter upp, denna gång i Moskva i samband med en uppvaktning som de nordiska länderna gjorde hos vice utrikesminister Karpov rörande olika aspekter på avtalet om icke-spridning av kärnvapen. Slutligen framförde ambassaden i Moskva den 12 april Sveriges kända inställning till kärnvapenprov till det sovjetiska utrikesministeriet och bad om en redogörelse för det aktuella läget beträffande framtida provsprängningar.

De sovjetiska representanterna har hittills svarat att något beslut ännu inte har fattats och att diskussionerna i Högsta sovjet fortsätter.

Regeringen följer med stor uppmärksamhet den fortsatta utvecklingen av denna fråga, som har stor betydelse inte bara för Sverige utan även för våra grannländer. Genom FOAs mätstationer, som täcker hela landet, kan även mycket små mängder radioaktivitet i luften upptäckas. Detta mätsystem har upprättats för kontroll av efterlevnaden av det partiella provstoppsavtalet och bekostas av utrikesdepartementet.

Sedan många år tillbaka arbetar Sverige aktivt såväl i FN som i nedrustningskonferensen i Genève för att få till stånd ett fullständigt förbud mot kärnvapenprov.

Redan år 1965 lade Sverige fram ett förslag om förbud mot spridning av kärnvapen, ett fullständigt provstopp samt ett förbud mot tillverkning av klyvbart material för vapenändamål.

Sverige har sedan år 1976 lett arbetet på det globala övervakningssystemet för ett fullständigt kärnvapenprovstopp, varav uppbyggnaden av en internationell datacentral (IDC) är viktigast. Vid nedrustningskonferensen i Genève lade Sverige år 1983 fram ett komplett förslag till ett fullständigt provstoppsavtal.

Sverige kommer vidare att delta i den ändringskonferens om det partiella provstoppsavtalet som har sammankallats till januari 1991 i FN i New York och som syftar till att förändra avtalet till ett fullständigt provstoppsavtal. Sverige kommer också att fortsätta sina ansträngningar i nedrustningskonferensen i Genève och i FN. Därutöver är regeringen beredd att ta de multilaterala och bilaterala kontakter som kan föra frågan om ett fullständigt provstoppsförbud framåt.

Anf. 13 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Det är positivt att Sverige är aktivt och arbetar med denna fråga.

Det har visat sig att i Semipalatinsk, där proven nu pågår och har pågått, har det läckt ut radioaktivt nedfall som har smittat ner bl.a. mark och växter

Svar på frågor

och förts vidare till människor. Det finns hundratusentals invånare där, och de har protesterat mycket kraftigt.

Om proven nu flyttas till Novaja Zemlja så får man räkna med att det också här, även om proven är underjordiska, kommer att läcka ut radioaktivitet.

President Gorbatjov har i ett par tal, senast i höstas, inbjudit de nordiska länderna till ett samarbete för att skydda den arktiska miljön, och Novaja Zemlja ligger ju i det arktiska området. Jag hoppas att utrikesministern då uppfyller sitt löfte och påtalar detta. Jag hoppas också att det inte dröjer ända till 1991, innan Sverige nästa gång gör någonting på detta område, utan att Sverige med kraft för fram dessa synpunkter redan vid den översynskonferens om icke-spridningsavtalet som skall hållas i augusti 1990.

Sovjet har ju bidragit till det radioaktiva nedfallet inte bara genom Tjernobylolyckan utan också genom de atmosfäriska prov man tidigare utförde på Novaja Zemlja. FOA rapporterar om en undersökning där man inte bara tittat på nedfallet från Tjernobyl utan också på nedfallet från de atmosfäriska prov som utfördes i början av 1960-talet. Det har visat sig att nedbrytningen av cesium 137 och strontium 90 går anmärkningsvärt långsamt. Forskarna är inte riktigt på det klara med sambandet, men tror att det har något med försurningen att göra. Nedbrytningen går alltså långsammare än de 30 år den borde ta.

Anf. 14 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan bara svara att det är självklart att vi skall fortsätta att uppmärksamma detta. Det inger stark oro av de skäl som Eva Björne nämnde. Det är därför vi redan tre gånger har påtalat detta. Jag nämnde konferensen 1991, därför att vi anser den vara särskilt viktig, men jag tänker inte ens vänta till hösten 1990 med att ta upp frågan med sovjetiska representanter om det finns anledning. Och jag gör det gärna tillsammans med mina nordiska kolleger.

Anf. 15 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Jag tackar för det. Som norrlänning är jag, tillsammans med övriga norrlänningar, synnerligen orolig. Vi har ju drabbats extra hårt av dessa nedfall.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på frågorna 1989/90:518, 521, 523, 524 och 525 om förbudet mot utländska besök med kärnvapenbestyckade fartyg

Anf. 16 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Gudrun Schyman, Marianne Samuelsson, Kent Carlsson, Pär Granstedt och Ingela Mårtensson har ställt frågor med anledning av det brittiska örlogsfartyget Ark Royals besök i Köpenhamn den 24–28 februari. Jag avser att besvara alla fem frågorna i ett sammanhang.

Inledningsvis vill jag understryka att besök av ett brittiskt örlogsfartyg i en

dansk hamn i första hand är en bilateral fråga mellan Danmark och Storbritannien. I egenskap av svensk utrikesminister ankommer det knappast på mig att kommentera enskilda örlogsbesök av främmande statsfartyg i ett annat lands hamn.

Den svenska politiken rörande utländska örlogsbesök har redovisats vid upprepade tillfällen. När regeringen meddelar tillstånd för örlogsbesök informeras den gästande nationen om att kärnvapen inte får medföras i svenska hamnar. Detta sker med följande formulering:

”Det råder generellt förbud att medföra kärnvapen vid besök i Sverige. Sveriges regering utgår från att detta förbud strikt iakttages.”

Den svenska politiken i fråga om besök av örlogsfartyg bygger således på att vi hyser förtroende för att besökare respekterar våra regler. Våra nordiska grannländer tillämpar en liknande praxis.

Folkrättsligt har främmande örlogsfartyg att acceptera den mottagande statens lagar, förordningar och regeringsuttalanden. Detta är en aspekt av suveränitetsprincipen, vilken strikt tillämpas av alla nordiska stater.

Som flera av frågeställarna mycket riktigt påpekar råder det en allmän nordisk samstämmighet så till vida att alla nordiska stater utgår ifrån att inga kärnvapen medförs i samband med örlogsbesök i fredstid.

Kärnvapenstaternas princip att varken bekräfta eller förneka förekomsten av kärnvapen ombord på enskilda fartyg ger upphov till en berättigad oro. Den svenska regeringen har målmedvetet och vid ett flertal tillfällen begärt att kärnvapenstaterna upphör med denna praxis. Jag lämnade en närmare redogörelse för detta arbete i ett interpellationssvar den 29 maj förra året.

I den internationella dialogen, där Sverige aktivt deltar, kan man i dag skönja en ökad öppenhet vad gäller frågor sammanhängande med marin nedrustning. Detta har sannolikt samband med de avsevärt förbättrade relationerna mellan Förenta Staterna och Sovjetunionen, vilka innehar det överväldigande antalet sjöbaserade kärnvapen.

Förutom de sjöbaserade strategiska kärnvapenmissiler som avhandlas i START-förhandlingarna har sjöbaserade kärnvapen hittills hållits utanför nedrustningsförhandlingarna. I takt med att relationerna mellan kärnvapenmakterna förbättras ökar dock utsikterna för att även andra kategorier av sjöbaserade kärnvapen kan komma att bli föremål för bilaterala förhandlingar. Unilaterala reduktioner inom den amerikanska marinen av de tre sjöbaserade kärnvapentyperna ASROC, SUBROC och TERRIER ger också underlag för en positiv bedömning av den fortsatta utvecklingen.

Den svenska regeringen har ingen anledning till en ändrad politik när det gäller utländska örlogsbesök. Vi skall konsekvent hålla fast vid förbudet att medföra kärnvapen vid besök i Sverige. Den svenska regeringen kommer dessutom att fullfölja den linje Sverige sedan många år driver i syfte att reducera och slutgiltigt eliminera alla sjöbaserade kärnvapen. Som ett led i denna politik, och detta är viktigt, kommer vi att i FN driva frågan om en fullständig nedrustning av alla icke-strategiska sjöbaserade kärnvapen vidare. Detta är ett fullföljande av Palmekommissionens förslag. En fullständig nedrustning av alla icke-strategiska marina kärnvapen skulle innebära att kärnva-

penmakternas praxis att varken bekräfta eller förneka kärnvapen ombord på fartyg blir överflödigt.

Ensidiga svenska åtgärder skulle i nuläget inte ge önskad effekt utan kan riskera att vi isolerar oss – också i ett nordiskt sammanhang – och därmed blockerar de möjligheter som vi i dag kan utnyttja i påverkande syften. Vi bör i stället konsekvent fortsätta att i internationella fora söka stöd för en omfattande nedrustning av sjöbaserade kärnvapen. Förutsättningarna för att nå en sådan framgång synes nu bättre än på många år.

Då Gudrun Schyman, som framställt fråga 1989/90:518, Marianne Samuelsson, som framställt fråga 1989/90:521, och Pär Granstedt, som framställt fråga 1989/90:524, anmält att de var förhindrade att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Bertil Måbrink, Claes Roxbergh och Ingbritt Irhammar i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 17 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det är bra att den svenska regeringen, och i den frågan har regeringen stöd av oss i vpk och av de andra partierna också, i alla sammanhang driver linjen att det skall ske en fullständig nedrustning av alla icke-strategiska sjöbaserade kärnvapen. Detta står inte i någon motsättning till att nu klart ta ställning också i fråga om kärnvapenbestyckade ubåtar. Regeringen måste upphöra med den strutsolitik som regeringen och Sten Andersson nu bedrivit under alltför lång tid.

Det som nu avslöjats i samband med det engelska örlogsfartyget Ark Royals besök i Köpenhamn utgör starka indikationer för att detta örlogsfartyg hade kärnvapen med ombord. Det håller inte att säga att det råder förbud mot att införa kärnvapen i Sverige och utgå ifrån att dessa kärnvapenmakter skall respektera detta. De gör bevisligen inte detta, utrikesministern.

Sverige måste nu ändra sin attityd och kräva ett klart ja eller nej på frågan om kärnvapenmakterna tänker respektera förbudet mot att införa kärnvapen i Sverige. Den argumentation som utrikesministern och andra i regeringskansliet använder om att detta skulle försvåra för Sverige att agera internationellt håller inte. Jag anser inte att utrikesministern på något sätt har förklarat denna ståndpunkt.

Anf. 18 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Det finns ett förbud mot att införa kärnvapen i Sverige, vilket utrikesministern har påpekat. Vi vet att man bryter mot förbudet. Vore det då inte naturligt att det vidtas åtgärder mot detta? Vi vet ju vilka fartyg som skulle kunna bära kärnvapen. Vore det då inte helt naturligt att vi säger till dessa stater: Dessa fartyg är inte önskvärda i våra hamnar.

Jag anser att nuvarande politik är befängd. Greenpeace har visat att det vid 8,5 % av de flottbesök som Sverige hade under 1980-talet medföljde fartyg som kunde bära kärnvapen och som förmodligen hade kärnvapen ombord. 13 av de 21 kärnvapenfartyg som besökte Sverige under 1980-talet kommer efter år 1991 att bli av med sina kärnvapen efter de justeringar som den amerikanska flottan kommer att göra.

Om vi ser på läget under 1990-talet kan vi om åtta fartyg säga: Dessa fartyg

vill vi inte ha i svenska hamnar. Jag begriper inte hur detta kan påverka den svenska politiken.

När det gäller de nordiska ländernas hållning är ju Sverige ett neutralt land medan Danmark och Norge är med i NATO. Det gör deras situation radikalt annorlunda. Till detta kommer olycksrisken, vilken inte är betydelselös.

Greenpeace har visat att det under 1980-talet skedde 3 200 olyckor med kärnvapenfartyg över hela världen. Detta har sin betydelse för Öresund. Vad händer om en olycka sker i Öresund? Vad händer om en olycka inträffar i en hamn? Detta, herr utrikesminister, återstår att besvara. Varför vägrar regeringen att avvisa fartyg som kan bära kärnvapen?

Anf. 19 KENT CARLSSON (s):

Herr talman? Jag vill tacka utrikesministern för svaret på min fråga. Jag är givetvis inte nöjd med svaret.

Vi har debatterat den här saken vid ett flertal tillfällen. Orsaken till att jag har ställt frågan är att det besök som den brittiska marinen gjorde i Köpenhamn bevisar att man från kärnvapenmakternas sida inte respekterar de beslut som fattats i de nordiska länderna. På samma sätt som Danmarks beslut att landet skall vara kärnvapenfritt inte respekteras av den brittiska flottan eller av den amerikanska flottan så respekteras inte heller Sveriges beslut. Med denna utgångspunkt blir den nuvarande svenska policyn litet ihålig.

I internationella fora hävdar vi folkfrätten och vår rätt att själva besluta om vårt territorium, och vi hävdar också att stormakterna skall respektera sådana beslut. Helt uppenbart gör man inte det när man kommer till våra hamnar.

Detta skapar osäkerhet om vilken hållning Sverige intar. Är det den princip vi uttalar eller det praktiska agerandet som gäller? Det skadar givetvis vår trovärdighet när vi inte ser till att den princip som vi baserar vår utrikespolitik på följs. Det är helt klart. Sten Andersson, att flera länder – Danmark är bara ett exempel, men det gäller även Grekland, Japan, Spanien – har haft besök av kärnvapenbestyckade båtar under 1989 trots ländernas uttryckliga förbud mot sådana besök.

Under 80-talet har Sverige haft besök av ett tjugotal kärnvapenbestyckade fartyg. Vår policy blir som en tesil. Vi hävdar en sak internationellt, sedan lever vi efter en annan princip här hemma.

Kan utrikesministern garantera att besökande fartyg från kärnvapenmakter inte har kärnvapen ombord? Det vore skönt att få höra en deklaration från utrikesministern om att han litar så mycket på kärnvapenmakterna att han kan ge det löftet i dag.

Anf. 20 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Först vill jag tacka för svaret på Pär Granstedts fråga.

Av svaret framgår det vilken policy Sverige använder sig av vid besök i svenska hamnar av örlogsfartyg från kärnvapenmakterna. Vi informerar då om att de besökande inte får medföra kärnvapen vid besök i våra hamnar.

Utrikesministern säger att vi hyser förtroende för att denna politik respekteras. Kan vi det efter det som har hänt i Köpenhamn och som tydligt visar på att det finns risk att det bryts mot denna policy? Samtliga nordiska länder

har samma policy. Bryts det då i ett land mot en likadan policy som vi har, vad finns det för skäl att tro att det inte bryts mot samma regel i vårt land? Jag vet att utrikesministern väl känner till att vi från centern hittills inte har tyckt att det har varit tillräckligt att informera om denna vår policy. Vi har tyckt att det är dags att avkräva besked av de fartyg som kommer till svenska hamnar. Tyvärr har vi blivit nedröstade. Den händelse som nu har inträffat ger fog för att hävda att det är dags att gå vidare.

Det är viktigt att vi nu har en gemensam nordisk samstämmighet. Men en sådan samstämmighet skulle kunna uppnås även om vi förändrar vår policy. Vi skulle kunna göra det tillsammans.

Är utrikesministern beredd att tillsammans med övriga nordiska utrikesministrar ta upp frågan om det är dags att förändra policyn?

Anf. 21 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Sten Andersson säger att det inte är den svenska utrikesministern som skall kommentera den typ av händelser som vi refererar till i våra frågor, dvs. påståendet att Ark Royal har gått in i Köpenhamn med kärnvapen ombord. Men det borde i högsta grad vara angeläget för en svensk utrikesminister att fundera över den egna policyn om kärnvapenstater faktiskt går in i hamnar på detta vis och för in kärnvapen på nordiskt territorium trots att det är förbjudet. Det visar på en enorm nonchalans mot de små staterna och deras rätt till självbestämmande.

Har inte denna händelse på något vis rubbat cirklarna? Har man inte i utrikesdepartementet funderat över hur vi skall förhålla oss? Skall vi fortfarande som strutsen stoppa huvudet i sanden och låtsas som om ingenting har hänt? Jag vill ändå att Sten Andersson kommenterar denna händelse. Tror Sten Andersson att Ark Royal har gått in i hamnen med kärnvapen ombord? Om Sten Andersson inte tror det, var tror han då att kärnvapenmakterna när de gör sina flottbesök i de nordiska hamnarna gör av med sina vapen? Det skulle vara intressant att få veta. Man måste ha någon fundering över hur det faktiskt går till. Man kan inte bara låta sig luras, och framför allt inte låta lura det svenska folket som känner en stor oro för att kärnvapenstaterna beter sig på det viset gentemot små stater.

Anf. 22 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Det är inte fråga om att tro utan om att veta. Ni använder uttryck som "att det är bevisat" och "jag vet". Men i ett brev som Svenska freds har skrivit till mig talades det på ett ställe om starka indikationer och på ett annat ställe om mycket starka sådana. Svenska freds anser det inte bevisat eller att man vet – i vilket fall inte i det brev man har skrivit till mig.

Det är inte min sak som svensk utrikesminister att pröva vad som händer mellan England och Danmark, även om jag är mycket intresserad. Det viktiga är att det är oerhört svårt, för att inte säga omöjligt, att styrka förekomsten eller icke förekomsten av kärnvapen ombord utan att gå ombord på fartyget. Det förbjuder internationell rätt. Det är fråga om förtroende. Om man misstror och utgår från att fartygen inte följer ett förbud, varför skulle

de inte bluffa om de bekräftar att de inte har några kärnvapen ombord? Det är ingen lösning på problemet. Detta måste byggas på förtroende.

Skillnaden mellan er och mig är att jag vill åstadkomma ett resultat då det gäller kärnvapen. Jag vill ha bort alla kärnvapen! Det vet jag att ni vill också. Att få bort de marina kärnvapnen är ett led i att nå den slutliga målsättningen: Bort med alla kärnvapen!

Men då måste vi agera tillsammans med andra länder, framför allt de nordiska länderna. Här håller vi på att diskutera en nordisk kärnvapenfri zon tillsammans med de andra länderna, trots att tre av länderna är med i NATO. Vilken fördel, eftersom de andra länderna kan påverka sina andra vänner i NATO – och det gör de också. Allt det arbetet skulle kunna vara bortkastat. Jag skall inte gå närmare in på det. Men jag ber er tänka igenom problemet ifall ni skulle inta en annan ställning än de tre NATO-länderna. Då är allt resonemang om en nordisk kärnvapenfri zon borta, likaså det gemensamma agerandet i FN och på andra håll. Det är skillnaden mellan er och mig. Jag är resultatpolitiker. Ni gör en skenmanöver som förhindrar oss andra att agera.

Anf. 23 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det sistnämnda kan ju Sten Andersson stå här och säga på ett demagogiskt sätt. Lägg fram bevisen för att det är så illa med de andra nordiska länderna!

Det är klart att Svenska freds inte har lagt fram några absoluta konkreta bevis om det brittiska örlogsfartygets besök i Köpenhamn. Men det har framkommit klart att det brittiska örlogsfartyget hade med sig kärnvapen i Köpenhamn.

Andra talare har här visat på andra länder där det bevisligen har varit örlogsbesök och där fartygen har varit kärnvapenbestyckade.

Utrikesministern säger att detta bygger på förtroende. Vi måste lita på kärnvapenmakterna. Men bevisligen kan vi inte lita på dem. Då håller inte det förtroende som skall råda, utan vi måste tala om vad som gäller för Sverige och kräva ett klart svar om de respekterar det.

Anf. 24 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Sten Andersson, det är brist på konsekvens här!

Hur i hela friden skall vi få bort kärnvapnen genom att tillåta dem i svenska hamnar? Jag trodde att vi skulle gå successivt fram för att få bort kärnvapnen. Ett första steg vore att få bort dem ur svenska hamnar. Då vore det naturligt att säga att vi inte önskar besök av de fartyg som kan bära kärnvapen.

Dessa stater har givetvis andra fartyg som kan gästa oss. Misstanken borde vara nog. Jag menar att vi inte behöver veta. Vi vill inte ha besök av dessa fartyg. Det borde vara en möjlig politik att genomföra. Eller hur?

Anf. 25 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag har inte tagit upp denna fråga utifrån ett nedrustningsperspektiv. Jag tycker att det är viktigt att Sverige ser till att de principer som vår utrikespolitik bygger på också efterföljs, dvs. att de stora stater som vi

vill skall respektera de små staternas beslut också gör det när de besöker vårt territorium. Det handlar om Sveriges trovärdighet gentemot omvärlden också när vi skall resonera med dessa stater i andra sammanhang.

När det gäller förtroendet mellan Sverige och kärnvapenmakterna menar Sten Andersson att vi skulle få kännedom om vi frågade huruvida det finns kärnvapen ombord eller inte. Kärnvapenmakterna är helt uppenbart rädda för att få den frågan, för då måste de svara ja eller nej. De vågar emellertid inte ljuga i internationella sammanhang när de får en direkt fråga. Det är ju vad som har hänt i fallet Nya Zeeland.

Jag vill återigen fråga: Menar utrikesministern att detta inte skadar vår trovärdighet? Kan utrikesministern garantera att inte någon av de båtar som besöker oss från kärnvapenmakterna har kärnvapen ombord? Den frågan ställde jag också i mitt första inlägg.

Anf. 26 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Sten Andersson sade att han ville nå resultat och att skillnaden mellan honom och oss andra är att vi inte har den ambitionen. Jag vill då korrigerera detta påstående, för målet för åtminstone oss i centern är faktiskt att nå resultat.

Det är skillnad mellan att tro och att veta. Det är helt riktigt. Men detta som nu har hänt har ändå gett – precis som Sten Andersson sade – starka indikationer på att det mycket väl kan ha förhållit sig så att detta fartyg hade kärnvapen ombord, vilket omständigheterna pekade på.

Min fråga till Sten Andersson var just hur man gemensamt kan agera inom de nordiska länderna. Man kan ju ta upp frågan på ett nordiskt ministermöte och tillsammans försöka föra en resultatpolitik för att åstadkomma en kärnvapenfri zon i Norden.

Jag vet att socialdemokraterna har fattat ett kongressbeslut om att man, när det inte längre lönar sig att arbeta internationellt, eller när man inte kommer längre på den väg vi i dag följer då det gäller att få bort kärnvapenbestyckade fartyg, skall gå vidare och ta nästa steg. När skall detta ske?

Anf. 27 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Också jag vill knyta an till detta med resultatpolitik. Sten Andersson talade om den kärnvapenfria zonen i Norden. Jag undrar då: Var är resultatet någonstans?

Vi har väntat länge på att få något resultat ifrån ämbetsmannagruppen. Vi vet egentligen inte vad denna grupp sysslar med, för dess verksamhet är ju så hemlig.

Sten Andersson sade att om vi går ut och är aktiva när det gäller hamnfrågan, kommer allt arbete i zonfrågan att ha varit förgäves. Det är ett mycket märkligt påstående.

Jag vore tacksam om Sten Andersson kunde utveckla vad det är som skulle försvinna och vad det är som egentligen finns. Vi har ju inte ens fått reda på detta.

När det gäller FN sade Sten Andersson att också detta arbete skulle vara förgäves. Då har dessa framstötter i olika internationella sammanhang faktiskt inte gett något resultat. Vi har inte fått någon ändring till stånd. Riksd-

gen har ju uttalat att om det inte blir någon ändring, skall det vidtas andra åtgärder. När kommer de andra åtgärderna?

Prot. 1989/90:117
8 maj 1990

Svar på frågor

Anf. 28 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Det är svårt att hinna svara på alla frågor inom den här korta tiden. Jag skall ändå börja med det som jag tycker är viktigast av det som har sagts från frågeställarnas sida.

Ingbritt Irhammar sade att vi måste verka tillsammans med de nordiska länderna och ta upp angelägna frågor på utrikesministermöten. Det har jag gjort på vartenda utrikesministermöte sedan jag blev utrikesminister.

Det är klart att detta gäller även örlogsbesök och annat. Jag skall inte sträcka mig längre än till att säga att jag vet att svenska krav i det sammanhanget allvarligt skulle skada den nordiska samverkan på detta område. Jag vet det också genom andra samtal och genom det som hände i Danmark, då oppositionen tog upp frågan och ville ha en formulering. Det blev en regeringskris sedan NATO hade ingripit. Nya Zeeland blev under många år isolerat från alla samtal med ledningen i USA. Det är klart att också Sverige riskerar att hamna i en sådan situation, om vi blockerar vår möjlighet att tillsammans med de övriga nordiska länderna åstadkomma resultat.

Herr talman! Vårt handlande skadar inte trovärdigheten. Det är klart att det vore en annan sak om vi tillät fartyg med kärnvapen ombord att komma hit. Men det skulle vi aldrig göra. Skulle något sådant fartyg komma hit, skulle det omedelbart avvisas och besöken från det landet upphöra. Det skulle allvarligt skada våra möjligheter att åstadkomma resultat, och att åstadkomma resultat det är vad jag är ute efter.

Anf. 29 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Den isoleringspolitik som USA försöker att bedriva mot Nya Zeeland har faktiskt misslyckats. Man gjorde naturligtvis sina försök, men den politiken har inte varit framgångsrik. Det tror jag att också utrikesministern känner till. Så är läget i dag.

Det är ganska illa om de andra nordiska länderna agerar på det här sättet. Det skulle alltså försvåra arbetet med den nordiska zonen, om Sverige skulle driva kravet på ett klart besked av de kärnvapenmakter som besöker oss med fartyg. Detta låter ganska upprörande, men jag har svårt att tro att det är så allvarligt som utrikesministern säger. Om så vore, anser jag att detta inte skulle vara ett hinder för att Sverige skall ha en klar uppfattning när det gäller dessa frågor och ett bestämt agerande mot de kärnvapenmakter som tänker besöka oss med örlogsfartyg. Vi borde kräva ett klart besked från deras sida.

Anf. 30 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Problemet med detta resonemang är att vi ställer upp på kärnvapenmakternas spel, som innebär att inte tala om vilka vapen som finns ombord. Det är vad det handlar om. På grund av att kärnvapenmakterna inte vill tala om vilka vapen som finns ombord får vi inte klara besked. Jag menar att vi inte skall ställa upp på det spelet. Om man inte vill deklarerera

Svar på frågor

till 100 % att det inte finns kärnvapen ombord, då skall vi inte tillåta dessa fartyg att besöka svenska hamnar. Det är en kristallklar och bra ståndpunkt.

Som skäl till att inte detta kan ske sade Sten Andersson att vi är rädda för repressalier från kärnvapenmakterna. Är det detta som är skälet? Sten Andersson nämnde denna orsak när det gällde Nya Zeeland-frågan. Jag tycker att det är viktigt att vi frigör oss från denna ståndpunkt och inte deltar i detta idiotiska spel om kärnvapen ombord eller inte, och att vi inte avstår från kravet på att de vapen som finns ombord skall deklareraras.

Anf. 31 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Kontentan av utrikesministerns resonemang blir alltså att vi inte kan upprätthålla den svenska principen om kärnvapenfrihet för då skulle samarbetet med de övriga nordiska länderna när det gäller zonfrågan upphöra. Det är klart att det skadar vår trovärdighet när Sverige tillämpar en uttalad princip i FN och andra internationella sammanhang samtidigt som vi när vi får besök av dessa stormakter, som vi menar skall respektera små staters beslut, tillåter dem att föra med sig kärnvapen in i svenska hamnar.

Jag har tidigare ställt frågan om utrikesministern bestämt kan garantera att det inte förs in kärnvapen i svenska hamnar. USS Ticonderoga var här förra sommaren. USS Hayler och andra båtar har varit här under de senaste åren. Kan jag tolka utrikesministerns svar som att dessa båtar inte hade kärnvapen ombord när de besökte Sverige?

Anf. 32 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag är inte okunnig om att ni redan har diskuterat besök av kärnvapenbestyckade fartyg i nordiska hamnar, men jag är faktisk okunnig om att ni sinsemellan hunnit ta upp den senaste incidenten. Är det så?

Jag menar att detta är en ny situation som har ökat oron även i Danmark. Därför finns det en ny anledning att undersöka om det finns andra vägar att gå fram gemensamt utifrån denna händelse. Det var vad jag avsåg med min fråga.

Visst kan det finnas risker med att gå fram isolerat, men om man inte kan få andra länder med sig har vi – som jag tidigare sade – i centern förordat att man skall gå snabbare fram. Det kostar på, man måste vara modig och det kan bli regeringskris, men det är viktigt att föra frågan framåt. I och för sig trodde jag inte att socialdemokraterna var rädda för en regeringskris – det var menat som ett skämt, jag tycker inte att vi skall ha en sådan när det gäller den här frågan.

Anf. 33 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag undrar vilka bevis Sten Andersson behöver ha för att bli övertygad om att kärnvapenstaterna faktiskt har kärnvapen ombord på de fartyg som är gjorda på ett sådant sätt. Höga f.d. amerikanska militärer som har varit med på denna typ av båtar har bekräftat att de aldrig varit med om att man har lastat av några kärnvapen. Lämnar man USA, är man rustad för att gå ut i krig. Då är båtarna bestyckade på ett sådant sätt att de kan gå in i en krigssituation. Man lastar inte av några vapen. Hur många sådana här bevis skall man behöva för att kunna ändra sin politik?

Tycker inte Sten Andersson att det snart är dags att fundera över vilket som är nästa steg i denna process? Vi måste väl göra någonting? Vi i Sverige kan inte vara så passiva som vi är i dag? Skulle vi inte också kunna vara litet mera pådrivande och inte bara i internationella sammanhang tala om allmän nedrustning när det gäller andra utan själva agera i vårt eget område?

Anf. 34 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ni talar om bevis och om att ni vet. Ni har inga bevis, och ni vet inte. Det gör inte heller Svenska Freds. Där talar man om stor sannolikhet eller starka indikationer. Man kan inte basera utrikespolitik på sannolikhetskalkyler. Det kan man bara göra på vetande och på sådant som kan bevisas.

Kent Carlssons fråga har jag redan svarat på. Det enda sättet att styrka om det finns kärnvapen ombord eller inte är att gå ombord och kontrollera. Sådana möjligheter finns inte. Sådana här besök måste bygga på förtroende. Det har vi för de gästande fartygen. Ingenting är bevisat mot detta. Bevis existerar inte.

När det gäller tilltron till den svenska utrikespolitiken vill jag säga att vi möter i FN, i Genève och från alla länder en stark tilltro till Sverige när vi för vår talan för kärnvapenedrustning även på den marina sidan. Jag vill inte att Sverige skall agera så att de möjligheterna går om intet. Är det så allvarligt? frågar Bertil Måbrink. Jag påstår att det är allvarligare. Jag ber er tänka igenom detta utifrån ett vidare perspektiv än det ni tar upp.

Anf. 35 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Man inte gå ombord och kontrollera, säger utrikesministern. Nej, det är riktigt. Det kan man naturligtvis inte göra. Vilken är då den säkraste garanti som vi kan få ifrån de länder som är kärnvapenmakter och som kommer hit med sina örlogsfartyg? Är det att bara tala om vad vår lag säger? Då säger landet i fråga att det har noterat detta. Vi kan i stället säga att vi har en lag som förbjuder införande av kärnvapen, att vi vill att besökande fartyg skall respektera det och fråga om de är beredda att göra det. Jag tror att det sistnämnda alternativet ger en större garanti. Jag tror att de länder som besöker oss med sina örlogsfartyg och har kärnvapen i det fallet skulle bli mycket försiktiga med att våga bryta mot det svar de har gett oss.

Anf. 36 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Vi kan ta och överföra siffrorna från Greenpeace för 1980-talet och anta att de skall gälla för 1990-talet för att få en uppfattning om vad vi talar om. Det gäller då åtta kärnvapenkapabla fartygsbesök i Sverige. Jag förstår egentligen inte skälen till varför vi skulle tillåta just dessa fartyg att besöka svenska hamnar. Varför skulle det vara så förfärligt om vi sade till dessa länder att de gärna får komma till oss, men med några andra fartyg?

I andra sammanhang har vi inte dragit oss för att vara föregångare internationellt. Vi har varit föregångare på många områden. Varför, Sten Andersson, skulle det vara så hemskt om Sverige skulle vara föregångare på detta område och gå i spetsen för att förbjuda kärnvapenkapabla fartygsbesök? Varför, Sten Andersson? Jag förstår inte detta.

Svar på frågor

Anf. 37 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Man kan fråga sig om vi behöver ha de erforderliga bevisen direkt i handen. I andra sammanhang har vi från svensk sida agerat – det har utrikesministern också gett uttryck för – utifrån uppgifter som vi har fått från andra. När det gäller kärnvapen på båtar finns uppgifter från internationella vapenforskare, vi har en egen underrättelsetjänst som skulle kunna hjälpa oss med detta, och såvitt jag vet finns det sådana uppgifter på försvarsdepartementet. Kärnvapenmakternas doktriner är dessutom mycket lätta att tolka. Man åker inte ut på haven långt ifrån sin hemmahamn utan att ta med sig full stridsmundering.

Fortfarande frågar jag utrikesministern om jag skall tolka svaret som jag har fått så att dessa båtar – USS Ticonderoga och USS Hayler m.fl. – inte har haft kärnvapen ombord när de har besökt svenska hamnar. Ett klart besked på den frågan vore bra att få.

Anf. 38 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag fick inget svar på om Sten Andersson är beredd att på nytt ta upp frågan om besök, mot bakgrund av att man kan anse att detta är en nytillkommen händelse, eftersom den i alla fall visar på sannolikheten av att det här fartyget har haft kärnvapen ombord. Kan jag i annat fall få ett klart besked om att Sten Andersson inte anser att detta är tillräckligt väsentligt för att föra upp på nästa gemensamma ministermöte?

Det är naturligtvis riktigt att man inte kan gå ombord på fartyg. Däremot skulle man kunna kräva besked. Jag vet också att ni socialdemokrater tycker att det egentligen inte bygger upp något förtroende när man varken förnekar eller bekräftar att man har kärnvapen ombord. Ett steg på vägen skulle kunna vara att bara begära ett besked. Det bygger fortfarande på ett förtroende mellan staterna.

Anf. 39 INGELA MÄRTENSSON (fp):

Herr talman! Sten Andersson vill gärna tala om nedrustning och kärnvapenedrustning. Naturligtvis vill vi alla att kärnvapnen skall försvinna. Risken är nu – när man håller på att ta bort landbaserade kärnvapen – att det blir en upprustning till havs. Då vi agerar som vi gör i Sverige underlättar vi upprustningen till havs, eftersom man kan ha en flotta i vårt närområde på detta sätt och gå in i de nordiska hamnarna med kärnvapen.

På det sättet tycker jag att effekten blir tvärt emot vad Sten Andersson egentligen talar för. Om vi skall verka för att vi själva skall ha kärnvapenfritt i det nordiska området, måste vi också kräva att vi får svar på frågorna om de fartyg som går in i våra hamnar har kärnvapen ombord eller ej. Om vi inte får svar på frågan, måste vi följa samma politik som man gör i Nya Zeeland, som jag ser det. Varför är vi så rädda för att själva agera för vårt eget område?

Anf. 40 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag har sagt tidigare, Ingbritt Irhammar, att i stort sett på varje sammanträde med de nordiska utrikesministrarna är dessa frågor och nedrustningsfrågorna uppe. Det gäller också den här frågan. Varje gång för-

söker vi naturligtvis i dessa samtal att väga in vad som har hänt sedan vi träffades senast. Det är därför ganska givet att detta också kommer att vägas in när vi träffas nästa gång.

Prot. 1989/90:117
8 maj 1990

Svar på frågor

Anf. 41 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag kan bara notera att den fråga som jag nu har ställt i flera inlägg, om utrikesministern kan garantera att de fartyg som besökt oss inte har haft kärnvapen ombord, inte är besvarad. Det tycker jag är ytterligare ett bevis på att utrikesministern och regeringen inte kan säga något sådant, eftersom man har uppgifter som visar att vid besöken från kärnvapenmakterna kan det mycket väl finnas kärnvapen ombord på båtarna. Sedan vågar man inte hävda vår princip om att vi skall ha kärnvapenfrihet på grund av vårt förhållande till bl.a. USA. Det är sådana mer subtila skäl som jag tror ligger i botten.

Anf. 42 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att under denna debatt har vi fortfarande inte fått höra några bärande skäl till varför vi inte skulle kunna tacka nej till besök av kärnvapenkapabla fartyg – inga bärande skäl. Jag tycker att Sten Andersson har flytt undan detta hela tiden och hänvisat till de nordiska länderna. Fortfarande skulle jag vilja höra vilka de bärande skälen är till varför vi inte skulle kunna göra detta. Varför skulle vi inte kunna gå före även på detta område, såsom vi har gjort på andra områden?

Anf. 43 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag rekommenderar de två senaste frågeställarna att läsa protokollet. Då kommer ni att finna svaren på de frågor som ni har ställt många gånger, mycket klara svar.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1989/90:519 om det sekretessbelagda materialet om Boforsaffären

Anf. 44 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Gudrun Schyman har med hänvisning till en framställning från den indiska regeringen till den svenska regeringen frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder så att man på indisk sida kan få tillgång till relevant material; bl.a. den sekretessbelagda RRV-rapporten.

Det är riktigt att utrikesdepartementet den 2 april mottagit en indisk framställning om internationell rättshjälp i Sverige med anledning av betalningar i samband med Bofors affär med Indien rörande fälthaubitsystem FH 77 B. Framställningen skall i Sverige handläggas enligt lagen (1975:295) om användning av vissa tvångsmedel på begäran av främmande stat.

Regeringen har den 3 maj beslutat överlämna den indiska framställningen till riksåklagaren för prövning enligt 1975 års lag. Jag kan därför i dag inte

säga vilka åtgärder som kan komma att vidtagas på svensk sida med anledning av den indiska framställningen.

Vad gäller RRVs rapport aviserade regeringen den 3 maj sin avsikt att på diplomatisk väg överlämna den fullständiga texten till den indiska regeringen om riksdagen ställer sig bakom konstitutionsutskottets bedömning angående rapporten.

Då Gudrun Schyman, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Bertil Måbrink i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 45 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Anledningen till att Gudrun Schyman inte är närvarande i dag är att hon befinner sig i Bryssel för att studera EG. Det är nog bra det också.

Sedan Gudrun Schyman ställde den här frågan har, precis som utrikesministern säger, konstitutionsutskottets majoritet beslutat att rikta kritik mot att Indien inte haft tillgång till detta material, bl.a. RRVs rapport. Efter vad jag förstår kommer kammaren att fatta beslut i enlighet med konstitutionsutskottets förslag. Det innebär att Indien får del av i varje fall RRVs rapport. Såvitt jag förstår finns det även en del andra uppgifter och rapporter som borde överlämnas till Indien.

Vad jag däremot inte förstår är att utrikeshandelsministern, som inte är närvarande i kammaren, enligt tidningsuppgifter har sagt att RRVs rapport inte skall offentliggöras. Jag tycker att det är litet dumt, eftersom den tidigare varit publicerad. Därför tycker jag att rapporten borde kunna offentliggöras i det här sammanhanget.

Hela den här vapenaffären har varit en mycket seg deg, och det som nu sker borde ha hänt långt tidigare. Nu är det emellertid inte så att det är regeringen och de socialdemokratiska ledamöterna som har varit mest tillmötesgående, utan det är faktiskt oppositionen som tvingat fram den ena åtgärden efter den andra. Jag tycker att det är synd att det har varit på det här sättet. Men nu kanske det kan bli slut på sådana här vapenaffärer.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1989/90:573 om betydelsen för Sverige att EG-staterna sluter en politisk union

Anf. 46 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Med hänvisning till det brev om en framtida politisk union som den franske presidenten Mitterrand och den tyske förbundskanslern Kohl skickade till EG-ordföranden Haughey har Per Gahrton frågat statsrådet Anita Gradin om vilka slutsatser hon drar för Sveriges del av "att det alltså nu står klart att EG inom kort kommer att utvecklas till en fullfjädrad västeuropeisk supermakt med stark centralregering som bestämmer över allt väsentligt, inbegripet ekonomi, utrikespolitik och säkerhetspolitik".

Frågan har överlämnats till mig. Redan i Romfördragets preambel förklarade sig fördragsparterna beslutna att lägga grunden till ett ständigt fastare förbund mellan de europeiska folken i syfte att stärka skyddet för fred och frihet, även om man aldrig närmare preciserade hur detta förbund skulle gestalta sig. Denna målsättning återupprepades och förstärktes sedan i Enhetsakten år 1986.

Den nu aktuella diskussionen om det västeuropeiska samarbetets fortsatta inriktning skall ses mot bakgrund av de snabba men också långsiktiga förändringarna i den internationella politiska miljön, inte minst i Europa. Det är i dagens läge svårt att dra några bestämda slutsatser om de framtida samarbetsformerna i vår världsdel. Målsättningen inom EG tycks vara att stärka den interna sammanhållningen för att förbättra möjligheterna att bidra till utvecklingen av ett bredare europeiskt samarbete.

Klart står emellertid att vägen till en gemensam utrikes- och – särskilt – säkerhetspolitik inom EG torde vara lång och inte helt okomplicerad. Det finns uppenbarligen stora meningsskiljaktigheter mellan EGs medlemsländer när det gäller den vidare utvecklingen i en sådan riktning. Flera länder har uttryckt tvekan inför en övergång från samråd och consensus till en fastare samordning och bindande gemensamma ställningstaganden genom majoritetsbeslut. EGs interna debatt är långt ifrån avslutad.

Jag delar mot denna bakgrund inte Per Gahrtons tolkning av det åberopade brevet från president Mitterrand och förbundskansler Kohl. Brevet i fråga bör snarare ses som en politisk viljeyttring som följer på andra inlägg i den aktuella debatten om EGs framtid. EGs rådsmöte i Dublin den 28 april beslöt också att unionsfrågan skulle utredas under de närmaste månaderna. Debatten gäller, som jag redan antytt, inte bara tidtabellen och konstruktionen av den politiska unionen utan också färdriktningen, själva målsättningen. Dessa diskussioner och vägval kommer självfallet att påverka Sveriges oavsett formerna för vårt samarbete med EG. Det är en oerhört spännande och mycket nyttig debatt, och vi kommer att fortsätta att följa den med stor uppmärksamhet.

Anf. 47 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag tackar för detta märkliga svar, som jag tycker visar att det finns all anledning för regeringen att med mycket stor uppmärksamhet följa vad som händer i EG.

Här skriver alltså Frankrikes president och Västtysklands premiärminister ett brev, där de säger att man skall påskynda byggandet av en politisk union som bl.a. skall ha en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. De får i allt väsentligt stöd för detta av de andra EG-ländernas regeringschefer. Detta viftar nu Sveriges utrikesminister bort, som om det vore fråga om några obetydliga kommunalpolitiker i Bretagne eller Bayern. Men det är alltså fråga om regeringschefer, och de har fått stöd av de övriga EG-ländernas ledare.

Dessutom är det så, att tanken på en union inte hänger i luften, utan detta är ett led i en trestegsraket. Den inre marknaden, som majoriteten här i riksdagen vill föra in Sverige i, är det första ledet, den ekonomiska monetära unionen det andra ledet och den politiska unionen det tredje.

Den ekonomiska monetära unionen befinner sig på ett långt framskridet

stadium. Det handlar om en gemensam finanspolitik, en gemensam centralbank, en gemensam valuta, gemensam budgetkontroll, harmonisering av indirekta skatter osv. Sveriges beroende skulle öka enormt om vi anslöt oss till detta samarbete.

Ovanpå detta säger nu Kohl och Mitterrand att man skall fullfölja den politiska unionen med en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. Måste ändå inte Sveriges utrikesminister utgå från att man i EG själv vet vad man talar om? Tror Sten Andersson inte att man kommer att bygga upp en politisk union? Vill Sten Andersson inte förklara för det svenska folket vad det innebär för Sveriges relationer till EG? Vore det förenligt med svensk neutralitetspolitik att vara medlem i eller bli starkt beroende av en politisk union mellan dessa europeiska stater inom ramen för EG?

Anf. 48 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Detta är naturligtvis någonting oerhört viktigt också för Sverige, oavsett hur det går med unionen. Det är bara det att jag tror att Per Gahrton drar för långtgående slutsatser om hur snabbt de bådas förslag skulle kunna verkställas. Det finns ju andra mäktiga inom EG, t.ex. Thatcher, som gett uttryck för en annan uppfattning. Det är bl.a. på detta jag baserar min uppfattning att det kommer att ta tid innan man når fram. Det finns olika uppfattningar som gör sig gällande i debatten inom EG. Vi i Sverige bör nu, förutom att följa denna debatt med största uppmärksamhet, koncentrera oss på de förhandlingar som jag hoppas snart skall starta mellan EFTA och EG. Det tror jag är klokt.

Anf. 49 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Sanningen är ju att EG håller på att bygga den inre marknaden där Sverige säger sig vilja vara med, vilket vi från miljöpartiet har kritiserat. Detta skall vara färdigt den 1 januari 1993. EG bygger den ekonomiska monetära unionen som skall leda till gemensam centralbank, gemensam valuta, osv. Detta skall också vara färdigt den 1 januari 1993. Nu har Kohl och Mitterrand sagt att den politiska unionen, som EG-parlamentet antog en ny resolution om så sent som i februari, också skall vara färdig den 1 januari 1993. Detta har de i allt väsentligt fått stöd för från alla de andra EG-länderna. T.o.m. Thatcher har låtit bli att motsätta sig att man går vidare och diskuterar detta. Och om hon skulle motsätta sig detta är hon i minoritet; då säger man från EG-parlamentet att man bygger unionen utan Thatcher. Måste inte utrikesministern ta ställning till vad detta betyder för den svenska EG-politiken? Är det förenligt med svensk neutralitet att Sverige blir beroende av denna EG-stormakt?

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

Anf. 50 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Göthe Knutson har ställt två frågor till mig som gäller tillämpningen av permissionsreglerna i kriminalvården. Den ena frågan gäller antalet misskötta permissioner och den andra ett speciellt fall. Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Antalet beviljade permissioner uppgick föregående budgetår till totalt drygt 40 000. I genomsnitt missköttes 4 % av dessa. Tre fjärdedelar avser särskilda permissioner, där andelen misskötta är 1 %. Den återstående andelen är regelbundna permissioner som missköttes i 14 % av fallen. Bilden av misskötta permissioner är således mycket splittrad. I kategorin regelbundna permissioner är det också mycket stora variationer mellan olika anstalter, även mellan anstalter av samma kategori. Vid vissa slutna lokalanstalter uppgår andelen misskötta permissioner till 40–50 %, vilket givetvis är en helt oacceptabel siffra.

Det som har kommit fram om permissioner för utrikes resor ter sig också ganska anmärkningsvärt.

Mot den här bakgrunden tänker jag föreslå att regeringen ger kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att se över tillämpningen av permissionsreglerna.

Anf. 51 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det är ett svar på två frågor, och det är ett mycket kortfattat svar. I synnerhet är svaret på den andra frågan mycket kortfattat, bara två och en halv rad i det utdelade svaret.

Svaret innehåller emellertid något väsentligt. Äntligen ger justitieministern och regeringen efter för den kritik som vi från moderat håll har riktat mot den slapphet som alltför länge har varit utmärkande för en del av fångvården, och framför allt för de s.k. regelbundna permissionerna. Nu skall alltså en utredning om permissionsreglerna tillsättas. Som moderat företrädare tackar jag för det. Vi moderater vill ha ordning, vi vill ha ett rättssamhälle, och vi vill att kriminalvård verkligen skall vara kriminalvård och att påföljder i form av fängelsestraff också skall avtjänas.

Min andra fråga till justitieministern handlar om den mycket uppmärksammade utlandsresan som en fånge, en s.k. direktör, har fått lov att göra till Spanien. Under denna veckolånga vistelse misstänks han för att ha ägnat sig åt ny brottslighet.

De siffror som justitieministern tar upp ser inte så skrämmande ut som verkligheten är. Svenska Dagbladet har refererat siffror rörande misskötta permissioner. Det framgår där att de regelbundna permissionerna som missköts har ökat i omfattning. Anser statsrådet att detta skall fortsätta under den tid som utredningen pågår?

Anf. 52 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Göthe Knutson är som vanligt, höll jag på att säga, historielös. Permissionsfrågan har under många år diskuterats i riksdagen och i många andra sammanhang. Det har skett en översyn av reglerna och anvis-

ningarna från kriminalvårdsstyrelsen, och de nya reglerna trädde i kraft så sent som den 1 juni 1989.

Kriminalvårdsstyrelsen har därefter gjort en uppföljning av tillämpningen av de nya permissionsreglerna. Det gjordes alltså ganska omedelbart efter det att de hade börjat tillämpas. Redovisningen från kriminalvårdsstyrelsen gäller perioden juni–oktober 1989, alltså efter den tid som jag redovisade siffror för och som gällde ett helt budgetår. Den uppföljningen visar bl.a. att antalet beviljade regelbundna permissioner vid de slutna lokalanstalterna, vilka är problematiska när det gäller misskötsamhet, under denna tid har minskat med 31 %. Utredningen visar även att andelen misskötta permissioner vid dessa anstalter är något mindre än tidigare.

Även om tendensen är att denna andel minskar, anser jag inte att det är till fyllest. Det är anledningen till att jag avser att föreslå regeringen att ge detta uppdrag till kriminalvårdsstyrelsen för att vi skall få se i vilken utsträckning ytterligare åtgärder kan vidtas för att nedbringa andelen misskötta permissioner.

Anf. 53 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag är nog inte rätt person att betecknas som historielös. Men statsrådet gör som vanligt en egendomlig beskrivning av verkligheten. För att vi här i riksdagen inte skall missa något ber jag att få hänvisa till kriminalvårdsstyrelsens egen tidning, i vilken man refererar vad generaldirektören Björn Weibo, som är underställd justitiedepartementet, har sagt. Han säger bl.a.:

”Får vi en diskussion i riksdagen om misskötta permissioner, kommer jag att få svårt att försvara detta.”

I Svenska Dagbladet säger han:

”Blir det debatt i riksdagen om misskötta permissioner, får jag det svettigt ---.”

Detta är i alla fall något som man inom kriminalvårdsstyrelsen inte tar som ett lappri, vilket justitieministern gör här verbalt. Men jag uppmärksammar speciellt att en utredning skall tillsättas. Det visar sig alltså hur rätt jag har haft när jag, historielöst eller inte, tagit upp dessa frågor.

Anf. 54 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag avser att bortse från de kommentarer som Göthe Knutson faller om det sätt på vilket jag hanterar frågan om misskötta permissioner.

Låt mig emellertid bara konstatera att kriminalvårdsdirektören Weibo hade rätt i sina antaganden att han skulle få det svettigt.

Anf. 55 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag skall inte heller fästa avseende vid justitieministerns beteckning på mig som historielös. Däremot skall jag passa på att nämna att det på många anstalter är 40–50 % av permissionerna som missköts. På Färingsö är det 54 %, Växjö 46 %, Halmstad 44 %, Visby 43 %, Nyköping 42 %, Hageby 40 % och Håga 39 %.

Under perioden den 1 juni–den 31 oktober 1989 var siffrorna följande: Hageby 50 %, Saltvik 47 % och Hudiksvall 47 %.

Har man från departementet följt denna statistik och åsett hur det har skett en försämring? Det finns ingen rätt till permission – det säger också generaldirektör Weibo – men det skall finnas en möjlighet. Den möjligheten anser vi moderater skall tillkomma de fångar som sköter sig. Det är förvånansvärt att man så länge från justitiedepartementet passivt har åsett hur fångar missköter permissionerna och är ute och begår nya brott och inte kommer tillbaka till anstalterna efter permissionerna.

Anf. 56 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Man kan naturligtvis ha olika tidsuppfattningar. Jag försökte skissa vilka åtgärder som har vidtagits. Men jag nöjde mig med att gå tillbaka till den 1 juni 1989 och den uppföljning som skedde under förra hösten och de åtgärder som har börjat vidtas under våren.

Jag tycker inte det är att ta lätt på uppgiften. Tvärtom tycker jag att kriminalvårdsverket liksom departementet och även många i parlamentet har visat stort intresse och engagemang i denna fråga. Det gläder mig att kunna konstatera att de uppföljningar som kriminalvårdsstyrelsen har gjort tycks tyda på att vi får ner misskötsamheten vid permissioner. Vi skall upprätthålla ambitionen och försöka få ner misskötsamheten ytterligare.

Anf. 57 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Det är i alla fall att konstatera att det är generaldirektören för kriminalvårdsverket och den som har refererat i tidningen Senaste nytt från kriminalvårdsverket som har gjort den avgörande insatsen för att regeringen nu skall komma loss och försöka att åtminstone se över det hela för att få en bättring. Det är också generaldirektören som har slagit larm och förklarat att han är mycket bekymrad över situationen. Han säger: "Är det förberedelserna som brister? Har vi hamnat i ett system, där de intagna ställer krav på permission? Det finns ingen rätt till permission."

Han har åstadkommit åtminstone ett första steg som justitieministern då är beredd att ta, kanske också med min medverkan.

Anf. 58 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag vill uttrycka min glädje över att även Göthe Knutson är nöjd med våra myndighetschefer.

Anf. 59 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag är utomordentligt nöjd med myndighetschefer som säger sanningen. Björn Weibo hör till dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1989/90:563 om ett milounderhållsregemente i Hässleholm

Svar på frågor

Anf. 60 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Bengt Harding Olson har frågat mig om jag är beredd att låta ett milounderhållsregemente upprättas i Hässleholm.

Regeringen har helt nyligen i proposition till riksdagen hemställt om godkännande av att bl.a. inrätta ett milounderhållsregemente i Övre Norrlands militärområde.

Propositionen är lagd bl.a. mot bakgrund av en strävan att åstadkomma en bättre överensstämmelse mellan försvarsmaktens grundorganisation och dess krigsorganisation. Den i propositionen föreslagna organisationen har bedömts lämplig för Övre Norrlands militärområde.

Den nu framlagda propositionen utgör inget generellt ställningstagande till att motsvarande myndigheter skall inrättas inom övriga landets militär-områden. Det är vidare alldeles för tidigt att nu fastställa geografisk lokalisering av sådana myndigheter.

Anf. 61 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag får tacka försvarsministern så mycket för svaret. Försvarsbeslutet från december 1989 omfattar inte underhållstjänsten. Nu kommer en separat proposition, där man vill effektivisera underhållsfunktionen. Försvarsministern vill tydligen här uppnå en överensstämmelse mellan krigsorganisationen och fredsorganisationen genom inrättande av något som kan kallas milounderhållsregemente.

Av någon outgrundlig anledning skall sådant nu endast inrättas i norra Sverige. En effektiv underhållsorganisation är naturligtvis lika viktig i alla delar av Sverige. Särskilt angeläget är det naturligtvis att det nu sker en effektivisering även i södra Sverige, då med lokalisering till Hässleholm. En rimlig beslutsordning, tycker jag, vore att man samtidigt som trängregementet i Hässleholm läggs ner inrättar ett milounderhållsregemente på samma plats. Tycker inte försvarsministern det? Det svar som jag fått skriftligen ger inget klart besked. Varför är försvarsministern så negativ till Hässleholm?

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1989/90:570 om villkoren för svensk medverkan i EES-avtal

Anf. 62 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Mot bakgrund av uttalanden av EG-kommissionens president Jacques Delors har Per Gahrton frågat mig om regeringen står fast vid krav på undantag från vissa EG-regler samt medinflytande på den relevanta EG-beslutsprocessen som villkor för svensk medverkan i EES-avtal.

Vid min information i riksdagen den 5 april i år om EFTA-EG-samarbetet framhöll jag att mycket tyder på att slutförhandlingen mellan EFTA och EG i första hand kommer att avse undantagen och beslutsprocessen. Jacques

Delors har också lyft fram dessa frågor vid upprepade tillfällen under senare tid.

Både EFTA och EG eftersträvar ett balanserat avtal. Mot den här bakgrunden ser jag det som ett viktigt steg i rätt riktning att *alla* EFTA- och EG-länder har accepterat att *alla* friheter skall inkluderas i ett framtida avtal. Med andra ord: det finns en accept på ett globalt angreppssätt.

En annan sak är att det på vissa punkter kommer att behövas särlösningar i form av undantag eller övergångsåtgärder. Det är båda parter i princip överens om. EFTA-länderna har bl.a. markerat att vi vill värna om sådana områden där vi har väsentligt högre skyddsnivåer än EG när det gäller hälsa, miljö och säkerhet. EG-sidan har understrukit att EFTAs undantag måste begränsas till ett minimum. Här står vi inför en reell förhandlingssvårighet. Jag har tidigare påpekat att alltför långtgående krav på undantag riskerar att undergräva EFTAs möjligheter när det gäller den institutionella frågan.

Beslutsfrågorna har av naturliga skäl hamnat i förgrunden i debatten kring EES. De tillhör de mest svårlösta. Här gäller det ju att förena EGs krav på beslutsautonomi med vårt önskemål om medinflytande. Vi har på EFTA-sidan förståelse för EGs önskemål att vi inte skall blanda oss i EGs inre angelägenheter. Eftersom missförstånd ofta förekommer på den här punkten – också i den fråga Per Gahrton ställt till mig – vill jag upprepa att vi inte eftersträvar något deltagande i EGs interna beslutsprocess. Däremot anser vi det nödvändigt att skapa en mekanism för gemensamma beslut i EES-frågor. Ett gemensamt regelverk förutsätter en nära samverkan när det gäller att utforma nya regler. Något annat vore politiskt oacceptabelt. EG å sin sida förstår säkert denna ståndpunkt. Därför tror jag att det skall vara möjligt att finna en för alla parter tillfredsställande lösning också på det här området.

Med herr talmannens tillstånd vill jag, vid sidan om det skriftliga svaret, informera kammaren om att EG-kommissionen i dag godkänt ett mandat i förhandlingar mellan EFTA och EG.

Anf. 63 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag tackar för detta sedvanligt optimistiska svar om att Sverige mycket väl kommer att kunna få alla fördelar av EG-anpassningen utan att egentligen betala någonting för det. Vi har hört många sådana. Anita Gradin blir mer och mer ensam om att tro att det skall vara så enkelt.

Den 26 januari 1989 sade Anita Gradin att vi inte kommer att acceptera någon social nedrustning, försämrad miljö, minskat konsumentskydd, urholkad arbetsrätt, eftergifter på jämställdhetsområdet eller försämrade arbetslivsvillkor. I dag är tonläget betydligt mer urvattnat. Vi vill värna om vissa områden, heter det. Det är reella förhandlingssvårigheter, men samtidigt påpekar Anita Gradin att alltför långtgående krav och undantag riskerar att undergräva EFTAs möjligheter. Vad betyder det? Står inte löftena kvar? Är det så att det faktiskt har visat sig att skillnaderna mellan svenska regler och EG-reglerna är så betydande att man inte kan anpassa sig till EG utan att göra väsentliga eftergifter? Det är mycket troligt att det är så.

Nu har vi i dag fått en redovisning av väldigt mycket, men den är naturligtvis som vanligt hemligstämplad – den vanliga röda hemligstämpeln igen. Här har vi det som verkligen är dynamit i EG-debatten. Jag vet inte om jag ens

kan tala om hur många sidor det är i denna redovisning, där regeringen äntligen redogör punkt för punkt för vad det skulle kosta i sänkt miljöstandard, säkerhetsstandard, konsumentstandard osv. Det motsvarar i allt väsentligt det som vi i miljöpartiet de gröna hela tiden har varnat för. Jag skulle vilja fråga:

1. Har regeringen frångått de löften som Anita Gradin gav den 26 januari 1989? Det finns alltså inget förhandlingsutrymme. Men vad är det som vi skall förhandla bort? Kan vi få några exempel på det?

2. När blir det här offentligt, så att debatten inte bara behöver föras bakom EFTA-delegationens lyckta dörrar?

Anf. 64 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Vi har kommit överens här i riksdagen om att det är EFTA-delegationen som skall vara rådgivare vid handläggningen av arbetet inför EFTA-EG-förhandlingarna. Det är av det skälet som EFTA-delegationen får del av det arbetspapper som finns inom regeringskansliet. Av det arbetspapperet framgår vilka problem det är som man från de olika departementen har tagit fram vid genomgången av de 1 400 rättsakterna, som nu är över-satta till svenska och som även har presenterats för riksdagen i en grönbok.

Sedan finns det områden som definieras som problem. Nästa steg blir att för det första se om problemet är av den arten att man från svensk sida skall begära undantag. För det andra kan det ju vara så, att det är ett problem som kan lösas genom övergångsbestämmelser. För det tredje kan problemet kanske lösas i och med att vi på olika håll är i färd med att förändra vår vardag.

Efter att ha gått igenom dessa saker tycker jag att Sverige i väldigt stor utsträckning är anpassat till en internationell situation. Men sedan finns det ju områden där vi kommer att begära undantag just av det skälet att vi har sagt att det är ytterst väsentligt att vi inte ger avkall på den standard som vi har i det svenska samhället när det gäller miljö, hälsa och säkerhet. Dessutom har jag sagt att det är klart att man från EG-sidan säger att om det blir – som man upplever situationen – alltför många undantag och att det verkligen inte handlar om nationella intressen, kommer det att få konsekvenser på andra områden, t.ex. på de institutionella områdena. Och det får vi väl acceptera.

Anf. 65 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Under ett par års tid har det förts en EG-debatt, och vi i miljöpartiet de gröna har varit ganska ensamma om att säga att den EG-anpassning som regeringen driver kommer att kosta i form av försämringar av svensk miljöstandard, av konsumentskyddet, av den socialpolitiska standarden, av jämställdhetsstandarderna osv. Vi har, ofta med mycken möda och stort besvär, slitit fram hemliga papper. Men vi publicerar aldrig hemliga papper – vi håller oss till de regler som gäller. Men vi kräver att papperna skall offentliggöras.

Vi har blivit beskyllda för svartmålning, för skräckskildringar och för att ha kommit med uppgifter som är lögn och förbannad dikt. Men nu visar det

sig att regeringen i sitt s.k. arbetspapper, som man har hemligstämplat med rött, i allt väsentligt bekräftar den bild som vi har gett av läget – skall man anpassa sig till EG, kostar det, precis som vi har sagt, i form av försämringar. Anita Gradin säger att den här debatten skall föras i EFTA-delegationen. Men jag hävdar att den måste föras offentligt.

När kan vi föra debatten offentligt? Jag tänker minsann inte publicera något som är hemligstämplat, och har heller aldrig gjort det. Därför vädjar jag om ett svar från regeringen på frågan: När kan vi föra denna debatt offentligt?

Anf. 66 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Per Gahrton vet lika väl som jag att det kommer en grönbok till där man också definierar och ser till situationen i det svenska samhället. Det gäller då dels EG-regler, dels svenska regler, och det rör sig om alla områden. Man kan själv dra slutsatser. Med utgångspunkt däri kan man mycket väl föra en offentlig debatt.

Per Gahrton har emellertid en annan åsikt om hur det här arbetet skall bedrivas. Över huvud taget är Per Gahrton emot det riksdagsbeslut som har fattats, nämligen att Sverige skall samarbeta med EG på alla områden utom när det gäller utrikes- och säkerhetspolitik. Det är det arbetet som regeringen försöker fullfölja.

Anf. 67 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Det är helt riktigt att vi är kritiska till regeringens uppläggning. Men det spelar ingen roll just i den här diskussionen. Här handlar det om att vi har gjort en beskrivning – det här kommer ju att kosta väldigt mycket. De som är anhängare av EG-anpassningen får lov att redovisa kostnaderna och sedan får man möta svenska folket i den debatten. Det gäller att fråga svenska folket:

Vill ni betala för att få in asbesten igen? Vill ni betala för att vi får in en mängd produkter för vilka gäller t.ex. sämre avgasregler? Vill ni betala för att vi får in en mängd preparat, som saknar en redovisning av ingående kemikalier och som gör att t.ex. allergiker kan drabbas? Vill ni betala för att vi får in hushållsmaskiner som är farliga för barn? Vill ni betala för att vi får in leksaker som är farliga för barn? Fler frågor kan ställas.

Dessa frågor kräver vi att ni ställer till svenska folket. Hittills har vi bemötts med uttalanden om att vi ljuger, att vi kommer med skräckskildringar och att vi svartmålar. Men nu visar det sig att regeringen själv i allt väsentligt dokumenterar att vi har rätt. Vad vi begär är att debatten förs offentligt och inte bakom lyckta dörrar. Då är det inte fråga om att publicera något som man enbart kan dra egna slutsatser av, utan då är det fråga om att ni i regeringen måste tala om vad ni är beredda att betala.

Anf. 68 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Regeringen har mycket klart sagt att vi har olika regler när det gäller asbest och på en mängd andra områden som är viktiga för Sverige. Det vet Per Gahrton mycket väl. Därför skall Per Gahrton här inte anklaga mig för att ha fört kammaren bakom ljuset. Vi har vid åtskilliga tillfäl-

Svar på frågor

len redovisat att det på de här områdena finns alla skäl att göra ett antal undantag i de förhandlingar som skall föras vad gäller Sverige.

Anf. 69 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Men hur blir det om vi inte beviljas undantag? Det är ju detta som min fråga gäller. Jacques Delors har ju flera gånger sagt: Er undantagslista är för lång.

Allting på listan är visserligen inte undantag, men mycket är det. Frågan är då om man från svensk sida är beredd att hålla på detta. Eller är ni beredda att sälja svenska intressen? Det är det som ni måste redovisa.

Skall jag tolka uttalandena här så, att ni inte kommer att så att säga sälja bort asbesten? Det blir inget EES-avtal om Sverige inte får igenom sitt krav på undantag för asbesten. Är det en riktig tolkning, Anita Gradin? Detta är ett konkret exempel. Men det här är väldigt viktigt för stora grupper av löntagare som jobbar med asbestprodukter och för alla dem som har anhöriga eller släktingar som har fått cancer till följd av hantering med asbest, osv. De här människorna skulle nog gärna vilja veta hur det förhåller sig.

Kan vi uppfatta det som ett löfte att det inte blir något EES-avtal om vi inte får det undantag som vi vill ha när det gäller asbest?

Anf. 70 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Det kan mycket väl bli ett EES-avtal med asbesten som undantag.

Anf. 71 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Den som är slängd i det diplomatiska språket inser att detta inte var ett klart svar på den ställda frågan. Svaret var inte ett nej. Men det var heller inte ett ja.

Anita Gradin sade: "Det kan mycket väl bli ett EES-avtal med asbesten som undantag." Ja, det är möjligt att det kan bli så. Men min fråga är: Om EG inte beviljar undantag för asbesten och priset för vår del för ett EES-avtal blir att vi måste betala för att få tillbaka asbesten i Sverige, blir det då ett EES-avtal? Jag undrar alltså: Skriver Sveriges regering under ett EES-avtal?

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på frågorna 1989/90:545, 551, 552, 553, 554 och 557 om försäljning av opastöriserad mjölk, m.m.

Anf. 72 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Mona Saint Cyr och Rune Rydén har frågat mig på vilket sätt regeringen – mot bakgrund av den nya livsmedelspolitiken – avser att stödja småskalighet och alternativ i glesbygd samt decentraliserad produktion. De har båda angivit produktion och försäljning av mjölk som exempel.

Anders Nordin, Marianne Samuelsson och Margitta Edgren har frågat mig om regeringens inställning till försäljning av opastöriserad mjölk. An-

ders Nordin frågar vad jag avser att göra för att få bort sådan försäljning, medan Marianne Samuelsson och Margitta Edgren frågar om jag avser att vidta åtgärder för att möjliggöra viss försäljning av opastöriserad mjölk. Marianne Samuelssons fråga avser försäljning till dem som inte tål pastöriserad och homogeniserad mejerimjölk.

Kjell Dahlström har frågat mig vilka ändrade direktiv jag avser att ge till livsmedelsverket för att underlätta alternativa och fria försäljningsformer av lantbruksprodukter. Även denna fråga avser opastöriserad mjölk. Både Margitta Edgren och Kjell Dahlström utgår i sina frågor från en lantbrukare i Skåne som säljer opastöriserad mjölk.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Ett av målen i det förslag till ny livsmedelspolitik som regeringen presenterade för riksdagen i april är att konsumenternas val skall styra produktionen. I dag utgör jordbruksprisregleringen ett hinder i detta avseende. Konsumenter och producenter har avskärmats från varandra, och därför har de beslut som producenterna fattat inte alltid grundats på vad konsumenterna efterfrågar utan snarare på signaler från det mycket komplicerade reglerings-systemet.

Detta är en beklaglig konsekvens av den nuvarande livsmedelspolitiken. Att de interna marknadsregleringarna avvecklas kommer alltså att vara positivt från konsumentsynpunkt. Jag vill dock poängtera att livsmedelspolitiken bara är en del i en vidare konsumentpolitik. De positiva effekterna av en ny livsmedelspolitik som kan komma konsumenterna till godo kommer fortfarande att behöva kompletteras av andra konsumentinriktade insatser.

För att ytterligare gynna utvecklingen av alternativ och småskalighet i glesbygd föreslår regeringen också att en utökning skall ske med 100 milj. kr. om året av de regionalpolitiska medel som är avsedda för glesbygdsstöd och regional projektverksamhet. Det är naturligt att denna utökning av medlen går till s.k. kombinationsföretag, där jordbruket ingår som en del. Härigenom skapas även möjligheter för ett utökat stöd till t.ex. småskalig livsmedelsförädling. På detta sätt kan även viktiga delar i det s.k. åtgärdsprogrammet för norra Sverige fortsätta.

Vidare arbetar den s.k. ALA-gruppen (Arbetsgruppen Lantbruk och Samhälle) vid Sveriges lantbruksuniversitet i samarbete med bl.a. styrelsen för teknisk utveckling (STU) med ett flertal projekt som syftar till att stimulera småskalig livsmedelsförädling, däribland småskalig mjölk-, chark- och syltillverkning.

Jag anser att det inom livsmedelsproduktionen liksom inom andra sektorer är viktigt att främja konkurrensen och ge utrymme för alternativa produktionsmöjligheter. Det är naturligtvis viktigt att lagstiftningen inte motverkar etablering av småskalig verksamhet.

Lokal produktion och förädling är enligt min mening något positivt, som jag tror ligger i många konsumenters intresse. För att småskalighet och lokal produktion skall kunna utvecklas är det dock en grundläggande nödvändighet att konsumenternas säkerhet kan garanteras. Vi får inte ge avkall på säkerhetskraven för denna produktion. Livsmedelsverket kommer inom kort att redovisa ett uppdrag att utreda och lämna förslag om hur den småskaliga

slakteriverksamhetens intressen skall tillvaratas utan att de grundläggande kraven på hygien m.m. åsidosätts.

När det gäller den specifika frågan om försäljning av opastöriserad mjölk vill jag först påminna om varför vi över huvud taget pastöriserar mjölk.

Pastörisering är en värmebehandling som genomförs för att man skall kunna konsumera mjölk utan att riskera att insjukna i infektionssjukdomar.

Även om mjölken hos en frisk ko primärt är steril måste man alltid räkna med att den kan bli kontaminerad med mikroorganismer, främst från kons avföring och närmiljö, men också från de kor som har juverinflammation. Vid en sådan inflammation börjar smittämnet utsöndras innan kon visar några sjukdomssymptom. Inte alla inflammationer uppvisar heller symptom.

Pastöriseringstvång infördes i Sverige år 1937. Det viktigaste skälet för att införa ett tvång var de talrika fall av nötkreaturstuberkulos som drabbade människor. Bekämpningen ledde till att tuberkulos nu i stort sett är utrotad i landet.

Det finns även andra allvarliga sjukdomar som kan spridas med mjölk. Exempel på bakterier som kan förekomma i mjölk och som kan orsaka sjukdomar är salmonella, listeria och campylobacter. Salmonella är internationellt ökad för sin förmåga att kunna spridas med opastöriserad mjölk.

Pastörisering av mjölk är en effektiv åtgärd för att hindra smittspridning med mjölk och mjölkprodukter. Vi måste därför mycket noga överväga i vad mån undantag från pastöriseringskravet kan medges.

Huvudregeln är att mjölk som saluhålls som livsmedel skall vara pastöriserad. En mjölkproducent får naturligtvis själv förbruka den opastöriserade mjölken i sitt hushåll, eftersom livsmedelslagen inte omfattar enskilt hushåll. Detta inkluderar givetvis också gäster. Svaret på Anders Nordins fråga är att jag inte har några avsikter att föreslå någon förändring av gällande regler i det avseendet.

Marianne Samuelssons fråga handlar om att vissa människor inte tål pastöriserad och homogeniserad mjölk. Inga belagda forskningsresultat tyder dock på att allergi mot just pastöriserad mjölk förekommer.

Homogenisering av mjölk är till skillnad från pastörisering inget hygienkrav utan ett svar på konsumenternas krav. Utan homogenisering – dvs. sönderdelning av fettkulorna i mjölken – bildas en gräddpropp överst i förpackningen. Den återstående mjölken blir tunn. Efter homogeniseringen får fettkulorna en storlek som är ungefär en tiondel av den ursprungliga. Marianne Samuelsson säger i sin fråga att homogenisering tycks leda till att kroppens vävnader tar upp för mycket fett från mjölken. Efter en rad studier kan dock konstateras att det inte går att visa att fettmolekylerna tränger in i blodet eller skadar kärlsystemet. Livsmedelsverket följer naturligtvis uppmärksamt den fortsatta forskningen på området.

Margitta Edgren berör ett överklagande till regeringen av ett beslut fattat av livsmedelsverket. Livsmedelsverkets beslut, som har fastställts av regeringen, gäller innehållet i kungörelsen med föreskrifter om mjölk m.m. Dessa regler, tillsammans med 11 § första stycket i livsmedelsförordningen, föreskriver att en enskild som vill ha dispens från kravet att mjölk skall vara pastöriserad för att få säljas skall vända sig med en ansökan till livsmedels-

verket. Verkets beslut kan överklagas till kammarrätten. Ett antal sådana dispensansökningar har kommit in till livsmedelsverket och är under behandling. Jag kan naturligtvis inte uttala mig om dessa enskilda ärenden.

Prot. 1989/90:117
8 maj 1990

Svar på frågor

Dä Marianne Samuelsson, som framställt fråga 552, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Anita Stenberg i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 73 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret.

Vi har tidigare haft anledning att diskutera denna mjölkproduktion utanför mejerimonopolet, dvs. en annan typ av produktion. Svaret är inte påfallande annorlunda i dag än det var förra gången. Det är bara så att vi nu är flera som frågar.

Det har helt nyligen lagts fram en livsmedelspolitisk proposition om ett avreglerat jordbruk, och den är närmast bakgrunden till dessa frågor. Nu skall alltså ord bli handling hos regeringen, och då undrar man hur detta ser ut. Vilka signaler sänder regeringen till sina statliga organ för att förverkliga den påstådda politiken?

Nu finns det, som vi hörde, t.ex. en dispensansökan i detta fall hos livsmedelsverket, och det kan sägas vara ett pilotfall. Frågan är alltså: Kommer nu t.ex. Dörrödsmjölken att släppas fram som ett kontrollerat och tidsbegränsat försöksobjekt, som vi diskuterade här senast? Regeringen måste ju, efter den framlagda propositionen, medverka till att alternativ verkligen kommer fram, i detta fall alternativ till mjölkmonopolet. Hur skall regeringen gå till väga? Dörrödsmjölken är alltså inte längre ett enskilt fall, som handlar om en ny och annorlunda livsmedelsprodukt, utan det gäller en intressant principfråga, en tillämpningsfråga, dvs. vilka livsmedelspolitiska ambitioner regeringen har och vilka riktlinjer den tänker dra upp och fullfölja.

I propositionen står det t.ex. att prisregleringen inte har stimulerat utveckling av nya produkter och att nysatsningar i dag hämmas. Statsrådet säger själv att han förutser att fler primärproducenter kommer att söka nya och mer direkta vägar till konsumenterna. Vad händer då om myndigheterna sätter krokben för denna nyproduktion och detta nytänkande? Det finns alltså redan i dag föregångare på området som motarbetas. Vad tänker jordbruksministern göra för att förhindra detta och för att se till att genomföra proklamerad ny livsmedelspolitik i det avseendet?

Anf. 74 ANDERS NORDIN (mp):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för hans mycket märkliga svar.

Han säger att "konsumenternas val skall styra produktionen". Det är bra.

"För att ytterligare gynna utvecklingen av alternativ och småskalighet i glesbygd" föreslår regeringen massor med pengar. Det är också bra.

Jordbruksministern talar vidare om "ett flertal projekt som syftar till att stimulera småskalig livsmedelsförädling, däribland småskalig mjölk-, chark- och sylttillverkning" samt om att "ge utrymme för alternativa produktionsmöjligheter". Det är bra. "Det är naturligtvis viktigt att lagstiftningen inte motverkar etablering av småskalig verksamhet." Detta är kanonbra.

Sedan kommer det som är mer märkligt, när jordbruksministern talar om konsumenternas säkerhet. Han talar med en sällsynt okunnighet när han säger att mikroorganismer, främst från kons avföring och närmiljö, kan kontaminera mjölken. Det är otrolig brist på kunskap.

Med den teknik som nu finns tvättas juvren av. Spenen har en slutmuskel. Sedan sätts spenkoppen på, och mjölken rinner ner i steril miljö direkt i kyltanken. Man kan alltså helt bortse från möjligheterna till kontaminering.

Det inträffar naturligtvis också att kor får juverinflammationer, men det kan man se både vid de mätningar som mejerierna gör och vid de cellhaltsmätningar som bönderna själva gör. De kor som har juverinflammationer kan mycket lätt gallras ut, och de lämpar sig bäst att göra korv av. Det är struntprat att säga att detta är en risk.

Vidare säger jordbruksministern att salmonella är "internationellt okänd för sin förmåga att kunna spridas med opastöriserad mjölk". Men kära jordbruksminister! Vi bor i Sverige, och vi har en teknik som är vida överlägsen allt det som finns utanför detta land på mjölkområdet.

Anf. 75 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Tack, jordbruksministern, för svaret, men det besvarar inte den ställda frågan.

Miljöpartiet de gröna är för småskalighet och mot stora monopoliserande organisationer. Det är otroligt att det i dagens Sverige skall vara omöjligt att få köpa opastöriserad mjölk. Mejerierna säljer den inte. Det kan väl inte vara en allvarligt menad förklaring när man säger att risken för att den mjölken skulle ge tuberkulos är anledningen till förbudet mot att köpa mjölk direkt från bonden. Ligger inte här en hund begravnen i stället? Är det inte av omsorg om mejerinäringen som man inte vill släppa loss privat försäljning av opastöriserad mjölk? Annars måste man tycka att det vore behjärtansvärt att låta de barn som i dag inte kan dricka pastöriserad mjölk få tillgång till vanlig obehandlad mjölk.

Färsk, oprocessad mjölk innehåller levande proteinkulturer, förutom mineral och vitaminer. Levande proteinkulturer gör det lättare för människan att bryta ned och tillgodogöra sig näringen. Det är bl.a. därför som mjölkallergiker tål obehandlad mjölk. I Danmark t.ex. åker föräldrar till barn som är mjölkallergiker ut till bönderna och köper färsk mjölk.

Jag tänker särskilt på ett fall i Skåne, den s.k. Dörrödsbonden. Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Lund säger i en skrivelse: De gångna årens försäljning av opastöriserad mjölk har skötts på ett fördömligt sätt. Samtliga prover har visat på mycket goda resultat hela tiden. Inom parentes sagt skulle vi ha varit glada om t.ex. mjukglass generellt hade visat lika låga bakterietal. Det säger alltså miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Lund. Vidare sägs i samma skrivelse: Inspektioner av mjölkkrum och kostall har visat på mycket god hygien, inte minst har vi imponerats av makarna Petterssons attityd till kvalitet i produktionen. Det är sällan de ser detta, sägs det i skrivelserna.

Ändå får inte denna mjölk försäljas. Varför får inte sjuka barn köpa sådan mjölk?

Anf. 76 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Tack för svaret, skall jag säga först.

Här har jag den mjölk som Anita Stenberg talade om tidigare, från Skåne. Den är flygburen från Inga och Sven Petterssons framställning av opastöriserad mjölk. Det är, som Anita Stenberg också sade, mycket kontrollerad och ren mjölk. Ingen har tagit skada av den.

Själv är jag en stadsmiljöpartist, men delvis uppväxt på komjolk från sommarladugården uppe vid Kalixälven, i andra änden av Sverige än den jag nu bor i, som granne till denne Dörrödsbonde. Om jag har tagit skada på det viset att jag har blivit för lång, skulle jag tro att det snarare beror på mina föräldrar.

Jag tycker inte att jag har fått svar på min fråga om vilka initiativ man kan tänka sig att jordbruksministern kan ta för att stimulera en gårdsförsäljning, inte bara av den här typen av mjölk, utan även av många andra produkter. Jag tycker att Mats Hellström frångick frågan i just det avseendet.

Gårdsförsäljning är ett oerhört populärt inslag i dagens Sverige. Från Skånes turistråd kan man inhämta att det finns en mängd gårdsbutiker bara i Skåne. Där nämns bl.a. Dörrödsbondens mjölk, men det finns allt möjligt annat också, t.ex. fårostproduktion och försäljning av biodynamiskt odlade produkter av alla möjliga slag. Sådant älskar alla de människor som i dag dväljs i stadskulturen att få direktkontakt med.

Skall man med olika regler stoppa den typen av gårdsförsäljning som Dörrödsmjölken är ett exempel på, är det en skam som går rakt emot det Mats Hellström har talat om här.

Anf. 77 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Tack för svaret.

Här handlar det på något vis om den lilla människan som har egna idéer och hans eller hennes kamp mot det stora samhället som har bestämt sig för hur världen skall se ut. Faktum är, och det säger Mats Hellström själv i sitt svar, att alla de tiotusentals människor i böndernas hushåll samt deras gäster som dricker opastöriserad mjölk aldrig har blivit sjuka. Alltså faller alla de argumenten för att man nu inte skall kunna ge dispens.

Faktum är att hanteringen är mycket noggrann och hygienisk. Ärendet är mycket väl berett. Det har stötts och blötts i Lunds miljö- och hälsoskyddsnämnd, fram och tillbaka. Nämnden har besökt verksamheten. Distriktsveterinären har aldrig sett bättre ladugårdshygien under sina 30 år. Detsamma säger länsveterinären. Båda landshövdingarna, i Malmöhus län och i Kristianstads län, gör allt för att få livsmedelsverket att ta reson och bevilja fortsatt dispens. Konsumentverket och näringsfrihetsombudsmannen stöder verksamheten.

Då vill jag fråga Mats Hellström: Vem bestämmer i en sådan här äkta intressekonflikt, som detta tydligen har blivit? Är det de lokala organen, med stor kunskap om ett ärende, eller är det alltid livsmedelsverket i Uppsala?

I regeringens proposition sägs det å ena sidan att konsumenterna skall få välja mellan livsmedel av olika slag. Skillnaderna kan vara smak, ursprung eller produktionssätt. Å andra sidan lägger de statliga verken sin hand på dem. Vem satsar Mats Hellström på i det här pilotfallet? Stöder Mats Hell-

ström sin egen proposition eller anser han att verket även i fortsättningen skall gå emot tanken på en dispens för den här sortens produktion?

Anf. 78 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! När det är så här många frågande blir det inte så mycket kvar till den siste, även om han kanske var den som lämnade in sin fråga först. Av tekniska skäl uppstår den här ordningen.

Jag börjar med att tacka jordbruksministern för svaret. Men det var några saker i frågesvaret som jag skulle vilja ta upp.

Om man försöker läsa svaret positivt – det är svårt, men jag har försökt – finns det två meningar som man kan hänga upp sig på: "Vi måste därför mycket noga överväga i vad mån undantag från pastöriseringskravet kan medges." Den andra meningen lyder: "Det är naturligtvis viktigt att lagstiftningen inte motverkar etablering av småskalig verksamhet." Får man tolka jordbruksminister Mats Hellström på det viset, att om han själv hade kunnat bestämma skulle han inte ha något emot den här typen av produktion?

Om det finns ladugårdar av hög standard, utrustade med mjölkkrum som uppfyller bestämmelserna för hantering av livsmedel, bör väl även opastöriserad mjölk få säljas, om det finns en marknad för den? Tycker inte jordbruksministern det? Det stämmer enligt min uppfattning mycket väl med de intentioner som finns i den jordbrukspolitiska propositionen. Det är inte stöd och arbetsgrupper som behövs, utan det är en förståelse för den småskaliga produktionen och för innovationer. Den samhällliga trögheten i den förändringsprocess som vi nu ser tjänar egentligen bara den etablerade storskaligheten och positionsbevarandets intressen. Först medverkar de själva i bromsprocessen. Får de sedan en chans, plagierar de småskalighetens nyheter, om denna varit så bra att de haft en chans att överleva som idéer. Vanligtvis upplevs allt nytt som ett hot, som till varje pris skall motarbetas med alla till buds stående medel. Jag är säker på att det är så man har upplevt Dör-rödsfallet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammaren förhandlingar.

Anf. 79 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag skall göra några distinktioner i frågor som togs upp av Rune Rydén, Anders Nordin och Mona Saint Cyr, på den långa listan av debattörer. Det leder helt fel att göra pastörisering, värmebehandling, till kriterium för huruvida man uppmuntrar eller motverkar småskalighet. Det finns i andra länder utmärkta minimejerier som har möjlighet att pastörisera mjölk och som är fullt lönsamma. Man kan diskutera varför det inte finns sådana i Sverige och huruvida det finns krafter som motverkar konkurrens från sådant håll.

Regeringen främjar småskalighet, och riksdagen anvisar pengar för att vi skall främja småskalighet också på mjölkproduktionsområdet, vilket jag har berättat om när jag nämnde det arbete som t.ex. STU och ALA-gruppen bedriver.

Pastörisering är inte bara en teknisk fråga, men när man lyssnar på fråge-

ställarna får man intrycket att det skulle gälla något slags teknikalitet. Också i modern tid och vid användning av modern teknologi har det visat sig att pastörisering är viktig. Jag stöder mig i det avseendet givetvis inte bara på lekmanuppgifter, utan pastörisering är enligt medicinsk-hygienisk expertis viktig för att vi skall kunna undvika några av de allvarligaste sjukdomar som har präglat våra samhällen, som tuberkulos och salmonella. Salmonella är än i dag en allvarlig sjukdom, som sprids inte minst genom opastöriserad mjölk. Detta leder till att det måste göras mycket grannliga bedömningar innan en dispens ges.

Vad slutligen gäller alla de frågor som avser ett enskilt fall vill jag säga att det förvisso icke vore att bruka riksdagens talarstol rätt, om vi här skulle göra en bedömning av dispensärenden som berör betingelserna vid tre ladugårdar. Ärendena skall avgöras av den myndighet som har ansvaret för sådana frågor och får bedömas i ljuset av de beslut som fattas. Jag vill bestämt understryka som min mening, herr talman, att det inte är vi här i riksdagen som skall bedöma hur det förhåller sig i ett enskilt ärende.

Anf. 80 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag vill bara till jordbruksministern säga att det är bra om pastöriseringsfrågan inte görs till en huvudfråga – då kan vi föra bort den. Då borde det vara enkelt att bevilja en speciell dispens i detta fall.

Vad sedan gäller småmejerier är det riktigt att det finns sådana nere på kontinenten. Men jordbruksministern nämnde inte att det på kontinenten i stor utsträckning säljs opastöriserad mjölk, utan att detta är förenat med några som helst problem. Varför kan vi inte få göra det här i Sverige, om inte annat så i begränsad skala?

Anf. 81 ANDERS NORDIN (mp):

Herr talman! Skillnaden mellan pastöriserad mjölk och opastöriserad mjölk är att den opastöriserade mjölken är levande, medan den pastöriserade är död. När den opastöriserade mjölken blir gammal blir den sur – den blir till ett slags fil – medan den pastöriserade ruttar när den blir gammal. Den pastöriserade mjölken blir alltså skadlig. Det är betydligt större fara förenad med att dricka gammal sådan mjölk än med att dricka gammal opastöriserad mjölk, som snarast är välnärande.

Såvitt jag förstått av vad jordbruksministern sagt tycker han att det är bra att 150 000 eller kanske upp till 200 000 människor dagligen testar den mjölk som säljs vidare. Det är ett fåtal av mjölkbönderna som inte dricker sin egen mjölk. Det är den bästa test som vi kan få. Eftersom jordbruksministern tycker att det är bra att bönderna dricker sin egen mjölk, vill jag fråga om han är beredd att ge direktiv till livsmedelsverket att tillåta försäljning av opastöriserad kvalitetsmjölk i små kvantiteter till speciella grupper.

Anf. 82 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Jordbruksministern sade själv att konsumenterna skall kunna välja avseende smak, ursprung, produktionsätt och förädlingsgrad, och det står också i propositionen. Låt mig hänvisa till gästkrönikören i tidskriften Alternativodlaren, Birgitta Dahl, som skriver så här:

”Vårt mål är att åstadkomma en omställning av jordbruket som ger alla människor tillgång till livsmedel som är --- så nära användarna att de fortfarande är färska när de når matbordet.” Jag vill påstå att så är fallet med Dörödsmjölken. Birgitta Dahl skriver vidare:

”Vi måste med andra ord arbeta på bred front för att få ett jordbruk som är bra för människor och miljö. Och det är det som kännetecknar regeringens jordbrukspolitik.” Jag vill säga: Visa det!

Från regeringens sida tas alltså de steg som krävs för att vi skall åstadkomma en nödvändig omställning av det svenska jordbruket. Jag undrar, jordbruksministern: Kommer dessa steg att tas, från proposition till legal produktion?

Anf. 83 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Det är inte bara positivt med homogeniserad mjölk. Permeabiliteten i vävnaderna gör att de mycket små fettkulorna i den pastöriserade mjölken har lättare att tränga igenom än den opastöriserade mjölkens fettkulor, som är mycket större. Därför är den mjölken egentligen bättre.

Vad gäller tuberkulosen kan det väl ändå inte vara möjligt att jordbruksministern i dag ser den som ett hot vid användning av opastöriserad mjölk.

Anf. 84 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Jag funderar över varför jag tackade för svaret, för egentligen fick jag inget svar på frågan hur jordbruksministern skulle vilja kreativt medverka till att försäljning av typen gårdsförsäljning utvecklas, nu när vi skall avreglera jordbruket.

Denna dag är för övrigt sista inlämningsdag för motioner med anledning av den livsmedelspolitiska proposition som regeringen framlade härförleden och som syftar till en avreglering av jordbruket.

Mats Hellström sade att han inte kan gå in på enskilda ärenden, och det skall han ju inte göra, eftersom vi har ett livsmedelsverk som har att ta ställning i dessa frågor. Men han och regeringen i övrigt hade i propositionen ett utmärkt tillfälle att politiskt uttala en vilja att bejaka och utveckla försäljning av typen gårdsförsäljning av opastöriserad mjölk. Det skulle ha blivit en politisk signal i den livsmedelspolitiska propositionen, som i sin tur hade givit livsmedelsverket en anvisning om hur det skulle agera i enskilda fall i framtiden.

Anf. 85 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Vem är expert? Mats Hellström tvekade en aning när han talade om medicinska experter. Vilka är experter i denna fråga om inte länsveterinärer och distriktsveterinärer? Dessa, statens förlängda arm ute i länen, rekommenderar att opastöriserad mjölk får säljas på detta sätt. Vem kan vara större expert på detta? Knappast livsmedelsverket, som inte ens haft någon representant på platsen. Verket har gjort teoretiska bedömningar avseende bakterier som möjligen kan tänkas finnas i mjölk under vissa särskilt olyckliga omständigheter och för resonemang om kampen mot tbc på 30-, 40- och 50-talen.

Situationen är ju en helt annan i dag. Hygienen i ladugårdarna är en helt

annan och kunskaperna hos dem som sköter mjölkningen är radikalt förbättrade. Också distributionen är helt annorlunda. Min fråga kvarstår därför: Vem menar Mats Hellström skall bestämma i den här konflikten – den som sitter i Stockholm eller den som kan fråga lokalt?

Prot. 1989/90:117
8 maj 1990

Svar på frågor

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1989/90:582 om lantbruksstyrelsens handläggning av vissa bidragsärenden till renägare

Anf. 86 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Berith Eriksson har frågat mig om jag är beredd att vidta några åtgärder i anledning av att lantbruksstyrelsen begärt in renlängder av enskilda samebymedlemmar för att avgöra ärenden om bidrag för att skydda renägare mot ekonomiska förluster vid synnerligen svåra betesförhållanden.

Bidrag för att skydda renägarna vid svåra betesförluster kan lämnas bl.a. till sameby för skadeförebyggande åtgärder. Fråga om bidrag prövas i Norrbottens län av länsstyrelsen. Lantbruksstyrelsen har utfärdat föreskrifter om detta katastrofskadeskydd. Av föreskrifterna framgår bl.a. att samebyn måste ha företagit renräkning i enlighet med rennäringens bestämmelser för att få bidrag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har beslutat att elva samebyar, däribland Talma och Rautasvuoma, skall få ersättning av katastrofskadeskyddet under förutsättning bl.a. att fullständig renlängd redovisas till länsstyrelsen. Lantbruksstyrelsen har avslagit överklaganden från de två nämnda samebyarna med begäran att bidrag skall lämnas utan att renlängderna lämnas ut. Lantbruksstyrelsens beslut har nu överklagats till regeringen. Regeringen har ännu inte avgjort ärendena.

Jag kan därför inte föregripa regeringens prövning av ärendet genom att i förhand göra något ställningstagande till ett ärende som för närvarande bereds i regeringens kansliet.

Anf. 87 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Först vill jag tacka jordbruksministern för svaret. När man läser lantbruksstyrelsens föreskrifter och kommentarer till reglerna om katastrofskadeskyddet inom rennäringen, kan man konstatera följande:

Bidrag till kostnader för åtgärder i förebyggande syfte vid svåra betesförhållanden kan utgå.

Det är lantbruksnämndens sak att bedöma om betessituationen är så allvarlig att ersättning skall utgå.

Det skall klargöras om samebyarna vidtagit de åtgärder som ingår i en välordnad renskötsel, exempelvis renräkning, som jordbruksministern nämnde.

Det förebyggande skyddet skall omfatta samtliga renar och renägare i samebyn.

Det är samebyn som genom sin styrelse är skaderegleringsenhet.

Svar på frågor

Samebyn skall uppge det totala antalet renar, och detta antal får inte överstiga det högsta tillåtna för samebyn.

Talma och Rautasvuoma har följt alla dessa föreskrifter till punkt och pricka. Men rennäringsdelegationen i Luleå, till skillnad från den i Umeå för Västerbotten, har även begärt medlemmarnas renlängder. Det har delegationen gjort nu men inte tidigare.

Detta är utpressning. Det handlar nämligen om väldigt stora pengar för dessa samebyar; de har fått låna över 1 milj. kr. som nu ligger och drar räntor och som de väntar på att få bidrag till.

Skall rennäringsmyndigheten tillåtas att göra avsteg från de bestämmelser som finns angående skadeförebyggande åtgärder? Skall enskilda samebyar som nu försöker slåss för sin rätt vara tvungna att ligga ute med pengar, och hur länge?

Anf. 88 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Som jag tidigare sade är detta ett ärende som samebyarna har överklagat till regeringen. Vi håller just nu på att bereda ärendet, och beredningen kommer att gå så snabbt som det över huvud taget är möjligt. Vi måste emellertid ge de berörda samebyarna möjlighet att yttra sig, och vi måste se på det material som finns från de myndigheter som här har fattat besluten, nämligen länsstyrelsen och lantbruksstyrelsen.

Så fort vi har ett färdigt beslutsunderlag skall jag naturligtvis offentliggöra det beslut jag kommer fram till.

Anf. 89 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! För samebyarnas och renägarnas skull hoppas jag att detta inte tar alltför lång tid. Dessa har nämligen inte råd att slåss för sin rätt så mycket längre.

Anf. 90 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Det hoppas jag också.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1989/90:585 om Brattströmmen

Anf. 91 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Siw Persson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta med anledning av ingrepp i Brattströmmen. Älvdalens kommun har av vattendomstolen erhållit tillstånd till schaktningsarbeten i Brattströmmen i Österdalälven. Syftet är att minska översvämningarna vår och höst runt Idresjön. Domen har överklagats till vattenöverdomstolen, som ännu inte meddelat dom i målet men däremot avslagit ett yrkande om inhibition.

Eftersom det är fråga om ett markavvattningsföretag krävs tillstånd även enligt naturvårdslagen. Länsstyrelsen lämnade ett sådant tillstånd den 6 april i år. Detta tillstånd har överklagats till regeringen av naturvårdsverket, som

yrkar att länsstyrelsens beslut upphävs och att regeringen beslutar om inhibition.

Regeringen kommer inom kort att ta ställning till inhibitionsyrkandet. Som Siw Persson säkert känner till kan jag inte föregripa regeringens prövning av ärendet genom att i förhand göra något ställningstagande till ett ärende som för närvarande bereds i regeringskansliet. Jag vill dock avslutningsvis upplysa Siw Persson om att det enligt uppgift inte pågår något arbete i Brattströmmen för närvarande på grund av att det är högvatten nu. Enligt vattendomstolens dom får nämligen arbetena bara ske vid lågvatten.

Anf. 92 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag vill tacka miljöministern för svaret, det formella svar som faktiskt inte säger någonting. Nu gäller det verkligen för regeringen att bevisa att NRI och NVL betyder någonting. I annat fall är ju denna lagstiftning endast en tandlös tiger.

Det jag reagerar på i svaret är att det står att regeringen *inom kort* skall ta ställning i ärendet. Men varför dröjer regeringen så här länge med svar om inhibition? Naturvårdsverket skickade ju i väg sin skrivelse den 23 april, och miljödepartementet fick skrivelsen den 24. Det är således flera veckor sedan. Hur många veckor är då "inom kort"? Det är ju mycket viktigt att ett inhibitionsbeslut fattas snabbt.

I de sista meningarna i svaret står vidare att arbete inte pågår nu därför att det är högvatten. Jag vill då påpeka för miljöministern att det trots högvatten pågick arbete till den 3 maj, dvs. ett uppenbart brott mot vattendomen.

Jag vill alltså fråga miljöministern: När skall regeringen fatta beslut om inhibition?

Anf. 93 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill först angående regeringens beredning av ärendet upprepa något som vi har diskuterat förut, nämligen att jag faktiskt måste följa lag och ordning. Jag kan därför inte kommentera frågan om vilket beslut vi skall fatta eller när. Jag bara säger att vi skall fatta beslutet mycket snabbt.

Som Siw Persson säkert uppmärksammade hade jag i slutet av svaret ändrat ett par ord i förhållande till det utdelade svaret. Jag bad nämligen för säkerhets skull mina medarbetare att ringa och kontrollera vad som pågår just i dag. Jag vill också vara försiktig i mitt svar. Om det är som Siw Persson säger, att arbete trots domen skulle ha pågått, så kan jag försäkra att vi mycket noga skall undersöka detta och se vad som kan göras. Det kan jag lova Siw Persson.

Anf. 94 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att ministern inte kan föregripa beslutet, men däremot kunde jag faktiskt få reda på *när* frågan formellt skall tas upp för avgörande. Miljöministern skulle därmed inte behöva säga i vilken riktning beslutet kommer att gå.

Låt mig bara citera några ord i ett brev från fiskeristyrelsen:

"Som handläggare i fiskefrågor känns det ej meningsfullt att framhäva mil-

jöintressen när som oftast sökandena i vatten- och miljöskyddsmål struntar i de lagar och förordningar som gäller, förgriper sig på naturen och dessutom tjänar på tilltaget. Men än värre skulle ett sådant tilltag vara om man dessutom erhöll statsbidrag.”

Låt mig till sist säga, att om regeringen skulle säga ja till dessa arbeten, då kan vi konstatera att brott lönar sig. Och brott lönar sig bra! Man får nämligen dessutom betalt med statsbidrag.

Anf. 95 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill föreslå att Siw Persson väntar med sin dom tills Siw Persson vet vad resultatet blev.

Anf. 96 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag hoppas verkligen att jag har fel i mina farhågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1989/90:532 om medel till upprustningen av Blekinge kustbana

Anf. 97 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Sven-Olof Petersson har frågat statsministern om han är beredd att medverka till att oklarheter i fråga om medel till upprustning av Blekinge kustbana undanröjs.

Frågan har överlämnats till mig.

Regeringen har vid flera olika tillfällen redovisat sin syn på frågan om medel till Blekinge kustbana. Senast skedde detta vid en frågedebatt här i kammarerna den 27 mars. Mitt besked i dag är detsamma som tidigare. Den ram för länstrafikanlägningsanslaget till Blekinge på 160 milj. kr. som vägverket har lagt fram är preliminär. Det slutliga beslutet om ramens storlek kommer att fattas av länsstyrelsen i samråd med vägverket. Om de båda parterna då inte kommer överens, kan frågan hänskjutas till regeringens prövning.

Låt mig avslutningsvis ännu en gång slå fast att Blekinge kommer att få 150 milj. kr. till upprustning av kustbanan. I dagsläget måste vi dock låta den ordinarie planeringsprocessen ha sin gång och avvakta resultatet av det planeringsarbete som just nu genomförs på regional nivå.

Anf. 98 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Jag ställde frågan för drygt en månad sedan och har länge med intresse sett fram emot svaret på densamma. Jag noterar att svaret i princip är detsamma som det svar som lämnades för två månader sedan. Jag tycker att det är beklagligt att någon klarhet inte har kunnat nås i detta ärende.

När ramen för länstrafikanslaget till Blekinge län bestämdes till 160 milj. kr. var avsikten att dessa medel skulle gå till landsvägarna. Men sedan fick vi beskedet att av dessa 160 milj. kr. skulle 150 milj. kr. betraktas som medel

avsedda för Blekinge kustbana. Det innebär att man i detta läge har 10 milj. kr. kvar till de traditionella väganläggningarna.

Vi har ett flertal stora projekt som är i behov av pengar. Jag tänker bl.a. på ett omfattande broprojekt vid Storöarna. Man behöver bygga om en öppningsbar bro över en segelled till en kostnad av ungefär 40 milj. kr. Bron måste åtgärdas med det snaraste. Om projektet inte kan genomföras måste man bygga en icke öppningsbar bro. Man får då en inseglingsled till Karlskrona som inte går att brukas för nöjestråfik, nyttotrafik eller militär trafik.

De 160 miljonerna skall betraktas som preliminära, och det är gott. Då finns i alla fall förhoppningen att de kan växa till de 310 milj. kr. som vi anser minst behövs dels till de traditionella väganslagen, dels till kustbanan.

Statsrådet slår fast att det skall komma 150 milj. kr. till upprustning av kustbanan. Men då kunde väl statsrådet här i dag lika gärna säga att vi skall få 150 milj. kr. till kustbanan och 160 milj. kr. till vägarna?

Anf. 99 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Det har varit många diskussioner i den här frågan. Jag har vid alla tillfällen sagt att man i Blekinge kan planera med ett anslag på 150 milj. kr. till kustbanan. I fråga om den totala ramen för länstrafikanlaget gäller för Blekinge, liksom för andra län, att ramen är preliminär. Jag kan inte uttala mig om detaljerna i övrigt när det gäller dessa ramar, lika litet för Blekinge som för andra län.

I den sammanställning som jag har framför mig kan jag notera att 15–16 av landets olika län har fått en ram som understiger 300 milj. kr. Att i dag göra utfästelser om vad som slutgiltigt kan komma att tillfalla Blekinge län för underhåll av vägarna är inte möjligt, lika litet som det är möjligt att uttala sig beträffande de övriga länen.

Den uppgift som jag nu lämnar kan ändå vara till viss vägledning vid bedömningen, när man i ett av dessa minsta län ställer i utsikt att inom en totalram som är begränsad fullt ut få vad man har föreställt sig.

Anf. 100 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Man planerar onekligen för att man skall få dels 150 milj. kr. till kustbanan, dels ett anslag till landsvägarna på den nivå man har fått tidigare, också med hänsyn tagen till en uppräkningsmed anledning av penningvärdets försämring.

Man arbetar i Blekinge hårt med upprustningen av kustbanan. Det förs diskussioner med Kristianstads län för att driva trafiken i någon form av botalag. Vi ställer stora förhoppningar till att trafiken skall kunna fortsätta på kustbanan och bli bättre än vad den har varit tidigare år.

Jag kan inte tolka statsrådets svar på annat sätt än att man för närvarande skulle ha en preliminär ram på 10 milj. kr. till landsvägarna när man tagit bort 150 milj. kr. från den totala ramen på 160 milj. kr. Med 10 milj. kr. till landsvägar kommer man sannerligen inte långt med tanke på vad kostnaden är för att producera 1 km landsväg eller att asfaltera en sträcka.

Anf. 101 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag har i tidigare sammanhang tillåtit mig att konstatera att 10 milj. kr. naturligtvis är för litet. Men längre än så i preciseringar kan jag

inte gå. Jag har krav på mig från alla län att utlova ökade anslag såväl till vägar som till länsjärnvägar.

Blekinge är i detta hänseende prioriterat. Blekinge har fått löfte om att planera för 150 milj. kr. till upprustning av kustbanan. Jag följer planeringen med stort intresse, och jag noterar att arbetet i Blekinge sker i en optimistisk anda. Jag hoppas att man också skall vara framgångsrik i detta arbete.

Anf. 102 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Visst hoppas vi att arbetet skall bli framgångsrikt, och det känns hoppfullt att Blekinge skall vara ett prioriterat område. Det är med stort intresse som vi ser fram emot de slutgiltiga och avgörande besluten. Vi kan då få svart på vitt att det blir som vi vill och önskar i länet – dels pengar till upprustning av Blekinge kustbana, dels de medel för landsvägarna som vi anser är skäligen, dvs. 160 milj. kr.

Med hjälp av de pengarna skall vi kunna bygga upp och förbättra kommunikationerna i länet till gagn inte bara för länet som sådant utan för hela landet, inte minst med tanke på den port som Blekinge kan bli ut mot de nya marknaderna i Östeuropa som vi alla hoppas så mycket på.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1989/90:535 om en Öresundsbro:s effekter på Östersjön och dess marina miljö

Anf. 103 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Kent Carlsson har frågat miljöministern om hon har skaffat sig fakta som klart visar att den "tekniska lösningen" i form av en bro över Öresund inte innebär några som helst hot mot Östersjön och den marina miljön.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Genom strömmätningar och omsorgsfulla beräkningar har danska och svenska experter sökt bilda sig en så säker uppfattning som möjligt om de konsekvenser för vattenströmningen genom Öresund och därmed för den känsliga marina miljön i Östersjön som anläggandet av en kombinerad bro/tunnelförbindelse mellan Köpenhamn och Malmö skulle medföra.

Mätning- och beräkningsresultaten har diskuterats och värderats i en ekologisk referensgrupp med representanter för SMHI, naturvårdsverket, fiskeristyrelsen, Askölaboratoriet och oceanografiska institutionen vid Göteborgs universitet.

Med ledning av dessa undersökningar och olika modellstudier bedömer man att det är fullt möjligt att genom vissa justeringar av de ursprungliga tekniska förslagen och kompensationsmuddringar på den danska och den svenska sidan förhindra att negativa effekter för den marina miljön i Östersjön uppstår till följd av anläggandet av den fasta förbindelsen.

Anf. 104 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Inströmningen av syre- och salthaltigt vatten från Skagerrak och Kattegatt via Bälten och Sundet är oerhört väsentlig för Östersjöns marina miljö. Det handlar om torskens överlevnad och om att de föroreningar som i dag finns i Östersjön till viss del spolats ut. På detta sätt koncentreras inte föroreningarna i Östersjön.

Kommunikationsministern säger här att experterna skulle vara eniga om att det är fullt möjligt att genomföra den föreslagna lösningen. Detta ifrågasätts av flera experter. Förste statsoceanografen hävdar bl.a. att man inte har studerat de långsiktiga effekterna av s.k. kompensationsmuddringar. Det handlar om att ta upp ganska stora hål i kalkstensgrunden som lätt kan slammas igen. Han menar att man inte har studerat hur det kommer att se ut efter 10, 15 eller 20 år då dessa håll fylls igen av slam och liknande.

Genom denna åtgärd påverkar man vattenströmmarna till Östersjön. Just när det gäller Sundet är det väsentligt att inte påverka strömmarna. Där förs också rent salthaltigt vatten in till djupvattenområden i Östersjön som annars kommer att bli döda områden, om de inte får det vattnet.

Det som ministern här säger låter mycket optimistiskt. Men statsoceanografen och SGU har haft invändningar mot de studier som har genomförts. Man säger också att arbetet inte har genomförts med ett långsiktigt perspektiv. Jag vill återigen ställa frågan: Kan man verkligen garantera att här inte finns något hot mot torsken, Östersjöns växter och andra organismer som lever i Östersjön?

Anf. 105 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag har noterat att alla uppgifter beträffande en fast Öresundsförbindelse ifrågasätts av någon i den här debatten, som fortgår både här och annorstädes.

Som svar på frågan kan jag återigen bara hänvisa till de bedömningar som har gjorts i den rapport som den svenska Öresundsdelegationen, regeringsdelegationen, har framlagt när det gäller miljökonsekvenserna av en fast Öresundsförbindelse. I rapporten konstaterar man att delegationerna har gemensamt låtit undersöka och utvärdera de hydrologiska och ekologiska effekterna av en fast förbindelse. Bedömningarna har gjorts utifrån modellberäkningar av vattenströmmar genom Sundet, salthalt, temperatur m.m. som kan komma att förändras.

När det gäller det kombinerade alternativet har både den danska och den svenska delegationen haft som utgångspunkt att en nollösning skall väljas med avseende på vattengenomströmning genom Öresund. Nollösningen innebär att volymen av den vattenmassa som strömmar genom Öresund samt mängden och fördelningen av salt och syre skall förbli oförändrade efter anläggandet av en bro i läget Malmö-Köpenhamn. Utifrån de beräkningar och modellkörningar som genomförts och som närmare har presenterats i dokumentet har det visat sig fullt möjligt att justera de tekniska förutsättningarna så att en nollösning uppstår.

Anf. 106 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Det är givetvis så att om man ifrågasätter sådana uppgifter skall man ha mycket på fötterna. Det tycker jag att man har när experter som statsoceanografen och även SGU just ifrågasätter möjligheterna att skapa nolllösningar. Jag utgår från att man i den ganska glatta kalkstensytan skall hugga ut ett område på 1,5 km² till ett djup av 12 m för att garantera att samma vattenmängd kommer in i Östersjön. Det påverkar vilken typ av vatten som förs igenom, och på sikt påverkas den fördjupning som skall sprängas eller grävas ut på olika sätt av igenslamning. Detta, hävdar man, har inte undersökts tillräckligt. Här finns det en betydande risk att det faktiskt blir ett stort experiment som kan leda till att vi allvarligt skadar Östersjön, torsken och andra organismer som lever i det mycket känsliga havet. Det är därför som en Öresundsbro är ett mycket farligt experiment med Östersjön.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1989/90:543 om flygledningscentralen på Sturup

Anf. 107 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Margitta Edgren har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att behålla flygledningscentralen på Sturup.

Under hösten besvarade jag här i riksdagen flera frågor beträffande Sturupcentralens framtid. Jag vill upprepa det jag då nämnde. Luftfartsverket har det övergripande ansvaret för att flygtrafikledningen i Sverige bedrivs på ett så rationellt och för flygsäkerheten tillfredsställande sätt som möjligt. Frågor om ledningscentralernas antal och placering ligger inom ramen för detta ansvar.

Luftfartsverket har fattat beslut om en långsiktig strategi för utveckling av flygtrafikledningen, vilken omfattar två centraler, en i Sundsvall/Härnösand och en i Arlandaregionen. Sturupcentralen kommer enligt beslutet att drivas vidare i nuvarande omfattning åtminstone till början av 2000-talet. Garantier har även givits till berörd personal att ingen skall behöva flytta mot sin vilja.

Den regionalpolitiska kommitténs betänkande innehöll ett förslag att förlägga en av centralerna till den regionalpolitiskt prioriterade landsdelen sydöstra Sverige. I remissbehandlingen framkom emellertid en rad problem med en sådan placering, varför regeringen inte funnit anledning att ta upp förslaget i den regionalpolitiska propositionen.

Mot denna bakgrund är jag nu inte beredd att vidta några särskilda åtgärder i denna fråga.

Anf. 108 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Tack, Georg Andersson, för svaret.

På något vis kände jag igen svaret. För en halvtimme sedan ställde jag en fråga till Mats Hellström. Han hänvisade till att det i det fallet var livsmedelsverket som bestämde. Han kunde inte göra något. I detta fall hänvisar Georg

Andersson i en annan fråga till att det är luftfartsverket som bestämmer. Det blir nästan hopplöst att få svar.

Georg Andersson hänvisar också till att vi har diskuterat frågan tidigare. Ja, det har vi. Men den här gången var dels luftfartsverkets beslut endast preliminärt, dels hade regionalpolitiska kommittén inte redovisat sina ställningstaganden.

Vi måste fundera på hur vi skall få alla våra uttalanden om regionalpolitiken, om att Hela Sverige skall leva osv., att bli till handling. När det gäller handling verkar det som om ministrar inte har något att säga till om, att det är verksbeslut som gäller. Det är verksbeslut som tydligt t.o.m. kan gå emot vad vi i riksdagen har satt som regionalpolitiska mål.

Luftfartsverkets beslut är, menar jag, att motverka målen för regionalpolitiken. Dessutom tycker jag att det är en övertro på storskalighet och någon sorts gammaldags tro på att koncentration är det enda som alltid har ekonomiska fördelar. Den tekniska utvecklingen i framtiden talar mer för att länka samman mindre enheter för att minska sårbarheten i det totala flyglednings-systemet.

Kan kommunikationsministern försvara att ett statligt verk som i dag drivs decentraliserat skall ligga i Stockholm, dvs. centraliserat?

Anf. 109 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Ibland får vi statsråd kritik för att vi beslutar alldeles för mycket och lägger oss i saker som vi inte borde syssla med, i andra sammanhang får vi kritik för att vi beslutar för litet.

I det här fallet ligger frågan faktiskt i riksdagen för behandling. Den regionalpolitiska kommittén hade förslag angående Sturup. Regeringen har som jag redovisat i mitt svar inte funnit skäl att ta upp detta förslag till diskussion, bl.a. mot den bakgrund som redovisats av luftfartsverket, där man konstaterar att en placering i sydöstra Sverige är dålig ur såväl ekonomisk synpunkt som personalrekryteringssynpunkt. Luftfartsverket beräknar att en utlokalisering till sydöstra Sverige från Stockholm skulle innebära en extra personallavgång på 10–15 %, vilket i dagens kärva läge med flygledningspersonal skulle leda till svåra konsekvenser för flygtrafiken. Det har regeringen tagit intryck av. Frågan ligger i det avseendet i riksdagen med anledning av den regionalpolitiska propositionen. Jag vet inte om Margitta Edgren eller andra har väckt motioner i frågan.

När det gäller att göra en koncentration till två centraler tycker jag att det finns möjlighet och gott underlag för att försvara den utvecklingen. Det leder nämligen till en mycket kraftig besparing. Jag räknar med 1 miljard kronor under en femtonårsperiod som kan sparas på det sättet. Utvecklingen i Europa på detta område går också entydigt i riktning mot färre men modernare lufttrafikcentraler. Sverige planerar alltså i samma anda, men gör det mycket långsiktigt så att Sturup inte skall drabbas. Det rör sig här om en tioårsperiod av övergångsamordning.

Anf. 110 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Den regionalpolitiska kommittén var faktiskt överens om att om flygledningen skall bedrivas på två platser bör den av regionalpolitiska

skäl finnas i norra och södra Sverige, alternativt sydöstra Sverige. Det var norr och söder som var kommitténs gemensamma åsikt.

När det gäller flyttningen till Arlanda och personalläget kan man konstatera att det redan i dag är svårt att rekrytera flygledare. De flygledare som finns i Malmö och på Sturup är unga. De har en snittålder på 35 år. År 2000 kommer de att vara 45 år och fortfarande vara attraktiva som flygledare. De säger redan i dag att de inte kommer att vilja flytta med. De väntar inte de åren på flyttningen, utan de börjar redan i dag att söka sig andra arbeten, eftersom de kan finna alternativ.

Återigen anser jag att ansvaret för den framtida flygledningen måste börjas i dag. Enligt mitt sätt att se gäller det att följa regionalpolitiska kommitténs rekommendation med två orter, i norr och i söder.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på frågorna 1989/90:549 och 550 om passagerartrafik med s.k. bekvämlighetsflaggade fartyg

Anf. 111 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Viola Claesson har frågat mig vad regeringen tänker göra för att stoppa Black Prince-trafiken mellan Göteborg och Köpenhamn, samt om regeringen är beredd att införa regler som förhindrar passagerartrafik med bekvämlighetsflaggade fartyg till och från svenska hamnar.

Jag vill inledningsvis betona att sjöfarten är en internationell bransch. Internationella konventioner och överenskommelser spelar en avgörande roll. Utrymmet för nationella särregler är begränsat.

Regeringen har därför inte någon möjlighet att förbjuda fartyg med viss flagg eller besättning att trafikera svenska farvatten. Däremot kan vi – vilket vi också gör – verka för att de internationella bestämmelserna skärps. Vidare kan vi intensifiera kontrollen av fartyg i våra farvatten. Sådana åtgärder har redan inletts.

Dessutom vill jag poängtera att vi för svensk del sagt klart nej till internationella registerlösningar som sjöfartspolitik metod. Jag vill också framhålla att vi genom att undanta färjetrafiken från sjöfartspolitiskt stöd velat undvika en snedvridning av konkurrensen i den nordiska färjesjöfarten.

Vi har från svensk sida vid upprepade tillfällen fört fram våra farhågor inför att färjor registrerade i de norska och danska internationella registren (NIS resp. DIS) skulle introduceras på den nordiska marknaden. När vi fick signaler om planerna på att sätta in Black Prince i trafik mellan Göteborg och Köpenhamn tog vi från svensk sida ett omedelbart initiativ till att diskutera denna fråga vid ett nordiskt statssekreterarmöte.

Vi framförde då från svensk sida vårt starka ogillande över dessa planer och inför risken att man därigenom slår sönder den omfattande och viktiga nordiska färjesjöfarten.

Hittills har vi inte fått några signaler om att den noska regeringen skulle vara beredd att ändra NIS-lagstiftningen. Enligt gällande internationella regler kan vi kontrollera att Black Prince uppfyller gällande säkerhetskrav.

Reglerna medger däremot inte ett förbud mot Black Prince på grund av fartygets flagga eller besättningens nationalitet.

Fenomenet Black Prince skall med andra ord helt och hållet tillskrivas den norska sjöfartspolitikern.

Beträffande Viola Claessons andra fråga vill jag erinra om de åtgärder om utvidgad säkerhetskontroll som de skandinaviska sjösäkerhetsdirektörerna enades om omedelbart efter Scandinavian Star-katastrofen.

Vi har vidare i den nordiska kretsen enats om att internationellt verka för en höjning av säkerheten för passagerarfartyg i färjetrafik. En utgångspunkt blir därvid att kunna lägga fast en lägsta acceptabel standardnivå för färjor som skall tillåtas trafikera de nordiska länderna.

Anf. 112 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka Georg Andersson för svaret, men jag tycker att det var ett mycket nedslående svar. Jag trodde inte att regeringen så kategoriskt skulle slå fast att den inte har någon möjlighet att ingripa mot den här typen av fartyg.

Utgångspunkten för debatten är inte ny. Vpk har parallellt med sjöfacken under många år agerat för att vi skall slippa s.k. bekvämlighetsflaggade eller fiffelflaggade fartyg i svenska vatten och hamnar samt för att Sverige skall arbeta också internationellt för att få stopp på denna trafik. Så händer den här fruktansvärda fartygsolyckan med Scandinavian Star. Det som har spelats upp efter denna olycka visar med all önskvärd tydlighet att de som har pläderat för ett svenskt öppet register i dag borde börja tänka sig för. Jag är glad över att regeringen i varje fall inte nu har sådana planer. Det är gott och väl.

Katastrofen med Scandinavian Star var alltså ingen naturkatastrof. Tvärtom, den visar att fartyg som Black Prince, som fr.o.m. juni månad kommer att trafikera Göteborg–Fredrikshamn, bygger på samma affärsmässiga idé. Passagerarna och besättningen kan då inte känna sig trygga. Vi vet att det fungerar på det sättet.

Jag vill därför fråga Georg Andersson: Vad bygger regeringen sitt kategoriska ställningstagande på, att regeringen inte har någon möjlighet att förbjuda den här typen av fartyg, inte ens efter det som har hänt under våren och som så många människor förfasar sig över?

Jag vill anföra ett citat av Anders Lindström där han säger: "Kan det verkligen vara så illa att de ekonomiska intressena i bekvämlighetssjöfarten är politiskt starkare än omsorgen om människoliv och miljö?"

Anf. 113 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Det citat som Viola Claesson avslutade sitt inlägg med kan inte vara riktat mot den svenska regeringen. Den har inte vidtagit åtgärder av det slaget. Jag vet inte vad Viola Claesson tänker sig för åtgärder från svensk sida för att förbjuda dessa fartyg att gå in i svensk hamn.

Havsmarknaden är i princip fri och genom internationella regler skall sjöfarten underlättas. Det är i grunden en bra princip. Om varje land skulle tillämpa sin speciella standard när det gäller fartygsutrustning och besättning skulle detta på ett allvarligt sätt försvåra internationell sjöfart. Vi kan emel-

lertid göra – och vi gör – insatser genom att verka för en skärpning av de internationella reglerna och för att skärpa kontrollen och säkerheten samt för att intensivifiera hamnstadskontrollen.

Från svensk sida har vi klart markerat vår ståndpunkt och vi fortsätter att göra det. Vi har klart och entydigt tagit ställning mot ett eget internationellt register för svensk bemanning.

Vi ser också med stort allvar på "fenomenet" Black Prince. Den svenska regeringen har redan deltagit i ett nordiskt statssekreterarmöte där detta har diskuterats. Vi har för avsikt att fortsätta att driva den här frågan.

För dagen kan jag inte säga mera, men när det gäller den svenska regeringens inställning i denna typ av frågor är den med all önskvärd tydlighet framförd. Jag hoppas att också Viola Claesson kan visa respekt för att den svenska regeringen måste följa internationella regler.

Anf. 114 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Georg Andersson har inte angivit vilken internationell konvention eller regel som gäller just i det här sammanhanget. Det norska internationella sjöfartsregistret, NIS, vars flagg dessa fartyg går under, har inte rätt att trafikera norska hamnar. Detta är just en särbestämmelse. Eftersom Georg Andersson hävdar att sådana bestämmelser inte går att införa, vill jag fråga:

Vad är det som gör att Norge kan förbjuda fartyg ur landets eget NIS-register att trafikera norska hamnar, medan samma internationella konvention skulle förbjuda Sverige att stoppa besök i svenska hamnar av dessa fartyg – eller flytande likkistor som de med all rätt ibland kallas för?

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1989/90:556 om kvittoskrivande taxameter

Anf. 115 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Lennart Brunander har ställt frågan om jag är beredd att ge taxiägare som dels kör skolskjutsar, färdtjänst och sjukresor, dels kör vanliga taxiresor för allmänheten dispens från kravet att installera kvittoskrivande taxametrar.

I fordonskungörelsen föreskrivs att ett fordon som används i taxitrafik skall vara försett med taxameter av godkänd typ. Om det finns särskilda skäl får den länsstyrelse som har meddelat tillståndet till taxitrafik medge undantag från denna skyldighet. Transportrådet får meddela föreskrifter om undantag för vissa slag av transporter eller fordon från skyldigheten att i taxitrafik ha taxameter.

Med anledning av regeringens trafikpolitiska proposition beslöt riksdagen våren 1988 om en fortsatt avreglering av den yrkesmässiga trafiken. Behovsprövningen av tillstånd till taxitrafik avskaffas härigenom den 1 juli 1990. I samband därmed införs ett krav på kvittoskrivande och registrerande taxametrar. Ett sådant krav får bedömas vara ett allmänt konsumentintresse men motiveras också med den stora omfattning som de samhällsbetalda resorna

har inom taxi. Mer än hälften av taxis intäkter härrör från sådana uppdrag och där det alltså är någon annan än resenären som står för huvuddelen av betalningen.

Trafikutskottet liksom riksdagen anslöt sig till föredragande departementschefens bedömning att särskilda skäl skall krävas för att undantag skall kunna ges från kravet på taxameter. Som ett sådant särskilt skäl angavs att fordonet används uteslutande för avtalsbundna skolbarnstransporter.

Några andra undantag från taxameterkravet finner jag inte befogat. De båda andra kategorier av samhällsbetalda taxitjänster som anges i frågan, nämligen färdtjänst och sjukresor, betalas så gott som undantagslöst genom debitering enligt taxameter. För sådana slag av transporter som alltså till huvuddelen bekostas av det allmänna, finner jag det i hög grad vara befogat att fordonet är försett med en kvittoskrivande och registrerande taxameter.

Anf. 116 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Jag måste nog säga att jag blev litet ledsen över att kommunikationsministern inte tycker att det finns anledning att ge en del av dessa taxiägare dispens från kravet på kvittoskrivande taxameter. Det är ett stort bekymmer för många av dem, framför allt på landsbygden. Beslutet har väl i första hand kommit till som ett resultat av storstadsproblem, och mindre på grund av förhållanden på landsbygden.

Många av dessa taxiägare kör ganska få taxiresor med taxameter. I mycket stor utsträckning är verksamheten uppbyggd på skolresor. Man måste ha ganska många bilar för att kunna klara den servicen i kommunerna. De kör ganska få resor per bil som vanliga taxiresor. Därför blir investeringskostnaden stor för dem, mycket stor i förhållande till den inkomst de får på dessa resor. De har inte heller stora inkomster i övrigt, och därför blir detta en belastning.

Kommunikationsministern säger att detta är ett konsumentintresse. Det är också ett mycket stort konsumentintresse att man kan upprätthålla den service som dessa taxiägare ger på landsbygden. Många av dem kanske kommer att lägga ned sin verksamhet på grund av att de får den här kostnaden, som de inte anser sig kunna bära. Det skulle vara mycket negativt för alla som bor på landsbygden.

Jag undrar om det ändå inte skulle kunna finnas skäl, kommunikationsministern, att fundera över om det inte går att ändra på bestämmelsen eller policyn att man inte får köra några vanliga taxiresor för att få dispens. Det vore mycket angeläget för människorna på landsbygden med en sådan förändring.

Anf. 117 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Denna fråga har diskuterats i olika sammanhang. Man kan naturligtvis teoretiskt göra förändringar. Frågan blir då vilken gränsdragning man skall göra. I förordningen har man gett möjlighet till dispens i de fall där fordonet används uteslutande för avtalsbundna skolbarnstransporter. Det blir aktuellt i vissa glesbygdsområden. En annan dispensgrund är om skriftligt avtal om transporter föreligger. Ytterligare en dispensgrund är

om ersättning för transporter bestäms på annat sätt än genom användning av taxameter och därvid erläggs mot faktura.

Om man gjorde en utvidgning och sade att om man kör en viss andel taxiresor av vanligt slag därutöver skulle man vara befriad, skulle det naturligtvis uppstå ett omöjligt gränsdragningsproblem för ifrågakarande bilar. För övrigt är det i sådana fall mycket svårt att på förhand konstatera om det rör sig om en tiondel taxiresor, en femtondel osv. Detta är en ganska flexibel verksamhet.

Anf. 118 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Man förenklar naturligtvis inte denna fråga om man inför en regel där man skall bedöma om vanliga taxiresor sker i liten eller stor omfattning och om man då skall kunna ge dispens. Men det är inte heller nödvändigt att det alltid skall vara så enkelt. Ibland måste man också ge sig in och lösa frågor som är litet svårare. Denna fråga skulle kunna vara en sådan.

Det är väsentligt för att man skall kunna upprätthålla servicen ute på landsbygden. Detta gäller inte taxiägarna i första hand, utan de människor som skall åka taxi. Läger en taxiägare ner sin verksamhet ute på landsbygden får människorna där mycket stora kostnader för sina taxiresor, eftersom de då får höga framkörningsavgifter. Den utvecklingen accentuerades när vi fick beställningscentraler. Det här är ett nytt bekymmer som drabbar landsbygden. Jag tycker att det skulle vara mycket angeläget om kommunikationsministern ville fundera över om det inte går att göra en sådan här förändring. Det är i alla fall inte omöjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1989/90:560 om glesbygdens vägnät

Anf. 119 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig om jag är beredd att verka för att större del av väganslaget kommer glesbygdens vägnät till godo.

Anledningen till frågan är att en långt gående förslitning har skett på vägarna i Norrlands inland till följd av överföring av timmertransporter från Norrlandsälvarna till vägnätet och att de befintliga resurserna inte räcker till för glesbygdens vägnät.

De problem som Sten-Ove Sundström tar upp aktualiseras ofta genom uppvaktningar, i brev och i andra sammanhang. Jag är därför fullt medveten om att länsvägarna på många håll är i behov av åtgärder för att standarden skall bli fullt tillfredsställande. Det är främst länsstyrelsens uppgift att prioritera vilka objekt som skall komma till utförande på länsvägnätet och vilka objekt på det enskilda vägnätet som skall få bidrag till byggnadsåtgärder.

Även om Norrbottens län fått en relativt stor andel av de totala väganslagen vid anslagsfördelningen mellan länen är jag medveten om att detta inte är tillräckligt för att uppnå en fullgod standard på alla vägar i länet. Förhål-

landet är likartat på andra håll i landet, men regeringen har inte funnit det möjligt att anslå mer medel till väghållningen via statsbudgeten.

Som en konsekvens härav har regeringen i den näringspolitiska propositionen föreslagit att en utredning om kompletterande finansiering av väghållningen skall genomföras. Med en sådan finansiering tillförs ökade resurser som gör det möjligt att totalt sett genomföra fler åtgärder på vägnätet i landet, vilket också kommer Norrbotten till del.

Jag har med andra ord redan medverkat till att föreslå åtgärder som syftar till att öka de medel som erfordras för en bättre väghållning och jag är beredd att även i fortsättningen verka i samma riktning.

Anf. 120 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden är i korthet, som har nämnts här, att det sker en långt gående förslitning av glesbygdens vägnät. Många av de mindre länsvägarna och framför allt vägarna inom det lågtrafikerade vägnätet är särskilt utsatta. Eftersom bilen oftast är det enda färdmedlet för all samhällsservice i glesbygden finns det naturligtvis stora krav på framkomlighet dygnet runt och året runt på det utsatta vägnätet.

I den allmänna debatten, inte minst i denna kammare, har de stora kommunikationsprojekten dominerat. Här talar vi om Öresundsbro och mångmiljardsatsningar på järnvägsnätet. Det är vällovligt och positivt för framtiden. Människorna i glesbygden får dock ofta uppfattningen att vi har glömt dem, när de märker att de får väldigt små resurser just till det lågtrafikerade vägnätet.

Jag noterade i kommunikationsministerns svar att åtgärder är på gång. Jag tycker att det är glädjande när kommunikationsministern säger att han är "beredd att även i fortsättningen verka i samma riktning". Jag räknar med att detta i synnerhet gäller det lågtrafikerade glesbygdsvägnätet.

Anf. 121 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill bara understryka att jag har stor förståelse för de problem som Sten-Ove Sundström har tagit upp. Alla som färdas ganska flitigt på landets vägar kan inte undgå att lägga märke till att det sker förslitning och att behoven av medel ökar alltmer och i en takt som inte är möjlig att tillgodose via statsbudgeten.

Jag hyser därför förhoppningar om att vi med det utredningsarbete som nu läggs ut i syfte att få till stånd en kompletterande finansiering med brukaravgifter och näringslivsmedverkan när det gäller infrastruktursatsningar totalt sett skall kunna öka resurserna. Jag finner det angeläget att i ett sådant läge också bättre än hittills kunna tillgodose glesbygdens behov av insatser för vägnätet.

Anf. 122 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig då bara säga att jag delar statsrådets förhoppning att de åtgärder som diskuteras skall lätta på trycket och att vi därmed skall kunna lägga större resurser just på glesbygdens vägnät.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1989/90:562 om tidplanen för en Öresundsbro

Anf. 123 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Per Stenmarck har frågat mig vilken tidplan jag arbetar efter i det fortsatta arbetet med en bro över Öresund.

Jag räknar med att så snart som möjligt kunna träffa min danske kollega för att med honom diskutera och komma överens om det fortsatta gemensamma arbetet angående en fast förbindelse mellan Danmark och Sverige och bl.a. tidplanen för detta. Före ett sådant möte är jag inte beredd att vidare uttala mig i frågan.

Anf. 124 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Jag ser det som synnerligen positivt.

De senaste månaderna har inneburit åtskilliga fall framåt för Öresundsfrågans lösning. Närmare än så här har vi förmodligen aldrig någonsin tidigare varit.

En dansk utredning kom i vintras fram till att en bro mellan Malmö och Köpenhamn skulle vara positiv inte enbart ur svenskt perspektiv utan också för Danmark. Detta är till stor del en ny inställning.

Problemen i Köpenhamnsområdet är i dag så uppenbara, att satsningar på infrastruktur framstår som oundgängligen nödvändiga.

Efter en folketingsdebatt blev det alltmer uppenbart för regeringspartierna att det nu gäller att driva frågan framåt. För några månader sedan gjorde också det danska socialdemokratiska partiet samma ställningstagande, vilket innebar en tämligen klar positionsförskjutning.

Den 20 april fattade så det svenska socialdemokratiska partiet efter många års vända samma beslut. Därmed har i princip samtliga pusselbitar fallit på plats. Det råder en samsyn inte enbart när det gäller ett ja till en fast förbindelse, utan det finns också en gemensam inställning att det skall vara en bro, att den skall gå mellan Malmö och Köpenhamn, att den skall innehålla dubbelspår för järnväg och en fyrfilig väg och att den skall finansieras utan några skattemedel.

Bakom detta ställningstagande står med all rimlig sannolikhet en mycket klar majoritet både i den svenska riksdagen och i det danska folketingset.

Att kommunikationsministern nu förklarar att diskussioner skall föras mellan den svenska och den danska regeringen är, som jag ser det, ytterligare ett steg på vägen mot en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Jag tackar för det.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 125 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Maggi Mikaelsson har frågat mig om regeringen avser vidta någon åtgärd inom SJ för att möta konkurrenter inom transportsektorn och förbättra arbetsmiljön i gamla lok och vagnar.

SJ har de senaste åren fått förutsättningar för att utvecklas till ett modernt och konkurrenskraftigt transportföretag och befinner sig för närvarande i en viktig omstruktureringsfas. Glädjande nog har det också visat sig att SJ förmått att utnyttja dessa förutsättningar till att erbjuda nya och bättre tjänster åt både godskunder och resenärer.

Enligt riksdagens beslut bestämmer SJ sedan länge hur och med vilken typ av materiel trafiken skall bedrivas.

Ombyggnaden av lok och vagnar ingår i ett miljöprogram som SJ tagit fram och där åtgärder för att förbättra arbetsmiljön är en del. Miljöprogrammet tar också upp hur järnvägstrafikens negativa miljöpåverkan i stort kan begränsas. Jag utgår från att SJ fäster stor vikt vid utformningen av personalens arbetsplatser när lok och vagnar nu byggs om.

Då Maggi Mikaelsson, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav tredje vice talmannen att Viola Claesson i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 126 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Frågan är ställd mot bakgrund bl.a. av den mycket dåliga arbetsmiljö som de gamla loken ger. Lokförare, bl.a. i Vännäs och i Norrland i övrigt, har agerat och framhållit att de anser att det är en felsatsning att för ett par hundra miljoner rusta upp gamla lok från 50-talet. De tycker att detta rimmar dåligt med den inriktning på framtiden, där järnvägen skall spela en större roll än hittills, som har utlovats.

Jag skulle väldigt gärna vilja påminna kommunikationsministern om en debatt som vi hade tidigare, då kommunikationsministern klagade över hur det var att resa med sovvagn från hans hemort hit ner till Stockholm. Det var minsann inte särskilt bekvämt. Med denna utgångspunkt tycker jag att det hos kommunikationsministern borde finnas förståelse för lokförarnas situation och för deras uppfattning om vilka investeringar som borde göras. Jag delar helt lokförarnas uppfattning att det vore bättre att satsa på ny rullande materiel i stället för att reparera dessa gamla lok.

Jag undrar om Georg Andersson med tanke på att han själv har rest med skräligtåga hit ner till Stockholm inte borde ha förståelse för att nyinvesteringar i det här fallet vore en rejälare satsning för framtiden.

Anf. 127 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill kommentera vad Viola Claesson sade, inte därför att mina personliga resor åberopats utan därför att jag naturligtvis tycker att det är angeläget att man ställer höga krav på arbetsmiljön.

Jag har inhämtat uppgifter om vad som ligger till grund för frågan. Det

planeras nu en ombyggnad av ett antal äldre lok, som framför allt används i tung godstrafik. Lokförare har vid en uppvaktning för SJ-ledningen anfört synpunkter. De har också framfört krav på ljudisolering och vissa andra förbättringar.

Det har sagts mig att SJ fäster stor vikt vid den ergonomiska utformningen av förarplatserna när loken nu byggs om och att en preliminär ombyggnadsplan har redovisats för de fackliga organisationerna. Enligt SJ är man överens med facket om hur den här ombyggnaden skall gå till.

Jag vill slutligen notera att en ombyggnad av de här loken beräknas kosta ca 5 milj. kr. per lok, medan en investering i nya lok kostar mellan 20 och 25 milj. kr. Det är klart att det är en viktig faktor vid SJs ställningstagande till om man skall reparera eller nyinvestera. Men det beslutet måste jag med förtroende överlämna till SJ och dess ledning.

Anf. 128 VIOLA CLAEISSON (vpk):

Herr talman! Liksom lokförarna beklagar jag den uppfattningen. Om man vill satsa rejält inför framtiden, tror jag inte att det i längden lönar sig eller i övrigt är en riktig satsning att reparera så väldigt gammal materiel som det här är fråga om. Lokförarna, som ju är de som drabbas av den här arbetsmiljön, anser inte att en reparation av de gamla loken är tillräcklig, utan de kräver inför framtiden en rejälare satsning, något som även vpk gör.

Jag förstår av Georg Anderssons inlägg i debatten att det skulle finnas förutsättningar för honom att lägga sig i vad SJ gör eller inte gör, eftersom han säger att det just i det här fallet inte skulle finnas anledning att göra det. Men när vi tar upp dessa frågor handlar det givetvis också om sovvagnar och persontransporter och inte enbart om godstransporter.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1989/90:548 om större flexibilitet vid byggande av servicebostäder m.m.

Anf. 129 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Barbro Westerholm har frågat statsrådet Lindqvist om regeringen har för avsikt att ge kommuner och landsting större möjligheter till flexibilitet vid byggande av vård- och serviceboende utan att de förlorar rätten till bostadslån.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Utgångspunkten för den sociala bostadspolitiken är allas rätt till en bra bostad. Det innebär också att människor, trots funktionsnedsättningar och sjukdom, skall ges möjlighet att bo och leva i vanliga bostadsområden.

Grunden för bostadsstödet är att det är fråga om fullvärdiga bostäder. För kollektiva boendeformer som gruppboende och ålderdomshem finns möjligheter att göra avsteg från kraven på utrustnings- och utrymmesstandard under förutsättning att detta kompenseras av intilliggande gemensamma utrymmen och utrustning. Regelsystemet i sig utgör därför enligt min mening

inget hinder för kommuner och landsting att uppnå en flexibilitet i byggandet av olika boendeformer.

När det gäller samlokalisering är utgångspunkten för regelsystemet att inte skapa nya institutioner. Inte heller detta anser jag hindra kommunerna från att i sin planering forma väl fungerande lokala lösningar.

Regeringen har gett socialstyrelsen i uppdrag att i samverkan med plan- och bostadsverket följa upp och analysera hittillsvarande kunskap om och erfarenheter av gruppboende för äldre. Uppdraget kommer att redovisas efter sommaren. Jag anser det angeläget att kommuner och landsting kan forma gruppboende så att det ger de boende bra villkor. Det innebär att förutsättningar för lämpliga lokala lösningar måste ges.

Anf. 130 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Bostäder för psykiskt sjuka bör byggas för att tillgodose de boendes behov och inte för att i första hand stämma med lånebestämmelser som kanske har utformats utan tillräcklig hänsyn tagen till de boendes önskemål och de lokala förhållandena. Jag noterar att bostadsministern delar min uppfattning om nödvändigheten av att se till de lokala förhållandena.

I Stockholm är det ont om både tomtmark och personal. På Kungsholmen i Stockholm har man nu planerat att bygga ett behandlingshem och grupp- bostäder för yngre psykiskt sjuka. Man har emellertid fått besked om att om dessa samlokaliseras kan inte statliga bostadslån utgå. En samlokalisering skulle möjliggöra ett mer flexibelt utnyttjande av personalen. Men framför allt är behovet stort, eftersom det är så ont om tomtmark i innerstaden.

Man får inte heller bygga fler grupp- bostäder för åldersdementa i detta hus, men man tycks kunna gå runt detta genom att göra grupp- bostäder och kalla dem för ålderdomshem.

Jag uppfattar bostadsministern på ett sådant sätt att det finns möjligheter att göra avsteg från bestämmelserna, och då är det väl snarast på det sättet att länsbostadsnämnderna inte har full kunskap om dessa möjligheter. Det är därför viktigt att man i samband med socialstyrelsens översyn informerar om dessa möjligheter, så att de boende, de psykiskt sjuka, och personalen inte kommer i kläm.

Anf. 131 Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Jag kan dela uppfattningen att om det finns brister när det gäller informationen skall dessa naturligtvis rättas till. Jag vill understryka att det är nödvändigt att man kan göra de lokala lösningar som passar bäst från lokala utgångspunkter. Det viktiga måste då vara att de som skall bo i dessa bostäder kan bo på ett fullvärdigt och bra sätt. Jag förmodar att vi är överens om att det skall vara fråga om bra bostäder.

Beträffande samlokaliseringen går det inte att ange exakta gränser för vad den skall handla om. Det måste få ske avvägningar utifrån lokala förhållanden. Men det viktiga är, vilket jag tror att vi kan vara överens om, att det inte är nya institutioner som byggs, eftersom meningen var att människor skulle komma ut till ett boende i samhället. Från dessa mer allmänna utgångspunkter måste bedömningarna sedan göras. Och om det finns några

missförstånd i den information som har gått ut är det angeläget att de rättas till.

Anf. 132 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Dessa missförstånd är ganska dyrbara. Jag har under det senaste halvåret åkt runt ganska mycket i Sverige och varit med om invigningar av nya gruppbofasta där det t.ex. har funnits 14 kök på 12 åldersdementa som inte kunde klara av att använda köken. Dessa människor behövde gemensamhetskök. Jag har sett gruppbofasta där det är långa korridorer, eftersom lägenheterna inte fick veta mot gemensamhetsutrymmen. Människor har där haft svårt att hitta hem till sin bostad. Ett gemensamhetsutrymme mot vilket dessa bostäder hade vettat hade varit en bättre lösning för de boende.

Men såvitt jag förstår har vi en samsyn när det gäller att det skall vara fråga om ett bra boende för dem som skall bo i dessa bostäder. Och då måste det vara möjligt att man låter dessa bostäder få se ut på litet olika sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1989/90:568 om asylsökande som avisats från Sverige till Polen

Anf. 133 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av vissa uppgifter om asylsökande som avisats från Sverige till Polen samt sådana som varit på väg till Sverige men som av de polska myndigheterna avisats till sina hemländer.

Mitt svar till Gudrun Schyman är att Sverige inte kommer att vidta några särskilda åtgärder i anledning av detta. Det är i första hand en polsk angelägenhet. Sverige för emellertid en kontinuerlig dialog med de polska myndigheterna i flyktingfrågor. Så sent som den 26 april i år mottog regeringstjänstemän från utrikes- och arbetsmarknadsdepartementen en polsk regeringsdelegation. Därvid framkom det att 750 asylsökande har inkvarterats i Swinoujście. Av dessa har 260 avisats från Sverige. Dessa siffror kan jämföras med de ca 8 000 asylsökande som sedan september 1989 har kommit till Sverige via Polen och som nu är föremål för utredning här.

Den svenska regeringen är väl medveten om det ekonomiska läge som Polen för närvarande befinner sig i. Inom ramen för det svenska biståndet har 300 milj. kr. ställts till förfogande för Polen, varav 5 milj. kr. har avsatts för Svenska röda korset, att utnyttjas i samverkan med dess polska systerorganisation. Det är vår förhoppning att situationen för de 750 asylsökande kommer att lösas inom en snar framtid.

Då Gudrun Schyman, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav tredje vice talmannen att Berith Eriksson i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 134 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag får tacka invandrarministern för svaret. Faktum är ju att Polen inte har undertecknat flyktingkonventionen och har därmed inte förpliktat sig att inte skicka flyktingar vidare till deras hemländer, varken de flyktingar som har nått Sveriges gräns och avvisats eller de flyktingar som har varit på väg till Sverige.

Jag vill fråga vilka garantier invandrarministern har för att flyktingar får en rättssäker asylprövning i Polen.

Flyktingströmmen från Polen har helt upphört. Men många flyktingar har resan genom Polen som ett led i sin resa till Sverige. Anser invandrarministern att resa genom ett annat land är tillräcklig grund för en direktavvisning enligt principen om tredje land? Finns det undantag eller gäller principen om tredje land alla länder?

Anf. 135 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Det är inte alltför länge sedan som vi hade en diskussion omkring detta i en frågestund här i kammaren. Det finns ingen anledning till någon ändrad bedömning i dag. Polen har sagt sig vara på väg att skriva under FNs flyktingkonvention. Polen har tagit upp en diskussion med FNs flyktingkommisariat och förbereder ett undertecknande. Vid den dialog som vi har fört med Polen har det sagts att Polen har för avsikt att agera gentemot de asylsökande som kommer till Polen på samma sätt som om Polen hade accepterat FNs flyktingkonvention. Mot denna bakgrund har invandrarverket bedömt att Polen kan betraktas som ett första asylland. Och jag har ingen anledning att ifrågasätta den bedömningen.

Anf. 136 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Det sägs att flyktingar som är på väg till Sverige men inte når Sveriges gräns skulle vara enbart en polsk angelägenhet. Det är helt klart att Polen har avvisat människor tillbaka till deras hemländer när de har varit på väg till Sverige. Det beror på att Polen vet att Sverige skickar tillbaka dessa människor dit och att Polen inte har ekonomiska möjligheter eller någon uppbyggd organisation för att ta emot dessa flyktingar.

Anser invandrarministern att det är förenligt med en humanitär och generös flyktingmottagning att avvisa asylsökande, som befinner sig i en mycket besvärlig ekonomisk situation, till Polen?

Anf. 137 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Nu kom vi in på det som jag från början uppfattade att frågan handlade om, nämligen frågan om hur Polen klarar att ta hand om de asylsökande som Polen har och som man prövar, precis som vi gör i Sverige, skälen för. Som jag sade i mitt svar är jag medveten om att Polen befinner sig i ett besvärligare ekonomiskt läge än Sverige. Då tycker jag ändå att vi skall titta litet på vad det är för proportioner det handlar om. I dag diskuterar vi alltså vad Polen har för möjligheter att inhysa 750 asylsökande, medan man prövar deras skäl. Invandrarverket i Sverige har i dag förläggningar för 30 000 människor som är asylsökande.

Anf. 138 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Då är vi tillbaka vid vad jag sade i mitt första inlägg: Vilka garantier har vi för att flyktingar får en rättssäker prövning i Polen, att det rör sig enbart om 750, att det inte är fråga om många fler som direktavvisas? Faktum är att det inte kommer fler flyktingar till Sverige den vägen.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1989/90:572 om obligatorisk HIV-test för asylsökande

Anf. 139 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag – mot bakgrund av vissa uppgifter i massmedia – är beredd att ta initiativ till att alla asylsökande tvingas genomgå HIV-test.

Socialstyrelsen, som är ansvarig tillsynsmyndighet, utfärdade år 1988 allmänna råd om hälsovård för flyktingar och asylsökande. Enligt dessa är det angeläget att flyktingar från områden där HIV-smittan är utbredd samt personer med riskbeteende eller sådana som utsatts för sexuella övergrepp informeras om HIV/aids och erbjuds provtagning. Socialstyrelsen har därefter i en skrivelse i april i år till statens invandrarverk och smittskyddsläkarna framhållit att ett sådant erbjudande alltid bör lämnas. Styrelsen avser att revidera sina allmänna råd i enlighet härmed.

I dag erbjuds på flera utredningsslussar och många förläggningar regelmässigt ett HIV-test som en del av hälsokontrollen. Erbjudandet accepteras av praktiskt taget samtliga.

Aids-delegationen uttalade så sent som i förra veckan att det med hänsyn till den fortsatta utbredningen av HIV-smitta i världen är angeläget med ytterligare utökad HIV-testning. Delegationen rekommenderar därför att alla som söker uppehållstillstånd erbjuds ett HIV-test som en naturlig del av en hälsokontroll.

Jag bedömer att det mycket snart blir möjligt att erbjuda alla asylsökande och flyktingar på utredningsslussar och förläggningar HIV-testning inom ramen för hälsoundersökningen.

Avslutningsvis vill jag informera om att en särskild arbetsgrupp knuten till aids-delegationen avses att arbeta vidare med frågor om HIV och invandrare. Arbetsgruppen kommer bl.a. att diskutera tillämpning och rutiner för HIV-testning. Gruppen skall också ta upp frågan om informations- och utbildningsinsatser för invandrare och berörda personalgrupper.

Mot den bakgrunden bedömer jag att tillräckliga åtgärder vidtagits beträffande HIV-testning för de personer som Sten Andersson berör i sin fråga.

Anf. 140 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Bakgrunden är den enorma, i och för sig fullt berättigade, kampanj som vi har upplevt i Sverige under de senaste åren när det gäller konsekvenserna av HIV-smitta, som sedan tyvärr kan utvecklas till aids. I media kunde vi läsa för 14 dagar

sedan att det bland vissa grupper asylsökande fanns ett stort antal HIV-smittade. De kom från s.k. högriskländer.

Jag förstår att man har tagit allvarligt på frågan. Men fortfarande handlar det om att test erbjuds, att man skall och bör och att man skall informera. Jag skulle egentligen vilja fråga statsrådet vad det är som hindrar att vi inför en bestämmelse som säger att den som kommer hit till Sverige och söker asyl tvingas genomgå aidstest, oavsett från vilket land han kommer? Då slipper vi också diskriminering av människor från vissa länder. Aids är ju en ytterst allvarlig sjukdom. Vad är det som hindrar statsrådet att ta initiativ till ett förslag som innebär att samtliga asylsökande tvingas genomgå HIV-test?

Anf. 141 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Det finns en mycket bred uppslutning – det är jag alldeles övertygad om – kring att vi skall gå fram den väg som vi har valt att gå, nämligen att vi erbjuder HIV-test. Det faktum att erbjudandet, som jag sade tidigare, accepteras av praktiskt taget samtliga gör att det är fullt möjligt att gå fram den vägen. Självfallet kräver det att vi ger information och utbildning till personalen på förläggningarna, så att den kan ge asylsökande och flyktingar adekvata uppgifter om HIV-smittan. Ofta vet de inte särskilt mycket om den när de kommer hit.

Jag kan tillägga till min faktaredovisning att en utbildningsplan diskuteras av socialstyrelsen och invandrarverket. Man skall börja en basutbildning för förläggningsspersonalen under våren.

Anf. 142 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Som jag sade tidigare bedrivs i Sverige en intensiv verksamhet för att informera riskgrupperna, där sjukdomen kan antas vara mer vanlig än på andra håll. Jag tycker inte det är någon form av partipolitiska poäng när jag säger: Låt alla som söker asyl i Sverige, med tanke på HIV-smittans och aids fruktansvärda konsekvenser, tvingas att genomgå test. Var och en som inte vill bli testad och som kanske är smittad kan förstöra enormt. Det kan få enorma konsekvenser. Jag tror inte att statsrådet skulle förlora någonting om hon skulle medverka till att tvinga alla asylsökande till HIV-test, oavsett varifrån de kommer.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1989/90:581 om kommunarrest

Anf. 143 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Bo Hammar har frågat justitieministern vilka åtgärder regeringen avser att vidta i anledning av en dom, där hovrätten över Skåne och Blekinge i två fall förklarat att beslut om s.k. kommunarrest skulle stå i strid med regeringsformen. Arbetet i regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Mitt svar till Bo Hammar är att regeringen inte har för avsikt att vidta någon särskild åtgärd i anledning av en dom som ännu inte vunnit laga kraft.

Jag vill i sammanhanget erinra om att min företrädare tillsatte en kommitté med uppgift att se över den s.k. terroristlagstiftningen. Syftet med översynen är att effektivisera bekämpningen av terroristdåd med beaktande av intresset av högt ställda krav på rättsäkerhet för den enskilde. Kommittén överlämnade sitt betänkande i december. Remissförfarandet har nys avslutats, och jag räknar med att regeringen kommer att lägga fram ett lagförslag i ämnet under hösten.

Anf. 144 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka Maj-Lis Löow för svaret på min fråga till justitieministern. Jag lägger mig inte i arbetsfördelningen i regeringen, men jag tycker ändå att det här är en viktig grunlagsfråga som jag gärna hade diskuterat också med justitieministern, inte bara med Maj-Lis Löow.

Lyckligtvis är det, herr talman, ytterst sällsynt i vårt land att en hög domstol säger att ett regeringsbeslut eller en lag står i uppenbar motsättning till grundlagen. Det är vad hovrätten i Skåne och Blekinge har gjort med anledning av en dom om kommunarrest. Detta är en sex år gammal historia. Jag tycker att det finns anledning för regeringen att fundera vidare på denna fråga. Domstolen har fattat ett ganska häpnadsväckande beslut. Även om domen inte har vunnit laga kraft, står den i överensstämmelse med vad HD tidigare har sagt.

Vidare finns det en beskrivning av regeringens ställningstagande som jag tycker är ganska sublim. Man säger att de här personerna inte misstänks för något brott utan för att befinna sig i ett mentalt förberedelseskede som ännu inte nått så långt att förberedelse till brott i brottsbalkens mening kan misstänkas föreligga.

Domstolen finner – med all rätt, tycker jag – att det här står i uppenbar strid mot den svenska grundlagen. Jag vill fråga invandrarministern om hon har studerat den här domen närmare och vad regeringen just nu ämnar göra – något måste omgående göras här – i fråga om kommunarresten.

Anf. 145 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag tror att Bo Hammar med sina utomordentligt goda kunskaper i konstitutionella frågor mycket väl förstår att det skulle vara synnerligen märkligt om ett statsråd här i kammaren kommenterade en dom som inte ens vunnit laga kraft.

Bo Hammar nämnde högsta domstolen. Jag vill påpeka att högsta domstolen så sent som i höstas gjorde en annan bedömning när det gällde grundlagenligheten i den här frågan.

För övrigt kan jag nämna att vi följer frågan kontinuerligt för att pröva om det är möjligt att göra förändringar beträffande den s.k. kommunarresten. Detta har bl.a. lett till att vi förra året kunde göra en omprövning när det gällde två utvisningar och något kommunarrestärende. I något fall kunde vi också åstadkomma lättnader.

Oavsett utslaget i hovrätten följer vi, som sagt, frågan kontinuerligt för att pröva om det finns anledning att göra några förändringar.

Anf. 146 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag brukar inte ta upp frågor här i kammaren som rör beslut av domstolar eller diskutera enskilda fall på detta sätt. Men det här fallet är unikt i och med att det handlar om en paragraf i regeringsformen – 11 kap. 14 § – som praktiskt taget nästan aldrig har behövt användas, och det är mycket bra. Nu går alltså en domstol in. Därför tycker jag att det finns speciell anledning att diskutera just den här frågan. Man finner ju att detta står i uppenbar strid mot den svenska grundlagen och mot vad som gäller beträffande fri- och rättigheter.

Jag vill fråga: Gäller beslutet fortfarande? Vad kommer att hända nu? Skall denna fråga dras i långbänk? Gäller beslutet om kommunarrest? Vad kommer att inträffa om den här domen vinner laga kraft?

Anf. 147 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag har ingen anledning att i dag spekulera i hur det kommer att bli – om den här domen kommer att vinna laga kraft eller om den kommer att överklagas, eller vad nu utgången blir. Jag har redovisat vilka åtgärder regeringen har vidtagit i frågan, oavsett vad som händer när det gäller domen.

Anf. 148 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Det faktum att just en domstol på så hög nivå går in och gör den här formen av lagprövning – jag är inte anhängare av en omfattande lagprövningsrätt, för jag tycker att det vore bra om vi kunde slippa en sådan, men den här ventilen finns ändå i vår grundlag – föranleder inte det en speciell diskussion och undersökning i regeringskansliet när det gäller det här fallet och hela problematiken i detta sammanhang?

Överläggningen var härmed avslutad

26 § Svar på frågorna 1989/90:546 och 547 om de fristående skolorna

Anf. 149 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Birger Hagård och Ann-Cathrine Haglund har frågat mig om jag avser att föreslå att ett nytt statsbidragssystemet för skolväsendet utformas så, att de fristående skolorna inte missgynnas.

Ann-Cathrine Haglund har också frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att trygga de fristående skolornas existens.

Jag besvarar båda frågorna i ett sammanhang.

Låt mig först hänvisa till det svar som jag gav i kammaren den 27 mars på en liknande fråga från Claes Roxbergh.

Inom utbildningsdepartementet pågår för närvarande ett arbete med förändringar i statsbidragssystemen beträffande skolväsendet. Detta kommer att beröra också statsbidragen till de fristående skolorna, eftersom dessa tekniskt är kopplade till den offentliga skolans statsbidrag. Vad resultatet av detta arbete kan tänkas bli är det ännu för tidigt att gå in på. Jag räknar med att regeringen skall kunna förelägga riksdagen förslag i dessa frågor i höst.

Svar på frågor

Fram till dess gäller det nuvarande statsbidragssystemet. Det bygger på att en fristående skola i statsbidrag för sina elever erhåller vad staten med säkerhet sparar på statsbidrag till det offentliga skolväsendet för dessa elever. Låt mig då påpeka att det med utgångspunkt här i inte är relevant att tala om en genomsnittskostnad per elev i t.ex. grundskolan, utan att beräkningen bör avse en marginalkostnad. Denna är normalt betydligt lägre.

För de skolor som har akuta ekonomiska problem har jag hänvisat skolorna till kontakter med resp. kommun för att hitta lösningar. I flera fall har kommunerna också skjutit till extra kommunala bidrag. Waldorfskolan i Norrköping, som nu är aktuell, fick t.ex. ett extra bidrag på 1,1 milj. kr. före jul. Detta är enligt uppgift slut. Om ytterligare kommunalt bidrag skall lämnas i ett sådant fall eller om andra lösningar skall undersökas är en sak för resp. kommun och skola att diskutera.

Några åtgärder från regeringens sida är således för närvarande inte aktuella.

Anf. 150 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Persson för svaret på de frågor som Ann-Cathrine Haglund och jag har framställt.

Ann-Cathrine Haglund är på grund av tjänsteresa i Frankrike tyvärr förhindrad att vara här i dag.

I hastigheten råkade statsrådet förväxla våra frågor. Det var jag som frågade hur man kan trygga de fristående skolornas existens. Ann-Cathrine Haglund frågade om statsrådet avser att föreslå att ett nytt statsbidragssystem utformas som är sådant att de fristående skolorna inte diskrimineras. Den här förväxlingen spelar dock ingen roll. Frågorna rör sig ju ändå om samma sak.

Tyvärr kan man konstatera att de fristående skolorna för närvarande har stora problem. Waldorfskolan i Norrköping, Rudolf Steinerskolan, är stängd sedan tre veckor tillbaka på grund av brist på medel.

Detta gör att i synnerhet det sista avsnittet i statsrådets svar får mig att aktualisera frågan om det behövs tvingande regler i det nya statsbidragssystemet också för de kommunala bidragen. Den frågan var uppe 1988 här i riksdagen. I budgetpropositionen sade statsrådet Göran Perssons företrädare – det framgår av det då aktuella betänkandet – att han ansåg det vara "rimligt att en kommun betalar bidrag till en fristående skola för elever som är mantalsskrivna i kommunen med ett belopp som i princip motsvarar den besparing kommunen gör genom att slippa betala t.ex. skolmältider och läromedel". Statsrådet var dock inte beredd att förorda en absolut regel med denna innebörd. "De flesta kommuner får betala redan i dag enligt denna princip", sade statsrådet då.

Utskottet anslöt sig till vad som hade anförts i propositionen. Det står i det aktuella betänkandet: "Har skola godkänts enligt skollagens föreskrifter så att barn i kommunen har rätt att fullgöra sin skolplikt där, följer därav som en logisk konsekvens att barn vid sådan skola bör få del av förmåner om vilka kommunen beslutar beträffande skolpliktiga barn. Eljest skulle barn till vissa kommuninvånare särbehandlas."

Likställigheten ifrågasätts nu. I Norrköping t.ex. står man för 7 %, i Kal-

mar för 100 % och i Örebro för 60 % av de kommunala kostnaderna. Är inte det ett tillräckligt skäl för att också ta upp de här frågorna?

Prot. 1989/90:117
8 maj 1990

Svar på frågor

Anf. 151 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Först vill jag framhålla att jag beklagar att frågorna förväxlades. Jag är dock glad över att det blev så, att bara en av er tog emot svaret på de båda frågorna.

Det handlar om tre saker när det gäller statsbidragen. För det första handlar det om det nuvarande statsbidragssystemet. Här kommer det en uppräknings till sommaren, och den uppräknings blir relativt kraftig – i storleksordningen 20 %. För det andra har detta med överlevnadsbidrag diskuterats. Frågan behandlades här i kammaren så sent som förra veckan. Kammaren uttalade då, och det tycker jag är riktigt, att man avvaktar det tredje inslaget – det kommande statsbidragssystemet, den långsiktiga lösningen för de här skolorna och för skolsystemet i övrigt. Just nu arbetar vi i departementet med dessa saker. Avsikten är att frågan till sommaren skall gå ut på remiss till landets kommuner och andra berörda. Detta är sakläget. Det är alltså ganska många saker som just nu diskuteras.

Vad jag här har nämnt gäller den statliga delen. Sedan har vi den kommunala delen, och den är något mera komplicerad. Här handlar det nämligen inte bara om vad man betalar när det gäller andelen interkommunal ersättning utan också om övriga insatser som kommunerna har gjort. Det finns exempel på fristående skolor som har mottagit hela skolanläggningar av en kommun för en symbolisk summa, exempelvis 1 kr., och på så sätt fått hela den investeringsdel som ligger i lokalkostnaderna efterskönt av kommunen en gång för alla. I ett sådant läge är det naturligtvis inte rimligt att betala 100 % av en interkommunal ersättning.

Principiellt är det rimligt att kommunerna ger det stöd till eleverna i dessa skolor som de ger till övriga elever i grundskolan. Jag tror också att man på kommunalt håll delar den uppfattningen. Hur det sedan skall utformas i författningstext och i reglering av den kommunala verksamheten är jag i dag inte beredd att gå in på. Jag kan bara konstatera att det ser ut på olika sätt, och det beror på att kommunerna har valt att stödja dessa skolor på olika sätt, inte enbart via interkommunal ersättning.

Anf. 152 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag delar statsrådets uppfattning att det kan vara svårt att utforma en absolut mall, men de intentioner som slogs fast av riksdagen och regeringen 1968 var ändå rätt klara. En kommun – i detta fall Norrköping – nonchalerar nu uppenbarligen öppet både regeringens och riksdagens uttryckta viljetryckning, och vad skall man då göra för att komma åt det? Eller anser statsrådet att Norrköpings kommun har agerat på ett riktigt sätt i det sammanhanget?

Anf. 153 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Jag tror att det är litet vanskligt att stå här i riksdagen och värdera en enskild kommuns insatser. Det finns ofta många omständigheter som vi inte känner till i ett sådant här sammanhang. Låt mig bara peka på

en sak. Norrköping gavs så sent som i slutet av 1989 ett extra anslag på över 1 milj. kr. till just denna skolstiftelse. Utslaget på antalet elever höjer det naturligtvis den kommunala insatsen högst väsentligt, utöver de 7 % av interkommunal ersättning som Birger Hagård talade om i sitt inlägg. Jag vill alltså inte gå in i en diskussion på den nivån – jag har varken förutsättningar eller anledning att göra det.

När vi resonerar om det framtida statsbidraget skall däremot den frågeställning som Birger Hagård pekade på, nämligen kommunernas insatser för just dessa skolor, också tas upp till en principiell diskussion. Det finns, som Birger Hagård sade, en bakgrund i ett tidigare uttalande, såväl från riksdag som från regering, och det kommer vi naturligtvis att ta fasta på.

Anf. 154 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag är glad att den frågan kommer upp till beaktande. Även om den är komplicerad, tror jag inte att vi kan komma ifrån den i detta sammanhang.

Ja, Norrköpings kommun skot till 1 milj. kr. i detta fall, men det större beloppet gick tillbaka till kommunen för ett tomtlån – det kan också vara värt att notera.

Samtidigt kan det sägas att den som har varit njugg länge har råd att i efterhand försöka att i någon mån kompensera den njugghet man tidigare har gett uttryck för.

Nu är frågan också den vad man skall kunna göra för att klara den situation som har uppstått? Här har 200 barn varit utan skola i tre veckor. En konflikt håller på att segla upp mellan en fristående skola och en skolstyrelse, och vi är i någon mån medskyldiga, eftersom regeringen inte har gett tillräckligt klara direktiv för hur sådana situationer bör hanteras. Eller vad anser statsrådet?

Anf. 155 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Jag tror att vi skall låta dem som skapar konflikten lösa den. Här råder nu en konflikt mellan en kommun och en stiftelses skolstyrelse. Det finns en lång rad andra stiftelser och en lång rad andra kommuner i landet som agerar på exakt samma villkor – som riksdagen har lagt fast – som de här två parterna i Norrköpings kommun gör. Om det fungerar på andra ställen borde det också kunna fungera här. Då är inte lösningen att finna i att staten går in och talar om hur de två parterna skall uppträda, utan de borde kunna klara det själva.

Det är den hållningen som jag har intagit när de har uppsökt mig för att få råd, hjälp och stöd för att lösa upp sin konflikt. Som vuxna och mogna företrädare för sina intressen bör de klara det själva, vilket jag också tror att de gör. Varken kommunen eller stiftelsen är betjänt av att det här utvecklar sig till en svårlöst konflikt.

Det långsiktiga är statsbidragssystemet som sådant, och vi arbetar just nu med det i departementet. Ett sådant bidragssystem kommer att presenteras inför sommaren och gå ut på remiss till landets kommuner.

Anf. 156 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag hoppas att denna konflikt skall kunna lösas upp på det sätt som statsrådet Persson här säger. då det rör sig om vuxna och mogna människor. Samtidigt kan man inte komma ifrån det faktum att konflikten har kommit till stånd på grund av det mycket njugga bistånd som ges. Det är stor skillnad mellan att ge 7 % av de kommunala kostnaderna, som Norrköping ger, och att ge 100 %, som Kalmar ger. 60 % i Örebro är något av ett medelvärde.

Jag hoppas att fallet i Norrköping inte skall upprepas, men det är uppenbart att kommunen där inte har levt upp till de ambitioner som regering och riksdag har givit uttryck för så sent som för två år sedan.

I övrigt hoppas jag att statsbidraget skall få en vettig utformning, kanske som vi moderater har föreslagit – jag ser ingen annan utväg – dvs. att det elevbaseras och att rättvisa på det sättet kan uppnås mellan fristående skolor och vanliga grundskolor och gymnasier.

Anf. 157 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Jag skall bara göra en enkel kommentar till det som Birger Hagård sade sist. Alla statsbidragssystem som konstrueras i skolväsendet kommer alltid att vara elevbaserade. Däri skiljer vi oss inte i uppfattning. Ni har uppfattningen att statsbidraget skall utgå som en elevpeng och att eleven med hjälp av den skall söka sig ut på en marknad och köpa sig den utbildning som han eller hon tycker är bäst. Däri ligger den ideologiska och sakliga skillnaden. Alla statsbidragssystem är i övrigt baserade på elevantal – det är självklart.

Anf. 158 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det är helt uppenbart att vi moderater alltid har satt valfriheten i främsta rummet, och vi kommer naturligtvis att fortsätta att göra detta. Vi ser ingen annan möjlighet än att elever och föräldrar skall kunna bestämma barnens skolgång, just i enlighet med den styr- och anslagsproposition som riksdagen behandlade för inte så länge sedan. Där togs också intentionerna fram, dvs. största möjliga valfrihet för elever och föräldrar att kunna välja skola. Sedan är det bara fråga om hur mycket vi anser vara möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1989/90:555 om de landstingsdrivna folkhögskolornas existens

Anf. 159 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att ett skattestopp för landstingen inte skall komma att påverka de landstingsdrivna folkhögskolornas existens.

Inledningsvis kan jag konstatera att jag delar den syn Bertil Måbrink ger uttryck för – såväl när det gäller vikten av att korttidsutbildade får reella

möjligheter att komplettera eventuella brister i sin utbildning som att folkhögskolan kan spela en viktig roll i detta avseende.

Folkhögskolornas framtida verksamhet utreds för närvarande av folkhögskolekommittén, som skall ha slutfört sitt arbete i höst.

Det finns för närvarande 128 folkhögskolor i Sverige. Knappt ett femtiotal av dem har landsting som huvudman. Av de fem folkhögskolor som finns i Gävleborgs län har fyra landstinget som huvudman. Jag anser inte att staten skall vidta några speciella åtgärder om ett landsting av ekonomiska eller av andra skäl finner anledning att lägga ned en folkhögskola.

Anf. 160 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Den socialdemokratiska landstingsgruppen i Gävleborgs län, som har majoritet i landstinget, har beslutat att föreslå en nedläggning av Gävle folkhögskola från halvårsskiftet 1991. Det skäl för denna nedläggning som har redovisats offentligt – det är möjligt att det finns något annat skäl, som jag inte känner till – är att landstinget måste spara 200 miljoner. Genom att lägga ner Gävle folkhögskola sparar man 3,8 miljoner.

Göran Persson och jag är överens om folkhögskolornas betydelse, och det är bra. Han säger att staten inte skall vidta några speciella åtgärder om ett landsting vill lägga ner en folkhögskola av ekonomiska skäl. Det låter sig sägas, men ett faktum är att kommunsckotorn mellan åren 1980 och 1988 har fatt 35 miljarder mindre på grund av att staten har skurit ner statsbidrag och vidtagit andra åtgärder. Dessutom tänker regeringen nu föreslå att kommunalt skattestopp, och det förbättrar inte situationen för landstingen och kommunerna.

Det socialdemokratiska landstingsrådet säger då att man vidtar en åtgärd där den märks minst. Det är mycket cyniskt. Det är möjligt att den märks minst, men den slår naturligtvis mycket hårt mot just de kategorier av människor, främst vuxna, som fortfarande har brister i sin utbildning. Nog har staten ett ansvar också på det ekonomiska området.

Anf. 161 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Bertil Måbrink beskrev det kommunala eländet under perioden 1980–1988. Jag hade under den perioden tillsammans med några kamrater ansvaret i en starkt industripräglad kommun och kan konstatera att den kommunala ekonomiska utvecklingen under den perioden var synnerligen god. Det som hände då, inte bara i den kommun där jag arbetade, utan kanske framför allt i ett sådant län som Gävleborgs, var två saker.

1. Vi fick ned arbetslösheten. Det minskade trycket oerhört mycket på den kommunala ekonomin.
2. Vi pressade tillbaka inflationen. Även det gjorde att den kommunala ekonomin blomstrade och fungerade väl.

Perioden 1980–1988, som beskrevs av Bertil Måbrink, var faktiskt en period som för många kommuner, inte minst de som var industridominerade, innebar en väsentlig förbättring. Det har jag haft egen erfarenhet av under många år. Vi fick byta bort socialbidragen på grund av arbetslöshet mot ett

sätt att göra offensiva insatser, bygga ut barnomsorg och vård. Så såg verkligheten ut, och det är så den skall beskrivas.

Det här aktuella beslutet skall landstinget fatta. Landstinget i Gävleborg har kompetens att självt bedöma var man skall lägga sina pengar. Staten ger ett bidrag till driften av folkhögskoleverksamhet. Det skall vara så tilltaget att en huvudman, om denne tycker att det är angeläget, kan bedriva sin verksamhet i just den formen. Men det är inte staten som skall besluta hur huvudmannen skall göra, utan det är huvudmannens beslut. Här är det landstinget som äger beslutet och som får ta det. All annan ordning skulle naturligtvis vara mycket underlig, t.ex. om vi från statens sida, när en huvudman drar sig ur en folkhögskola, gick ut och sade att vi förbjuder er att göra detta och tycker att ni skall riva upp ert beslut. Beslutet får diskuteras i Gävle och i Gävleborgs län. Där får också ansvaret utkrävas, om det nu finns ett ansvar att utkräva, utifrån den typ av beskrivning som Bertil Måbrink har gett.

Anf. 162 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Så kan man ju uttrycka det, som Göran Persson gör. Först drar man undan ett antal tiotal miljarder från kommuner och landsting, vilket naturligtvis tvingar in dem i en situation där konsekvenserna bl.a. blir de åtgärder man tänker vidta i Gävleborgs län.

De siffror som jag använde, Göran Persson, är tagna ur långtidsutredningen. Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet har uppskattat att de åtgärder som har vidtagits av staten under åren 1980–1988 innebär att kommunsektorns inkomster år 1990 netto blir i runt tal 35 miljarder kronor lägre. Det är Kommunförbundet och Landstingsförbundet som har kommit fram till detta. Det har naturligtvis drabbat även Gävleborgs läns landsting. Faktum är att statens åtgärder har skapat den här prekära situationen för landstinget. Någoting måste göras från statens sida. Läget är helt oacceptabelt. Nu föreslår man dessutom ett skattestopp, vilket inte förbättrar situationen för vare sig landstinget eller kommunerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1989/90:578 om industrins returpappersförsörjning

Anf. 163 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Leif Marklund har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder mot att det för närvarande inte finns avsättning för insamlat returpapper i kommunerna. Marklund anför att detta kan medföra minskade ambitioner att återvinna returpapper.

Statens industriverk utredde år 1988 frågan om massa- och pappersbrukens försörjning med returpapper. Industriverket varnade för att det på sikt kan uppstå brist på inhemskt returpapper. Min uppfattning är att utbyggnadsplanerna i de pappersbruk som använder returpapper kan medföra en större efterfrågan än vad industriverket förutsåg i sin utredning. Användningen har ännu inte hunnit öka i takt med den ökade insamlingen, varför

överskott av returpapper i vissa fall har uppstått. Priset på returpapper var under år 1989 högre i Sverige än i vissa andra länder. Det kan ha gett en ökad returpappersimport, som bidragit till ett överskott av svenskt returpapper.

Jag förutsätter att de berörda parterna kan lösa tillfälliga balansproblem på returpappersmarknaden. Jag följer noga utvecklingen på området men avser för närvarande inte att vidta några särskilda åtgärder.

Anf. 164 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret. Skälen till min fråga är de signaler som man får från kommunerna i dag och som man har fått de senaste åren. Även Kommunförbundet har gett uttryck för samma oro i ett brev till industridepartementet under slut av 1989.

Vi ser en anhopning av returpapper i kommunerna av, som jag ser det, två skäl. Det ena är att vi har dyrare returpapper i vårt land och att importen ökar. Det andra skälet är de krav som vi har ställt på SJ att bedriva sin verksamhet på företagsekonomiska grunder. Det har lett till att SJ har höjt sina priser med ungefär 46 % de senaste åren. Det betyder en minskad intäkt på 78 kr./ton för exempelvis Norretur för att bli av med sitt papper. Detta har i sin tur lett till att Norretur i mitt län har meddelat kommunerna att bara 50 % av kommunernas insamlade papper kan tas emot.

Man kan befara att ambitionen sänks i kommunerna. Det är många kommuner som i dag betalar i och för sig symboliska summor till ideella föreningar, idrottsföreningar m.m., för att få in detta returpapper. Som jag bedömer det har man fått i gång en mycket fin verksamhet. Insamlingen flyter bra. Detta kan faktiskt sättas på spel. Den dagen vi får efterfrågan på returpapper igen från industrin har vi kanske förbrukat och fördärvat det förtroende som vi har byggt upp i och med insamlingen.

Min följdfråga till industriministern måste bli: Är man beredd att i industridepartementet se över möjligheterna till ett fraktstöd, med nedtrappning under en övergångsperiod, tills industrin har betalningsförmåga och kan få verksamheten att gå runt?

Anf. 165 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Industrins förbrukning av returpapper ökade kraftigt under första kvartalet i år, med 32 %. Dessutom ökar Hyltebruk förbrukningen av returpapper. Den skall upp till nivån 250 000 ton/år, där den beräknas vara i slutet av detta år. Utöver detta skall Braviks bruk under sommaren 1990 besluta om tidningspappersproduktion baserad på returpapper. Om den investeringen blir av behövs det 105 000 ton returpapper per år.

Det betyder att efterfrågan på returpapper kommer att öka. Jag bedömer att parterna tillsammans kommer att lösa den prisfråga som naturligtvis också leder till att vi kan få konkurrens med importen. Det ökade behovet bedömer jag skall leda till att efterfrågan på det insamlade papperet skall öka.

Anf. 166 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Jag kan naturligtvis känna mig delvis trygg för dagen i och med att industriministern är beredd att följa frågan mycket noga. Men vi

måste se till att kommunerna behåller uthålligheten. Vi måste utgå från att kommunerna i dag inte har några lagringsmöjligheter. Returpapper kan inte lagras mer än en eller två månader. Då är det i stort sett bara att stjälp det på sophögarna. Jag vet med mig att många kommuner inte har några andra möjligheter än att låta returpappret gå direkt till den övriga sophanteringen. Det är inte bra, men jag är nöjd för dagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1989/90:584 om det kollektiva ägandet

Anf. 167 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Anna Wibble har frågat mig vilka förslag regeringen överväger för att öka det kollektiva ägandet och när dessa kan väntas föreläggas riksdagen.

Jag förmodar att frågan ställs mot bakgrund av att jag i en intervju i förra veckan gjorde vissa uttalanden. Jag talade där om att jag anser att vi i Sverige bör föra en debatt om den ekonomiska demokratin och i det sammanhanget de stora medborgargruppernas delaktighet i kapitalbildningen. Jag anser att detta är mycket viktiga frågor mot bakgrund av den koncentration av ägandet i näringslivet som har skett under 1980-talet och som bl.a. ägarutredningen har kartlagt.

Som jag också framhöll i intervjun finns det för närvarande inte några konkreta förslag, utan vad som i första hand behövs är en diskussion i dessa frågor. Svaret till Anne Wibble blir därför att regeringen för närvarande inte överväger några konkreta förslag.

Anf. 168 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det hör till att man säger tack för svaret, men jag tycker att det var ganska torftigt. Bakgrunden till min fråga är mycket riktigt de uttalanden som industriministern har gjort nyligen om att det är viktiga mål för socialdemokratin att skapa ekonomisk demokrati, att demokratisera för-mögenhetsbildningen och liknande. Detta låter med förlov sagt precis som när Rune Molin var LOs andre ordförande och talade sig varm för löntagarfonderna. Det som saknades var tydligen konkreta förslag.

Jag hyser stor tilltro till regeringens kreativitet när det gäller att hitta konkreta förslag och praktiska lösningar på mer av kollektiviseringar. Även om industriministern nu inte vill säga någonting om LOs utredning om förhandlad överskottsdelning och rätt för första och tredje AP-fonderna att köpa aktier, görs det inte heller något avståndstagande, så dessa frågor är tydligen fortfarande aktuella.

Jag menar att det är i grunden fel att kollektivisera ägandet på detta sätt. En marknadsekonomi bygger på privat ägande. Marknadsekonomin kan inte fungera, om den privata äganderätten utsätts för attacker och ständigt naggas i kanten.

Rune Molin säger nu i sitt svar att regeringen för närvarande inte förbereder några konkreta förslag. Får jag påminna om vad dåvarande statsminis-

tern Olof Palme sade i debatten om löntagarfonderna i december 1983, nämligen att detta var steget, inte steg 1.

Ingvar Carlsson sade i oktober 1987 att "efter 1990 tillförs löntagarfonderna inga nya pengar. De ersätts heller inte av något som liknar fonderna eller av andra system av fonder med samma syfte." Får jag fråga Rune Molin om han anser att Ingvar Carlssons löfte skall gälla eller om han anser att det kan brytas?

Anf. 169 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Jag har ingen annan uppfattning än den som har deklarerats av först Olof Palme och sedan Ingvar Carlsson. Löntagarfonder i den form som riksdagen har beslutat om är steget. Det kommer ingenting liknande efter dem. Men det hindrar inte att vi kan diskutera hur vi skall demokratisera det svenska samhället i övrigt.

Det fanns en tid när också liberalerna var intresserade av denna debatt. Det var faktiskt Gunnar Helén som partiledare för folkpartiet som tog initiativ till den utredning om löntagarnas delaktighet i kapitalbildningen som föregick löntagarfondsförslaget till riksdagen. Folkpartiet föreslog också något senare att man skulle utöka styrelserepresentationen för de anställda till hälften av styrelsens ledamöter i storföretagen.

Då fanns det ett intresse från folkpartiets sida. Då såg man ett problem i den ökande maktkoncentration som ofta sker genom spridning av aktier till många. Nu ser folkpartiet tydligen inget problem här, och då vill man inte heller ha någon debatt om hur dessa problem skall angripas. Det är märkligt att liberalerna, som tidigare kunde se problem för demokratin när starka maktkoncentrationer uppstår, i dag inte ser de problemen.

Anf. 170 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det är ganska uppenbart att Rune Molin på alla sätt lever i det förgångna. Många har nu upptäckt att planhushållning och socialism fungerar mycket dåligt. Detta har visats inte minst under den senaste utvecklingen i Östeuropa. Människorna vägrar att acceptera den ofrihet och den dåliga levnadsstandard som detta leder till.

Om Rune Molin verkligen vore intresserad av att sprida makt och ägande till vanliga människor, skulle han ta fasta på förslag som vi från folkpartiet har lagt fram om att sälja statliga företag till allmänheten – inte till andra stora organisationer – och om att stimulera de anställdas del i företagets vinster. Nu föreligger ett förslag i rakt motsatt riktning, nämligen om att bromsa uppkomsten av andel-i-vinst-system genom att belägga dem med fulla sociala avgifter.

Rune Molins regering tycks inte dela hans önskemål.

Anf. 171 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Nu befinner vi oss i Sverige och i en blandekonomi, där vi har olika former av ägande. Vi har kollektivt ägande via våra pensionsystem. LO-SAF, t.ex. har pensionsystem där en del av resurserna sätts in i exempelvis ägarkapital i näringslivet. Att man för in öststaternas totalför-

statligande i denna debatt visar hur omöjligt det är att föra en diskussion i dessa frågor i Sverige.

Vad det handlar om är ju hur vi skall skapa ett samhälle där människorna känner att de har ett inflytande över de beslut som har stor betydelse för dem. De beslut som fattas i näringslivet har stor betydelse, och då gäller det att hitta former som gör att människor känner att de har en delaktighet i de besluten och också kan påverka dem.

Inom folkpartiet ser man här uppenbarligen inte längre något problem, utan man är, som jag upplever det, glad över den utveckling som äger rum. Då får vi försöka diskutera frågorna med andra, som ser mera av problem i detta än vad folkpartiet gör.

Anf. 172 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt uppfattat att folkpartiet inte är intresserat av att diskutera fortsatta kollektiviseringar. Däremot är vi mycket intresserade av att diskutera spridning av makt, ansvar och förmögenheter till de enskilda anställda. Det finns, industriministern, att alldeles utmärkt medel för att åstadkomma detta, men industriministern vill inte uppmuntra användningen härav, utan han vill faktiskt stoppa det. Jag tycker att det strider mot det som han hittills har sagt. Jag måste därför säga att jag inte riktigt tror på de önskemål som han gör sig till talesman för.

Jag anser mig fortfarande inte ha fått något riktigt svar på frågan om statsminister Ingvar Carlssons löfte om att det inte skall bli något mera förslag med samma syfte skall gälla eller inte. Rune Molin är uppenbarligen på kollisionkurs med statsministern på denna punkt.

Anf. 173 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Jag tycker att alla uppslag till hur man skall kunna demokratisera den maktkoncentration som vi har i näringslivet och som bygger på ett på vissa händer mycket koncentrerat aktieäggande är bra. Jag tycker att vi kan föra den debatten, och jag är inte främmande för några som helst uppslag.

Jag kan vidare inte upprepa det svar som jag nyss har gett om löntagarfonderna som steget. Jag har sagt att de är steget. Om man inte uppfattar det, vill man inte uppfatta det.

Anf. 174 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Vad Ingvar Carlsson sade gick faktiskt längre än till att löntagarfonderna var steget. Jag kan upprepa ur det citat som jag tidigare anförde: "De ersätts heller inte av något som liknar fonderna eller av andra system av fonder med samma syfte." På den punkten upplever jag att industriministerns svar strider mot Ingvar Carlssons löfte. Jag beklagar att så är fallet. Det vore minst sagt förargligt för statsministern, om hans löfte skulle brytas på denna punkt. Det skulle skapa betydande svårigheter för socialdemokratin framöver. Ingen kommer att kunna lita på att löften skall hållas. Detta kommer att skapa problem för näringslivet och betyda en fortsatt skjuts ut ur Sverige.

Anf. 175 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Jag kan ord för ord upprepa vad Ingvar Carlsson har sagt i det där uttalandet, som inte är något problem för mig. Men det hindrar inte att vi måste ha en diskussion om hur vi skall få demokratin att fungera på bästa möjliga sätt och om hur vi skall komma till rätta med de privata maktgrupperingar som i dag fattar beslut på vilka människorna inte har något inflytande. Det kan finnas många andra former för detta. Folkpartiet har föreslagit att vi skulle tillsätta halva bolagsstyrelserna med representanter för de anställda. Vi kan ju börja där.

Anf. 176 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Får jag fråga Rune Molin: Anser han att det är demokratiskt att enskilda människor äger aktier i de företag som de arbetar i?

Anf. 177 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Jag har ingenting emot ett enskilt aktieäggande. Vad jag ser som ett problem är när vi får en sådan koncentration att makten på enskilda händer blir så stor att den kommer i konflikt med det folkliga intresset.

Anf. 178 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Om man vill motverka maktkoncentration är den naturliga följden att man lägger fram förslag som medverkar till att sprida ägandet till många fler enskilda människor. Det finns utmärkta förslag till detta, bl.a. att sälja ut statliga företag. Till detta säger industriministern nej. De skall i stället bli fler och mera statliga. Ett annat förslag är att öka och stimulera uppkomsten av andel-i-vinst-system för de anställda. Dessa system vill regeringen bromsa genom att belägga dem med extra straffskatter. Jag tycker att ord och handling inte riktigt passar ihop.

Anf. 179 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Om det vore så enkelt att man bara genom att sprida aktier via utförsäljning av de statliga företagen eller andra företag kunde lösa upp de här maktkoncentrationerna i näringslivet, vore det ju bra, men så är det inte. Den utveckling vi har med precis det systemet leder i stället till en maktkoncentration, en koncentration av ägandet i Sverige och i andra länder. Det är det som är problemet, och om man inte har upptäckt det, då har man inte studerat förhållandena i land efter land i fråga om ägandet i de stora företagen. Dessa blir genom fusioner osv. allt större.

Anf. 180 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Är det industriministerns avsikt att ersätta vad han kallar privat maktkoncentration med statlig eller med andra former av kollektiv maktkoncentration?

Anf. 181 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Jag har sagt att jag vill ha en diskussion om hur vi skall lösa detta problem, och det räcker för mig för dagen.

Anf. 182 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Industriministerns diskussion lämnar enligt min uppfattning en del övrigt att önska. Han förefaller vara helt på det klara med vilka medel han vill använda, och han motsätter sig att använda de medel som bygger på ett fortsatt utvecklat privat ägande. Jag fruktar att det inte kan bli fråga om några diskussioner om samarbete med folkpartiet på den punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Proposition

1989/90:148 till socialförsäkringsutskottet

31 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Näringsutskottets betänkande 1989/90:NU35

32 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 8 maj

1989/90:593 av Karin Israelsson (c) till statsrådet Bengt Lindqvist om huvudmannskapet för äldreomsorgen:

Skall kommunerna åläggas huvudmannskapet för äldreomsorgen eller inte? Regeringens linje i denna fråga är och förblir oklar. I ett tal i Rättvik den 6 maj skapade biträdande socialminister Bengt Lindqvist än mer oklarhet i frågan genom att dels påstå att landets kommuner kan ta över ansvaret för all primärvård, dels kontra med att det är möjligt att man måste backa vad gäller sjukvårdsansvaret.

Det råder en stor osäkerhet ute i landet om vad som skall hända i denna fråga. Osäkerheten drabbar de äldre som i avvaktan på att något skall hända riskerar att komma i kläm. Även anställda och huvudmän inom vården känner oro. Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande fråga till biträdande socialministern:

Ämnar regeringen lägga fram någon proposition om huvudmannskapet inom äldreomsorgen och i så fall när?

Prot. 1989/90:117
8 maj 1990

1989/90:594 av *Göran Åstrand* (m) till socialministern om visst uttalande om sjukvård och barnomsorg:

I förstamajtalet sade statsrådet att regeringen vill satsa på sjukvård och barnomsorg, men när man satsar som socialdemokraterna gör, blir det trots allt köer. Vill man inte ha sjukvård och barnomsorg, då blir det heller inga köer.

Mot bakgrund av detta vill jag be statsrådet att närmare precisera detta uttalande. Skall det uppfattas som att bara socialdemokraterna vill ha sjukvård och barnomsorg? Ett förtydligande synes vara på sin plats. Preciseringsringen bör närmare ange vad som i antal anställda och i miljarder kronor menas med att inte vilja ha sjukvård och barnomsorg.

33 § Kammaren ätskildes kl. 18.41.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Tisdagen den 8 maj

1 §	Justering av protokoll	1
2 §	Svar på fråga 1989/90:574 om fredsplikten i MBL	1
	Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin Karl-Erik Persson (vpk)	
3 §	Svar på fråga 1989/90:509 om USAs TV-sändningar till Cuba . .	2
	Utrikesminister Sten Andersson Bertil Måbrink (vpk)	
4 §	Svar på fråga 1989/90:513 om åtgärder mot kärnvapenprov på Novaja Zemlja	4
	Utrikesminister Sten Andersson Eva Björne (m)	
5 §	Svar på frågorna 1989/90:518, 521, 523, 524 och 525 om förbudet mot utländska besök med kärnvapenbestyckade fartyg.	6
	Utrikesminister Sten Andersson Bertil Måbrink (vpk) Claes Roxbergh (mp) Kent Carlsson (s) Ingbritt Irhammar (c) Ingela Mårtensson (fp)	
6 §	Svar på fråga 1989/90:519 om det sekretessbelagda materialet om Boforsaffären	17
	Utrikesminister Sten Andersson Bertil Måbrink (vpk)	
7 §	Svar på fråga 1989/90:573 om betydelsen för Sverige att EG-sta- terna sluter en politisk union	18
	Utrikesminister Sten Andersson Per Gahrton (mp)	
8 §	Svar på frågorna 1989/90:580 och 586 om misskötta permissioner i kriminalvården, m.m.	21
	Justitieminister Laila Freivalds Göthe Knutson (m)	
9 §	Svar på fråga 1989/90:563 om ett milounderhållsregemente i Hässleholm.	24
	Försvarsminister Roine Carlsson Bengt Harding Olson (fp)	
10 §	Svar på fråga 1989/90:570 om villkoren för svensk medverkan i EES-avtal.	24
	Statsrådet Anita Gradin Per Gahrton (mp)	
11 §	Svar på frågorna 1989/90:545, 551, 552, 553, 554 och 557 om för- säljning av opastöriserad mjölk, m.m.	28
	Jordbruksminister Mats Hellström	

	Mona Saint Cyr (m)	
	Anders Nordin (mp)	
	Anita Stenberg (mp)	
	Kjell Dahlström (mp)	
	Margitta Edgren (fp)	
	Rune Rydén (m)	
12 §	Svar på fråga 1989/90:582 om lantbruksstyrelsens handläggning av vissa bidragsärenden till renägare	37
	Jordbruksminister Mats Hellström	
	Berith Eriksson (vpk)	
13 §	Svar på fråga 1989/90:585 om Brattströmmen	38
	Miljöminister Birgitta Dahl	
	Siw Persson (fp)	
14 §	Svar på fråga 1989/90:532 om medel till upprustningen av Blekinge kustbana	40
	Kommunikationsminister Georg Andersson	
	Sven-Olof Petersson (c)	
15 §	Svar på fråga 1989/90:535 om en Öresundsbro:s effekter på Östersjön och dess marina miljö	42
	Kommunikationsminister Georg Andersson	
	Kent Carlsson (s)	
16 §	Svar på fråga 1989/90:543 om flygledningscentralen på Sturup	44
	Kommunikationsminister Georg Andersson	
	Margitta Edgren (fp)	
17 §	Svar på frågorna 1989/90:549 och 550 om passagerartrafik med s.k. bekvämlighetsflaggade fartyg	46
	Kommunikationsminister Georg Andersson	
	Viola Claesson (vpk)	
18 §	Svar på fråga 1989/90:556 om kvittoskrivande taxameter	48
	Kommunikationsminister Georg Andersson	
	Lennart Brunander (c)	
19 §	Svar på fråga 1989/90:560 om glesbygdens vägnät	50
	Kommunikationsminister Georg Andersson	
	Sten-Ove Sundström (s)	
20 §	Svar på fråga 1989/90:562 om tidplanen för en Öresundsbro	52
	Kommunikationsminister Georg Andersson	
	Per Stenmarck (m)	
21 §	Svar på fråga 1989/90:576 om SJs rullande materiel	53
	Kommunikationsminister Georg Andersson	
	Viola Claesson (vpk)	
22 §	Svar på fråga 1989/90:548 om större flexibilitet vid byggande av servicebostäder m.m.	54
	Bostadsminister Ulf Lönnqvist	
	Barbro Westerholm (fp)	
23 §	Svar på fråga 1989/90:568 om asylsökande som avvisats från Sverige till Polen	56
	Statsrådet Maj-Lis Lööv	
	Berith Eriksson (vpk)	

24 § Svar på fråga 1989/90:572 om obligatorisk HIV-test för asylsökande	58
Statsrådet Maj-Lis Lööv Sten Andersson i Malmö (m)	
25 § Svar på fråga 1989/90:581 om kommunarrest	59
Statsrådet Maj-Lis Lööv Bo Hammar (vpk)	
26 § Svar på frågorna 1989/90:546 och 547 om de fristående skolorna	61
Statsrådet Göran Persson Birger Hagård (m)	
27 § Svar på fråga 1989/90:555 om de landstingsdrivna folkhögskolornas existens	65
Statsrådet Göran Persson Bertil Måbrink (vpk)	
28 § Svar på fråga 1989/90:578 om industrins returpappersförsörjning	67
Industriminister Rune Molin Leif Marklund (s)	
29 § Svar på fråga 1989/90:584 om det kollektiva ägandet	69
Industriminister Rune Molin Anne Wibble (fp)	
30 § Hänvisning av ärende till utskott	73
31 § Förnyad bordläggning	73
32 § Anmälan om frågor	
1989/90:593 av Karin Israelsson (c) om huvudmannaskapet för äldreomsorgen	73
1989/90:594 av Göran Åstrand (m) om visst uttalande om sjukvård och barnomsorg	74

